

Aktuel forskning om danske landdistrikter

*Hanne W. Tanvig og Chris Kjeldsen
april 2000*

Alle rettigheder forbeholdes instituttet (IME). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af denne REPORT eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatterne, 2000.

Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
IME REPORT 3/2000

ISSN 1399-3232

Hanne W. Tanvig
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
Syddansk Universitet, Esbjerg
Niels Bohrs Vej 9-10
6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 4132
Fax.: 6550 4197
E-mail: hwt@sam.sdu.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord.....	5
Sammenfatning.....	6
Afgrænsning, fremgangsmåde og begreber.....	11
Afgrænsning.....	11
Fremgangsmåde.....	11
Interviews.....	13
Rapportens opbygning	13
Hvem blev udpeget som landdistriktsforskere eller – forskningsmiljøer?.....	14
Enkeltinstitutioner eller –miljøer	14
Tværinstitutionelle projekter eller centre.....	14
Andre.....	15
Et første samlet billede af landdistriktsforskningen	17
Hvem er de?.....	17
Emner for forskningen.....	19
Forskningens volumen.....	21
Landdistriktpuljens bidrag.....	22
Delkonklusioner.....	23
Et nærmere billede af landdistriktsforskningen.....	24
Hvad er ”landdistrikter”?	24
Hvad er så landdistriktsforskning mere konkret?	27
Forskningens art	31
Forskningens organisering	33
Delkonklusioner.....	34
Landdistriktsforskningen ved en skillevej.....	35
Nye emner for forskningen.....	37
Beskrivelse af de enkelte institutioners forskning.....	40
Aalborg Universitet (AAU)	40
Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF).....	42
Arkitektskolen i Aarhus (AAA).....	44
Bornholms Forskningscenter (BFC)	45
Danmarks Jordbrugsforskning (DJF).....	47
Folkeligt Institut for Udkantsforhold (FIFU).....	49
Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL)	50
Institut for Grænseregionsforskning (IFG)	52
Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)	54
Københavns Universitet (KU-Geo)	56
Roskilde Universitetscenter (RUC-Geo).....	57
Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonmiske Institut (SJFI).....	58

Syddansk Universitet, Esbjerg (SDU-E).....	60
Syddansk Universitet, Odense Universitet (SDU-O).....	63
Beskrivelse af forskningen i de tværinstitutionelle projekter eller centre	65
Arealanvendelse og Landskabsudvikling belyst ved	
Scenariestudier (ARLAS)	65
Foranderlige Landskaber	67
Grænser i landskabet	69
Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling.....	71
Landbrugsbygninger og –landskab.....	72
Mennesker i det agrare landskab.....	74
Mennesket i landskabsforvaltningen.....	76
POET.....	77
Videncenter for planlægning i det åbne land	78
Værdi, landskab og biodiversitet	81
Bilag	84
Forskningsmiljøer/institutioner.....	84
Tværinstitutionelle projekter og centre	86
Publikationsliste – eksempler.....	87
Projektliste – eksempler.....	91
Projekt – og publikationsliste – med støtte fra Indenrigsministeriet.....	98
Liste over interviewpersoner.....	99
Hovedspørgsmål til landdistriktsforskere	100

FORORD

Indenrigsministeriet har ønsket at få den aktuelle forskning om landdistrikterne i Danmark kortlagt.

Dette skyldes en voksende erkendelse af behovet for mere viden om landdistrikternes situation og udvikling og en usikkerhed overfor, hvor megen forskning der i forvejen er tale om, hvad den omhandler og hvem der står for den.

Vel vidende at landdistriktsforskning ikke er et indarbejdet tema i Danmark, kunne det teoretisk set godt være, at der alligevel foregår en forskning på området. Det kunne også være, at forskningen har særlige tyngdepunkter på den ene side, ligesom den på en anden side måske ikke dækker alle de emner, som gruppen måtte finde centrale at vide noget om i forbindelse med landdistrikternes fortsatte udvikling.

Undertegnede har på vegne af Indenrigsministeriet gennemført den pågældende kortlægningsopgave, hvis resultater præsenteres i nærværende rapport. Vi takker for den spændende opgave og alle de implicerede, der har hjulpet os med at sammenstykke billedet af den aktuelle landdistriktsforskning i Danmark.

Esbjerg, april 2000

SAMMENFATNING

På vegne af Indenrigsministeriet har vi gennemført foreliggende undersøgelse af aktuel forskning om danske landdistrikter. Det nærmere formål har været at finde ud af, hvem der er på banen, hvad de laver, hvilke eventuelle kendetegn, der er ved forskningen, og i den udstrækning det er muligt at afdække eventuelle huller i forskningen om landdistrikterne.

Da det fra starten var forholdsvis uklart, hvad der skulle definere landdistriktsforskning og dermed hvem der kunne komme i betragtning, valgte vi at tage forskerne med på råd i forbindelse med en nærmere afgrænsning. Det betyder, at vi efter nogle indledende afgrænsningskriterier:

- forskningen skulle være aktuel,
- indholdsmæssigt helst dateres til 1990'erne,
- handle om danske landdistrikter,
- have en formel baggrund som forskning,

startede med at henvende os til nogle forskere, som vi havde en formodning om ville være og som også andre anså som landdistriktsforskere. Ud over indsamling af almindelige data om dem selv og deres aktiviteter blev de spurgt, om de anså sig selv for at lave landdistriktsforskning, hvad det måtte være og hvem de i øvrigt kunne pege på som mulige kandidater, som vi så tog kontakt med.

Da der ikke kom flere nye kandidater frem, måtte ringen så være sluttet og feltet dækket ind. I praksis viste det sig, at der fortsat kom nye forslag, men at de i tiltagende grad repræsenterede en forskningsmæssig gråzone - fordi de formelt set ikke havde rod i forskningsverdenen - og derfor ikke kunne komme i betragtning i forbindelse med undersøgelsen. Til gengæld er det nok så interessant, at der i denne gråzone synes at være en masse aktivitet, der altså støder op til den etablerede forskning.

- Undersøgelsen kom til at omfatte 15 enkeltinstitutioner med et eller to forskningsmiljøer fra hver.
- 10 store forskningsprojekter varetaget som et samarbejde mellem forskellige af de ovenstående institutioner, typisk finansieret af statslige forskningsprogrammer.
- 2 af de udpegede forskningsmiljøer afviger fra de øvrige. Det ene driver landdistriktsforskning, men er en forening, og altså ikke en forskningsinstitution som de øvrige. Det andet er eller var forankret på en forskningsinstitution men drev udviklingsaktivitet (og en vis afledt forskning) på forsøgsvilkår¹.

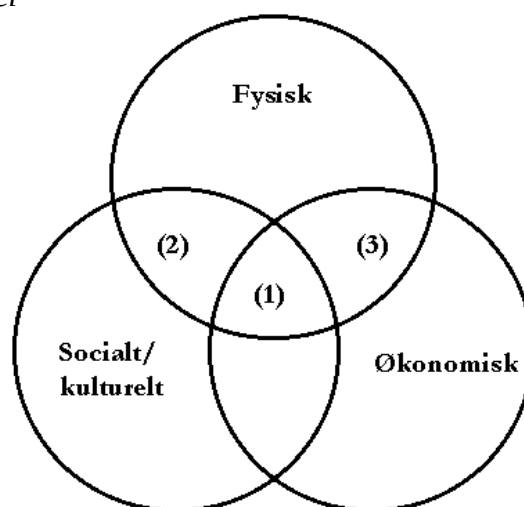
¹ Til forskel fra de mange i gråzonen er disse taget med i den nærmere undersøgelse, fordi de hver især er udpeget af flere andre som oplagte kandidater og trods alt på hver sin måde falder inden for de indledende afgrænsningskriterier.

- Vi har opnået kendskab til, at mindst 120 personer fra de pågældende instanser har været i sving med landdistriktsforskning inden for de sidste år. Det har desværre ikke været muligt at beregne hvor mange årsværk, de repræsenterer. Men set i forhold til det samlede antal forskere i landet, svarer 120 personer (over en årrække) ligger antallet på under 1% af det samlede antal forskere, der blev registreret i Danmark i 1997.
- De 10 store forskningsprojekter forekommer samlet set at være de mest ressourcestærke på flere måder. Det er netop også dem, der har været omfattet af en forskningspolitisk strategi. Mange af delprojekterne må dog vurderes til at ligge i periferien af eller uden for "landdistriktsforskning", se senere.
- Midlerne til de store projekter kommer fortrinsvis fra statslige programmer.
- Landdistriktspuljen er stort set usynlig som finansieringskilde for den undersøgte forskning.
- Økonomisk set vejer landdistriktsforskningen dog ikke særligt tungt. Selv den mest optimistiske beregning fører til, at den vejer ca. 0,08% af det samlede offentlige forskningsbudget i Danmark.

I beskrivelsen af de enkelte forskningsbidrag har det været muligt at indkredse feltet ved hjælp af nogle emnemæssige stikord for de enkelte institutioner. Forskernes favoritemner er "landskab" og "administration/planlægning". Men også emner som "bebyggelse" og "kultur/etik" har manges interesse. Til gengæld er der ikke så mange, som forsker i spørgsmål vedrørende fx lokalsamfund og menneskene i lokalsamfundene.

For at kunne foretage en nærmere analyse af den samlede forskning, fandt vi det nødvendigt at foretage en afgrænsning af, hvad der er et landdistrikt til forskel fra andre distrikter. På den baggrund har vi opstillet en model for et landdistrikt og dets grundelementer. Der er tre grundelementer, som kan indgå i landdistriktsforskning. Det er det særlige fysiske element (at landbruget har sat markante spor), og enten det økonomiske (erhverv) eller det sociale/kulturelle (mennesker).

Figur 1: Analysemodel

Landdistriktsforskning kan beskæftige sig enten med:

- Samspillet mellem alle tre elementer svarende til Felt 1 - fx kulturelt bestemt lokal udvikling i landdistrikter, eller
- samspillet mellem de fysiske og sociale/kulturelle elementer svarende til Felt 2 - fx kultur, bolig og fritid i landsbyer, eller
- samspillet mellem de fysiske og økonomiske elementer svarende til Felt 3 - fx arealanvendelse og erhvervsudvikling.

Kerneområdet for landdistriktsforskningen må siges at være Felt 1.

Fælles for dem alle tre er imidlertid, at forskningen om dem skal omfatte menneskelig ageren i et eller andet omfang i samspil med det særlige territorium, hvorfor fx forskning i flora og fauna vil falde uden for landdistriktsforskning. Men også forskning i landbrug uden skelen til betydningen af andre elementer i det omgivende samfund, vil ikke være relevant.

Det er også det samme som at sige, at landdistriktsforskning vil forudsætte et betydeligt islæt af samfundsvidenskab og humaniora og fx ikke alene kunne være jordbrugsvidenskab.

- Vi har stiftet bekendtskab med 77 eksempler på projekter, som i de 65 af tilfældene har været mulige at arbejde videre med for en nærmere karakteristik af forskningen. Enkelte af dem ville måske komme udenfor betragtning ved en nærmere analyse, jf. ovenstående. Hen ved 2/3 af projekterne er i øvrigt varetaget i de tværinstitutionelle samarbejdsprojekter eller centre.
- Langt de fleste beskæftiger sig med forhold vedrørende Felt 3 - samspillet mellem de fysiske og økonomiske elementer - dog især forhold som knytter sig til anvendelse af det "agrare landskab" og de fysiske ressourcer i øvrigt i kølvandet på landbruget. Der er kun få eksempler på forskning, som går uden for denne sammenhæng og fx vedrører andre erhvervsspørgsmål i landdistrikterne, end dem som udspringer af landbruget.
- Forskningen vedrørende Felterne 1 og 2 er altså mere sporadisk forekommende.
- Forskning med rod i samfundsvidenskab/humaniora er mest fremherskende, men også naturvidenskab/samfundsvidenskab er vel repræsenteret. "Ren" humaniora er ikke repræsenteret i samme omfang. Sundhedsvidenskab indgår slet ikke.
- Samfundsvidenskab og humaniora beskæftiger sig med emner inden for alle tre felter, hvor naturvidenskab til gengæld stort set alene beskæftiger sig med Felt 3.
- Der er en omtrent ligelig fordeling af institutioner med baggrund i grundlæggende forskning (universiteter og højere læreanstalter) og sektorforskning, og der er i vid udstrækning tale om samarbejde mellem de to slags institutioner i de store tværgående projekter eller centre. I disse projekter eller centre findes i øvrigt også flere ek-

sempler på deltagelse af institutioner, som ikke er forskningsinstitutioner, fx museer og statslige forvaltninger.

- Vi finder også match mellem de enkelte videnskaber i de store, tværgående projekter eller centre. Men de koncentrerer sig (alligevel) generelt mere om forskning vedrørende Felt 3 end vedrørende de to øvrige felter.
- Der er således også emnekredse vedrørende landdistrikterne, som slet ikke indgår i de store tværgående projekters eller centres virke, fx "entrepreneurship", "kompetencer/uddannelse" og "lokal udvikling". Disse emner, som typisk falder ind under Felt 1 og 2, varetages mere sporadisk af de mindre og enkeltstående miljøer. Til gengæld er der eksempler på, at disse miljøer har en større samarbejdsflade på græsniveau.

I det hele taget forekommer der tegn på nogle bagvedliggende systemer i forskningen, som fører frem til to grupperinger:

1. Den største og mest konsoliderede, med flest deltagere fra jordbrugssektoren, som især beskæftiger sig med emner med rod i de agrare områder. Dette gælder også en stor del af de tværinstitutionelle aktiviteter.
2. Den mindste og svagest konsoliderede, som især beskæftiger sig med rurale emner, anvender lidt andre tilgange og har en bredere samarbejdsflade.

Denne iagttagelse har ført os på sporet af teorier om to paradigmer for videnskabsproduktion.

Modus 1: Det er den klassiske forskning, som i øvrigt er præget af normer fra naturvidenskab og af mål om fx international meritering, hvilket fastholder den indenfor forskningens egne rammer og lader andre om at omsætte forskningen til faktisk anvendelse. Dette ideal tilskyndes generelt i den danske forskningspolitik.

Modus 2: Det er den forskning som bl.a. bygger på en flydende grænse mellem produktion og anvendelse af forskning, og som leder til grænseoverskridende (fagligt) samarbejde.

Hvad der styrer hvad - altså om det er landdistriktsforskerne der styrer genstandsfeltet eller genstandsfeltet, der styrer landdistriktsforskningen, så finder vi det karakteristisk, at der er store lighedstegn mellem det som den største gruppe tegner sig for og Modus 1 og det som den mindste gruppe tegner sig for og Modus 2. Og at en "hel" landdistriktsforskning måske strider mod det forskningsideal, som forskningen generelt er underlagt.

Uden at tage stilling til hvem og på hvilken forskningspolitisk baggrund afsluttes med nogle forslag til emner, der kan udfylde nogle af hullerne i den aktuelle landdistriktsforskning. De relaterer sig især til de samfundsmæssige forandringsprocesser, som sætter landdistrikterne i en anden position end hidtil, og åbner for mange nye forskningsvinkler. Hermed vil landdistrikterne også typisk blive set i en offensiv rolle frem for som i det meste af den hidtidige forskning i en defensiv og passiv rolle, hvor det mest har handlet om aspekter ved landdistrikter end om landdistrikterne som regionale helheder.

Landdistriktsforskning kan blive til en specialiseret regionalforskning med egen forståelsesramme, og ikke primært som hidtil være en del af anden slags forskning.

Under alle omstændigheder er der rig anledning til snarligt at tage debatten om videre forskning om landdistrikterne op, dels fordi den største del af den undersøgte landdistriktsforskning enten er udløbet eller udløber inden længe, i takt med ophøret af de respektive programmer og dels fordi landdistrikternes udvikling er kommet på den politiske dagsorden, ikke mindst takket være EU.

AFGRÆNSNING, FREMGANGSMÅDE OG BEGREBER

AFGRÆNSNING

At skulle kortlægge aktuel dansk landdistriktsforskning leder uvilkårligt til spørgsmålet: Hvad forstås overhovedet ved begrebet ”landdistriktsforskning”? Man finder hurtigt ud af, at det ikke er en fast betegnelse, og at man ikke bare kan slå op i et register eller søge i diverse forskningsinstitutioner efter forskning med denne betegnelse².

Som udgangspunkt kan vi dog afgrænse forskningsfeltet til at være forskere i Danmark, der aktuelt beskæftiger sig med forskning vedrørende aktuelle forhold i danske landdistrikter. For at konkretisere det har vi valgt at beskæftige os med den forskning, der kan dateres til efter 1990. Ligesom den helt eller delvist skulle omhandle nutidige forhold.

Samtidig har vi gjort det klart, at ”landdistriktsforskning” skal have noget at gøre med ”distrikter”, altså at forskningen ikke kan være fx drift af landbrug, enkeltdiscipliner eller enkeltpersoner, uden skelen til samspillet med lokaliseringsbestemte forhold. Vi finder tilsvarende, at forskning i natur, flora og fauna, uden direkte forbindelse til forhold i det civile samfund, ikke kan komme med i betragtning.

Til gengæld har vi ikke foretaget nogen klar afgrænsning af, hvilken slags forskningsmiljøer eller -typer, det kan være, når bortses fra, at der formelt set skal være tale om et arbejdssted med forskning som formål. En af delopgaverne i undersøgelsen er jo netop at afdække deltagerkredsens størrelse og art. Det betyder fx, at vi ser bort fra fritids- og hobbyaktivitet, vel vidende at den nok er meget omfattende. Under alle omstændigheder kan den ikke tydeligt siges at være ”offentlig” forskning, som også kan adresseres og profileres, ligesom den vil være mere tilfældig og midlertidig i sin karakter.

For en nærmere diskussion af, hvad der så kan være landdistriktsforskning, efter drøftelserne med forskerne, henvises til kapitlet ”Et fortolket billede af landdistriktsforskningen”.

FREMGANGSMÅDE

På forhånd var vi bekendt med en række mulige kandidater til landdistriktsforskningen, ligesom vi var bekendt med, at der findes nogle tværinstitutionelle forskningsaktiviteter, der har fået adgang til særlige programmidler til forskning. Vi havde også en stærk for-

² Søgninger på Internettet, fx via Jubii’s og Yahoo’s søgemaskiner under søgeordet landdistriktsforskning, giver ingen resultater. Det skal dog tilføjes, at der via Jubii kan findes ét eksempel ved anvendelse af søgeordet ”landdistrikt og forskning”. Anvender vi til sammenligning betegnelsen ”rural and research” på Yahoo får vi flere end 170.000 resultater – hvilket i øvrigt siger noget om, at emnet er mere aktuelt i udlandet end i Danmark.

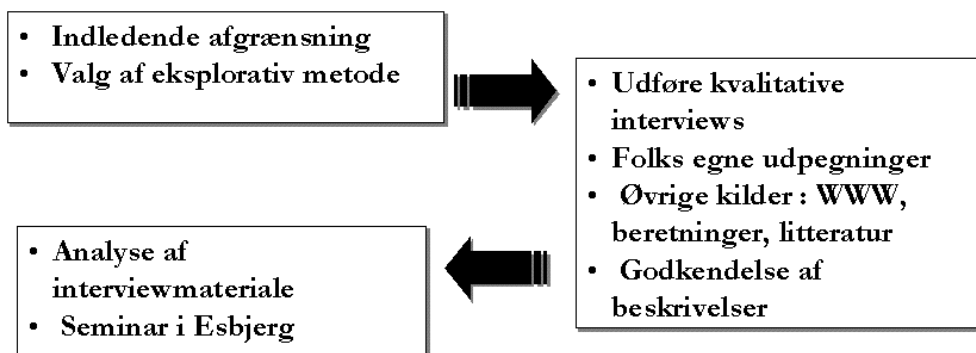
modning om, at mange beskæftiger sig med landdistriktsforskning eller -udvikling uden for den etablerede forskningsverden.

For at trævle denne til dels ukendte og brogede forskningsverden op har vi valgt en såkaldt eksplorativ metode. Det betyder, at vi startede med at henvende os til dem, som vi kendte i forvejen og/eller ofte havde hørt om som værende landdistriktsforskere i de etablerede miljøer.

Igenennem samtalerne spurgte vi dem så, om de selv syntes, at de er landdistriktsforskere, hvad der skal til for at være det, og hvem de i øvrigt ville pege på som landdistriktsforskere. Vi spurgte dem desuden om, hvem de selv har et nærmere samarbejde med.

Princippet i denne metode er som ringene i vandet - når der ikke kommer flere nye forslag til kandidater, er feltet afdækket.

Figur 2: *Fremgangsmåde*

Så langt kom vi dog ikke, for det viste sig, at der fortsat dukkede nye forslag op tæt på deadline for rapporten. Her er det dog centralt, at de sidst tilkomne forslag forekommer os at ligge tæt på eller at være på den anden side af grænsen for, hvad vi indledningsvis mener kan komme i betragtning som "offentlig" landdistriktsforskning. Flere kan i det mindste betragtes som hobbydeltagere eller af anden grund befinde sig i en gråzone, hvad "forskningsselementet" angår.

Metoden rummer teoretisk set en mulig svaghed. Fordi man (= forskerne) bedst kender dem, der arbejder med det samme som en selv, er man tilbøjelig til at pege på nogen af samme slags som en selv. Da vi imidlertid er stødt på de mange eksempler i gråzonen, må svagheden dog siges at spille en begrænset rolle. Det er snarere vores eget afgrænsningskriterium af "forskning", der i givet fald har forstærket indtrykket af en relativ stor ensartethed ved deltagerne.

Det er her vigtigt at fastslå, at det som undersøgelsen omfatter er det, som de pågældende qua metoden har udpeget. Det billede som gengives, er altså forskningsverdenens eget billede af landdistriktsforskningen.

INTERVIEWS

Alle har indledningsvis fået tilsendt en orientering om vores undersøgelse og dens formål og er efterfølgende blevet kontaktet telefonisk for at træffe aftale om interviews. I flere tilfælde er interviewene også blevet foretaget telefonisk.

Et interview har typisk varet 1-2 timer og er blevet ført som en slags dialog ud fra de hovedspørgsmål, som er gengivet i bilaget. I enkelte tilfælde har der været flere kontakter med de pågældende.

Samtalerne er i øvrigt forløbet sådan, at vi indledningsvis har ladet de interviewede afgøre, hvad de selv vil fremhæve som værende landdistriktsforskning. Derefter har vi stillet uddybende spørgsmål til det. Ligesom vi har bedt om at få uddybet deres baggrund for udpegningen. Det betyder bl.a., at nogle indledningsvis har valgt at tage noget med som andre har valgt fra eller slet ikke har tænkt på kunne være landdistriktsforskning³.

Hver især har de interviewede efterfølgende fået tilsendt beskrivelserne af dem selv med henblik på eventuel fejlretning. Hvad der altså er gengivet om de enkelte forskningsbidrag i denne rapport, er det godkendte materiale og de korrektioner, som et fællesmøde mellem de fleste af de interviewede ved undersøgelses afslutning har givet anledning til.

RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten er bygget op således op, at analysens nærmere resultater fremgår i den første del. Efterfølgende bringes beskrivelsen af de enkelte forskningsmiljøer og deres aktiviteter. Til sidst findes bilagsmateriale.

³ Dette har vi dog kompenseret for, idet alle i princippet har (og de fleste har benyttet sig heraf) haft lejlighed til at høre om det samlede resultat og fået mulighed for visse ændringer og tilføjelser ved undersøgelsens afslutning. Forslag til korrektioner er søgt indarbejdet i nærværende rapport.

HVEM BLEV UDPEGET SOM LANDDISTRIKTSFORSKERE ELLER - FORSKNINGSMILJØER?

Efter de mange sonderende samtaler kan vi ved deadline for tilblivelsen af rapporten op-liste en lang række danske bidragydere til aktuel forskning vedrørende danske landdistrikter⁴. De kan grupperes i to slags:

1. Enkeltinstitutioner eller – miljøer.
2. Tværinstitutionelle samarbejdsprojekter eller centre med deltagelse af flere institutioner. Disse udspringer i de fleste tilfælde af forskningsprogrammer med midler fra statens forskningsråd eller ressortministerier.

ENKELTINSTITUTIONER ELLER –MILJØER

- Aalborg Universitet - to institutter (AAU).
- Amtenes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF).
- Arkitektskolen i Aarhus (AAA).
- Bornholms Forskningscenter (BFC).
- Danmarks JordbrugsForskning, Afd. for Jordbrugssystemer (DJF).
- Folkeligt Institut for Udkantsforhold (FIFU).
- Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL).
- Institut for Grænseregionsforskning (IFG).
- Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL).
- Københavns Universitet, Geografisk Institut (KU - Geo).
- Roskilde Universitetscenter, Geografisk Institut (RUC - Geo).
- Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut (SJFI).
- Syddansk Universitet, Esbjerg - to afdelinger (SDU-E).
- Syddansk Universitet, Odense Universitet (SDU-O).

TVÆRINSTITUTIONELLE PROJEKTER ELLER CENTRE

- Arealanvendelse og landskabsudvikling belyst ved scenariestudier (ARLAS).
- Foranderlige landskaber.
- Grænser i landskabet.
- Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling.
- Landbrugsbygninger og –landskab.
- Mennesket i landskabsforvaltningen.

⁴ Der findes forskere som arbejder med forhold i landdistrikter uden for Danmark, fx i Afrika. Deres forskning er ikke medtaget i denne undersøgelse.

- Mennesker i det agrare landskab.
- POET - Product innovation, Organic food, Environment and Technology⁵.
- Videntcenter for planlægning i det åbne land.
- Værdi, landskab og biodiversitet.

Det er i disse to grupper, vi har opsøgt nærmere information og foretaget interviews.

I forbindelse med den sidste gruppe er det, på nær i ét tilfælde, de pågældende aktiviteter koordineret, vi har talt med. Det er derfor deres opfattelse af, hvad der er landdistriktsforskning, og hvem der måtte bestride den i de enkelte sammenhænge, vi har medtaget⁶.

Men der findes en gruppe mere, som måske samlet set er større, men ikke på samme måde kan identificeres og afgrænses. Denne gruppe kan kaldes "Andre".

ANDRE

Den består af andre mulige bidragydere til landdistriktsforskning, som foregår på en anden baggrund end at være etableret på et arbejdssted med forskning som formål og/eller driver forskning i et eller andet omfang vedrørende landdistrikter. Herimellem er der også en række enkeltpersoner, som ikke er nævnt ved navns nævnelse i det nedenstående, men i flere tilfælde er tilknyttet de institutioner eller miljøer, som er omtalt.

Desuden rummer listen eksempler på institutioner og miljøer, som indgår i de ovenstående tværinstitutionelle aktiviteter, men som alligevel ikke af enten formelle eller reelle grund falder ind under landdistriktsforskning.

- Aarhus Universitet - Institut for Forhistorisk Arkæologi, Middelalderarkæologi, Et-nografi og Socialantropologi, Matematisk Institut, Økonomisk Institut og Institut for Statskundskab.
- Amtslige og kommunale forvaltninger.
- Arkitektskolen i København (Institut for By- og Landskabsplanlægning).
- CeSam (Centre for Social Science Research on the Environment, Århus Universitet).
- COWI.
- Danmarks Miljøundersøgelser (DMU).
- Danmarks og Grønlands Miljøundersøgelser (GEUS).
- Fiskeri- og Søfartsmuseet, Center for Maritim og Regional Historie.
- Folkeuniversitetscentret Skærum Mølle.

⁵ POET er nyetableret og er til forskel fra de øvrige nævnte ikke et grænseoverskridende samarbejde mellem institutioner men mellem fakulteter på Aalborg Universitet. Det er hensigten, at samarbejdskredsen skal udvides.

⁶ Det nævnes her, fordi der i flere af de tværinstitutionelle projekter eller centre indgår deltagere, som ikke er med i listen over landdistriktsforskere. Nogle af disse er også set bort fra, fordi de ikke arbejder med samtidens forhold, fx arkæologer, eller fordi deres emner ikke falder inden for den indledende afgrænsning, fx flora og fauna. De institutioner/miljøer vi til trods for afgrænsningen stadig er i tvivl om, er dog nævnt i listen over "Andre". Se senere.

- Handelshøjskolen i Aarhus.
- Indenrigsministeriet.
- Københavns Universitet (Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik).
- Køge Museum.
- Landbrugets Rådgivningscenter.
- Landdistrikternes Fællesråd.
- Landsforeningen af Landsbysamfund.
- Landsplanafdelingen, Miljø- og Energiministeriet.
- Langelands Museum.
- Middelfart Museum.
- Nationalmuseet.
- Naturhistorisk Museum.
- Odense Bys Museer.
- PLS-Consult.
- Skov- og Naturstyrelsen.
- Strukturdirektoratet.
- Vesteregnens Erhvervsknudepunkt, Økologisk Udvikling.

Selv om der ikke er lavet en nærmere beskrivelse af aktørerne i gruppen "Andre", indgår viden om dens eksistens og mangfoldighed ikke desto mindre i den efterfølgende analyse. I litteraturlisten bagest indgår desuden flere eksempler på bidrag fra denne gruppe.

ET FØRSTE SAMLET BILLEDE AF LANDDISTRIKTSFORSKNINGEN

Undersøgelsen afslører, at der umiddelbart er tale om en række forskellige forskningsbidrag med mange forskellige involveret.

Det skal dog pointeres, at for de fleste var det et stort spørgsmål, hvad landdistriktsforskning overhovedet skal forstås som, og om de selv fuldt ud kunne betragtes som landdistriktsforskere. Ikke desto mindre fandt de fleste også, at det gav mening at tale om landdistriktsforskning, herunder at den burde intensiveres.

De, som er kommet med i undersøgelsen, er de enkeltinstitutioner eller miljøer og centre, som er udpeget af andre som værende nogen, der laver landdistriktsforskning, og som i øvrigt faldt ind under vore egne indledende afgrænsningskriterier, se kapitlet "Afgrænsning, fremgangsmåde og begreber".

Hver især har de selv indkredset, hvad deres landdistriktsforskning så måtte bestå af. Og det er det, som vi har tilstræbt at videregive i denne undersøgelse.

HVEM ER DE?

Der kan oplistes 15 deltagende forskningsinstitutioner, hvorfra der i flere tilfælde er tale om flere end én deltagende afdeling eller forskningsområde. Se i øvrigt kapitlet "Hvem blev udpeget som landdistriktsforskere?".

Blandt institutionerne er der forholdsvis mange, som har tætte forbindelser til jordbrugssektoren, fx Danmarks JordbrugsForskning, Forskningscentret for Skov & Landskab, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole samt Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut.

En stor del af landdistriktsforskningen foregår imidlertid i regi af tværinstitutionelle forskningsprojekter eller centre, hvor vi har registreret 10 forskellige. Mange af institutionerne deltager i op til flere af de programfinansierede tværinstitutionelle projekter eller centre, hvor nogle af institutionerne tilmed alene driver deres forskning i et sådant regi – dvs. at de ikke har "egne" selvstændige projekter. Enkelte af institutionerne deltager omtrent eller slet ikke i de som regel statslige, programfinansierede aktiviteter, hvor forskningsaktiviteten således i højere grad kan siges at være bestemt af forskerne selv eller andre parter. Det gælder FIFU og den ene del af SDU-E. Centret POET omfatter forsker-deltagerkredsen dog også "kun" to institutter på AUC.

Figur 3: Institutionernes deltagelse i de tværinstitutionelle projekter og centre

	ARLAS	Foranderlige Landskaber	Grænser i landskabet	Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling	Landbrugsbygninger og -landskab	Mennesker i det agrare landskab	Mennesket i landskabsforvaltningen	POET	Videncenter for planlægning i det åbne land	Værdi, Landskab, Biodiversitet
AAU										
AKF										
AAA										
BFC										
DJF										
FIFU										
FSL										
IFG										
KVL										
KU-Geo										
RUC-Geo										
SJFI										
SDU-E										
SDU-O										

I feltet af forskere ligger både universitetsforskere, som normalt beskæftiger sig med grundlæggende forskning, og forskere ved sektorforskningsinstitutioner, som normalt beskæftiger sig med anvendt forskning.

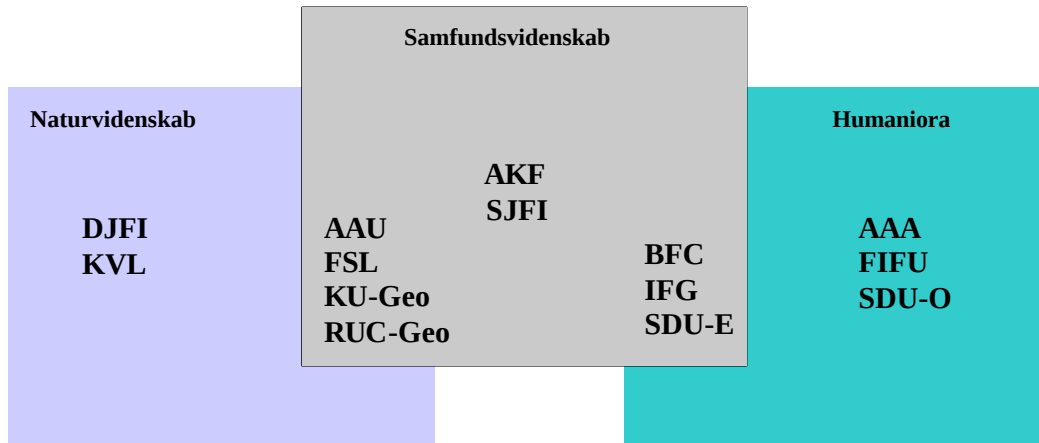
Figur 4: Forskningstyper

Men der er også kommet to enheder med, som falder lidt uden for. I det ene tilfælde (FIFU) er der tale om en forskningsaktivitet, som bestrides uden for det etablerede forskningssystem. I det andet tilfælde (SDU-E) er, eller rettere var, den ene deltagers aktivitet ganske vist lokaliseret på et universitet, men var formelt set indrettet på for-

søgsbasis, så der kunne drives forskningsbaseret udviklingsaktivitet. Denne enhed er efterfølgende blevet lukket i forbindelse med overgangen til en anden universitetsstruktur.

Figur 5: Videnskaber

Ved første øjekast forekommer forskerkredsen at være bredt sammensat fagligt set. De har rod i både naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora, ligesom de fleste af institutionernes forskerkreds er tværvidenskabeligt sammensat. Dog er der ikke eksempler på et forskerteam, som er sammensat af naturvidenskab og humaniora.

EMNER FOR FORSKNINGEN

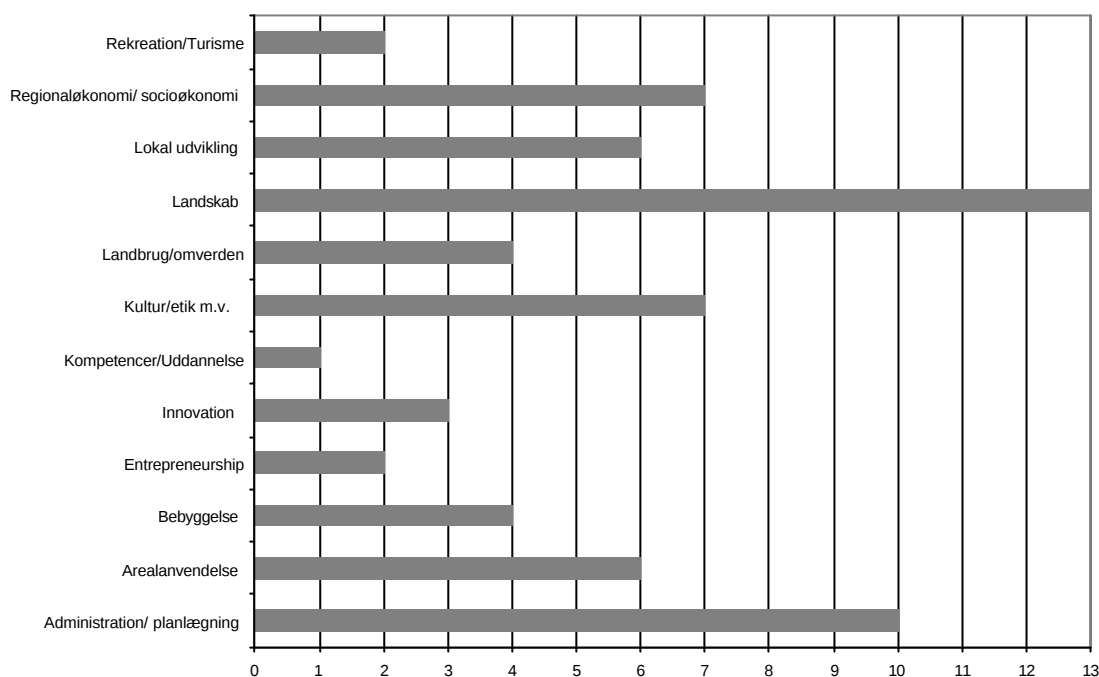
Forskningens indhold spænder også over en lang række emner, hvilke er gengivet i form af stikord⁷. De mest foretrukne emner er "landskab" og "administration/planlægning". Ellers er emnerne (i alfabetisk orden):

- Administration/planlægning.
- Arealanvendelse.
- Bebyggelse.
- Entrepreneurship.
- Innovation.
- Kompetencer/uddannelse.
- Kultur/etik m.v.
- Landbrug/omverden.
- Landskab.
- Lokal udvikling.
- Regionaløkonomi/socioøkonomi.
- Rekreation/turisme.

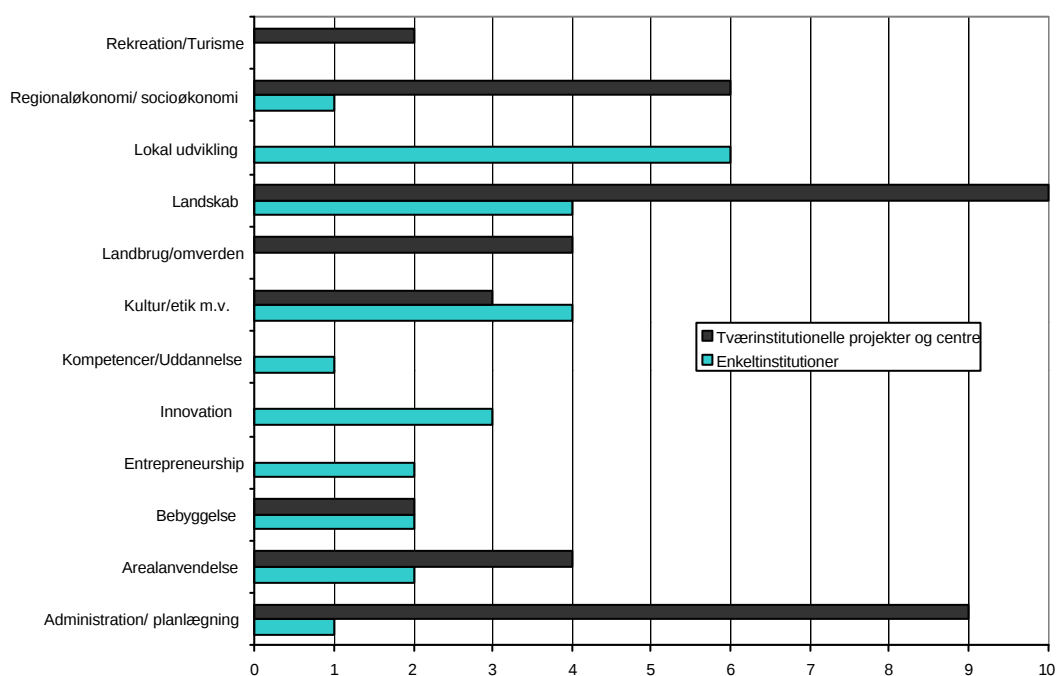
⁷ Stikordene er i øvrigt blevet til ud fra samtaleme med forskerne og en gennemgang af projektbeskrivelser, publikationer m.v.

I de efterfølgende figurer er alle de 65 projekter oplistet efter deres hovedemne.

Figur 6 : Forskningens emneområder

Figur 7: Institutioners og tværgående projekters fokus

I de tværinstitutionelle samarbejdsprojekter eller centre er der en tendens til, at de "hårde" emner som "bebyggelse", "landbrug/omverden" og "landskab" er i højsædet. Hvil-

ke, måske ikke overraskende, også er de emner, som de pågældende deltagere i øvrigt arbejder med på deres hjemmeinstitutioner. Mens de nære "bløde" emner som "entrepreneurship", "kompetencer/uddannelse" og "lokal udvikling" alene foregår i enkeltinstitutioners regi.

FORSKNINGENS VOLUMEN

Hvor udgør mon landdistriktsforskningen af den samlede forskning i landet? Det præcise svar er det ikke muligt at give, idet vi mangler oplysninger især om den forskning, som løbende foregår som en integreret del af fx universitetsforskernes "frie" forskning. I det følgende prøver vi alligevel at give et vist indtryk af den størrelsesorden, som indeværende undersøgelses projekter og forskningsaktører udgør.

Selv om det ikke er muligt at gøre indsatsen op i årsværk, kan vi umiddelbart identificere mindst 120 personer, der igennem de sidste år har været i gang med landdistriktsforskning, enten på fuld- eller deltid. Det kan sammenlignes med det samlede antal videnskabelige medarbejdere i den offentlige sektor, der fraregnet PhD-studerende udgjorde knap 14.000 i 1997, jf. Forskningsministeriet, 2000⁸.

Det betyder, at landdistriktsforskere (målt over en årrække) udgør mindre end 1% af den samlede forskerkreds i 1997. Da vi ved, at mange af de pågældende landdistriktsforskere reelt anvender en begrænset del af deres tid på landdistriktsforskningen fremfor anden forskning, er tallet udtryk for den absolut maksimalt mulige indsats på området.

Landdistriktsforskningens volumen kan imidlertid også gøres op i økonomi:

Ved at gennemgå eksemplerne på projekter⁹, jf. projektlisten i bilaget, finder vi en ganske stor og bred forskningsaktivitet. Der er tale om 77 projekter, hvor af de 50 er varetaget i de tværinstitutionelle projekter eller centre. I flere tilfælde er der også flere end én institution om at gennemføre det pågældende projekt.

Målt i økonomisk sammenhæng kender vi tilskuddene fra især de statslige forskningsråd og ministerier til disse tværinstitutionelle initiativer:

- ARLAS: 15 mill. kr. i 5 år - udløber i 2001.
- Foranderlige landskaber: 39,5 mill. kr. i 4 år - udløber i 2000.
- Grænser i landskabet: 18 mill. kr. i 5 år - udløber i 2000.
- Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling: 14 mill. kr. i 6 år – udløber i 2001.
- Landbrugsbygninger og -landskab: 9,7 mill. kr. i 4 år - udløber i 2003.
- Mennesker i det agrare landskab: 5,5 mill. kr. i 3 år - udløber i 2001.
- Mennesket i landskabsforvaltningen: 10 mill. kr. i 5 år – udløber i 2001.
- POET: 2,3 mill. kr. i 1. år.
- Videncenter for planlægning i det åbne land: ¾ mill. kr. pr. år - udløber i 2001.

⁸ Se hjemmesiden www.fsk.dk.

⁹ Projektlisten må ikke opfattes som udtømmende for, hvad der sker på området. Den indeholder alene projekteksempler, som må skønnes at være landdistriktsforskning.

- Værdi, landskab og biodiversitet: 12 mill. kr. i 5 år - udløber i 2000.

Det svarer til i alt kr. 126, 8 mill. i samlet set 38 år, der omregnet er ca. 3,3 mill. kr. pr. år. Nogle af de delprojekter, som er omfattet af disse midler, kan imidlertid slet ikke siges at være landdistriktsforskning, jf. den indledende afgrænsning. Det er her groft skønnet til at være $\frac{1}{4}$ ¹⁰. Derfor er der tale om max ca. 2,5 mill. kr. pr. år som direkte støtte til landdistriktsforskning via især fra staten.

Hertil kommer en andel egenfinansiering eller finansiering fra anden side, bl.a. ved anvendelse af den "frie" forskningstid og evt. andre forskningspuljer. Lad os anslå, at det udgør ca. 50%. For nogles vedkommende er det mindre, for andre meget mere, fx Videncenter for planlægning i det åbne land. Samlet set vil forskningen imidlertid kunne beregnes til i gennemsnit at udgøre 5,0 mill. kr. pr. år.

Ud fra projektaktiviteten at dømme kan vi ydermere anslå, at der foregår en projektaktivitet i de enkelte institutioner, hvis økonomiske størrelsesorden, vi ikke har information om, men som vi i antal projekter kan opgøre til ca. 36%. Hvis vi antager, at disse projekters økonomiske størrelsesorden gennemsnitligt svarer til projekterne i de tværinstitutionelle fora, kan vi altså beregne dem til at udgøre 1,8 mill. kr.

Samlet set udgør den landdistriktsforskning, vi har fået mulighed for at registrere – vel at mærke uden skelen til dens nærmere indhold – pr. år max ca. 6,8 mill.kr¹¹.

Til sammenligning var den samlede bevilling på Finansloven til Forskning og udvikling på ca. 8,8 mia. kr. i 1999 (Finansministeriet, 1999).¹² Det betyder, at alt hvad der umiddelbart er blevet meddelt os som værende landdistriktsforskning pr. år udgør max 0,08% af den samlede forskning i landet økonomisk set.

LANDDISTRIKTSPULJENS BIDRAG

I den forbindelse kommer Landdistriktspuljen også ind i billedet, idet den i et vist omfang kan anvendes til finansiering af forskningsprojekter. Her skal det fremhæves, at kun tre af de undersøgte forskningssteder har oplyst at have drevet aktivitet med finansiering fra Landdistriktspuljen. De to af dem har selv ansøgt om midler fra puljen. Begge er at finde i kategorien "andre", jf. tidligere.

Indenrigsministeriet har imidlertid også selv rekvireret forskning, bl.a. denne kortlægningsopgave. Resultaterne af de tidligere, rekvirerede projekter er gengivet i publikationslisten i bilaget. Især finder man, at de pågældende projekter er varetaget af enten AKF, som også er med i denne undersøgelse, eller af nogle i gruppen "Andre", se tidligere.

¹⁰ Andre kan der være tvivl om, men de er alligevel medtaget i opgørelsen.

¹¹ Dette beløb må opfattes som det absolutte max beløb, idet alt om muligt relevant er taget med, ligesom satserne på forskningen på de enkelte institutioner må vurderes til at være sat højt.

¹² Se hjemmesiden www.fsk.dk.

Vi er ikke bekendt med, hvor store midler der samlet set er blevet anvendt til forskning af Landdistriktspuljen. Men i forbindelse med en evaluering af puljen¹³ konkluderes, at der bør etableres mere forskning på landdistriktsområdet.

DELKONKLUSIONER

Samlet set giver disse iagttagelser anledning til foreløbigt at kunne konkludere som følger:

- Landdistriktforskning er en umiddelbart diffus størrelse og selv for dem, som udpeges som landdistriktforskere, er den ikke en klar forskningskategori.
- Feltet er præget af den etablerede forskningsverden.
- Den tværinstitutionelt tilrettelagte forskning oftest støttet af statslige programmer sætter tydelige spor i forskningen.
- Der er klare favoritemner i forskningen, nemlig "landskab" og "administration/planlægning".
- Der er mere forskning inden for emner om de fysiske elementer, vurdering og administration af samme end om mere "bløde" forhold i landdistrikterne, fx lokalsamfund og mennesker.
- Der findes emner som "entrepreneurship", "kompetencer/uddannelse" og "lokal udvikling", men som alene varetages af enkelt(e) institutioner og ligger uden for de centrale samarbejdsprojekter.
- Der er en hel del forskellige deltagere i forskningen, men dog en overvægt af jordbrugsrelaterede forskningsinstitutioner og -miljøer.
- Landdistriktforskningens samlede omfang målt i personale og økonomi udgør en minoritet i den samlede danske forskning.
- Landdistriktspuljen spiller en begrænset rolle.
- Den eksisterende forsknings fremtid er usikker, idet de fleste af de som regel program-finansierede udløber i løbet af 1-2 år og flere af institutionerne er omfattet af relativt usikre vilkår.

¹³ Kilde: Evaluering af Indenrigsministeriets Landdistriktspulje, Analyse foretaget af Dansk Teknologisk Institut, Indenrigsministeriet, 1999.

ET NÆRMERE BILLEDE AF LANDDISTRIKTSFORSKNINGEN

Det brogede billede, der kan tegnes af den undersøgte landdistriktsforskning, er bl.a. opstået som følge af den anvendte metode ved kortlægningen. Vi tilstræbte netop at være åbne overfor mulige kandidater og lade dem være med til at skære billedet til.

Vi fandt imidlertid også diverse opfattelser af, hvad der overhovedet forstås ved "land-distrikter" og ved forskning om dem.

I det følgende skal vi indledningsvis trække nogle tråde vedrørende opfattelsen af "land-distrikter" fra samtalerne. Dem vil vi anvende i forbindelse med opstilling af en model. Modellen kan bruges til at belyse den aktuelle forsknings kendetegn, ligesom den giver mulighed for at indkredse, om der måske kan udpeges huller eller forhold i landdistrikterne, som ikke er dækket ind.

HVAD ER "LANDDISTRIKTER"?

I samtalerne med forskerne fandt vi en generel usikkerhed overfor, hvad landdistriktsforskning kunne være. For nogle var det forskning med nedbrydning af data på regionalt niveau. For andre et spørgsmål om belysning af regionale forskelle og uligheder.

Ved at spørge til, hvad der kan forstås ved et landdistrikt, fik vi også en række forskellige bud, men ofte også et "tja....?". Det eneste, som gik igen var opfattelsen, at landdistrikter ikke kan være de store byer.

Opfattelserne kan dog grupperes:

- For nogle er det "det åbne land", således som det fx er brugt i regionplanlægningens terminologi. Det er stort set restområdet efter udpegning af forskellige typer byer, sommerhusområder og områder der er reserverede til særlige formål i øvrigt. Betegnende for dem som især ser sådan på landdistrikterne er, at de som regel arbejder med fysisk planlægning og landskabsspørgsmål.
- For andre er det typisk "det agrare landskab", eller hvad man også kan kalde landmandens jordiske råderum. Herimellem finder vi bl.a. de forskere, som beskæftiger sig med landbrugets arealanvendelse og forvaltning.
- For mange er det typisk landkommuner eller landdistrikter som værende i forvejen statistisk/administrativt afgrænsede områder, især som Danmarks Statistik inddeler dem. Landdistrikterne er i den forbindelse også et restområde, som er blevet til efter at man har afgrænset byerne. Men det er ikke identisk med regionplanlægningens "åbne land". Blandt brugerne af de administrative/statistiske definitioner finder vi navnlig regionaløkonomerne.

- For atter andre er det områder, som er tyndt befolkede og/eller har lange afstande til byer og derfor har såkaldte udkantsproblemer.

Disse opfattelser kan føre frem til en geografisk afgrænsning af landdistrikter, om end deres omfang og beliggenhed ikke vil falde ens ud.

Der fandtes dog også eksempler på opfattelser, som grundlæggende gør "landdistrikter" til en subjektivt oplevet størrelse - altså at det er områder, som folk selv opfatter som landdistrikter. Det er kultur og identitet, som er afgørende. Det kan fx ses i forbindelse med studier af livsformer og giver sig ofte udtryk i ord som "udkantssamfund", uden at der gøres forsøg på en geografisk afgrænsning.

I samme retning har vi fundet den opfattelse, at det ikke er meningsfuldt at lokalisere områder under etiketten landdistrikter med henvisning til at grænsen mellem land og by nærmest er ophævet i det senmoderne samfund.

Eller at det med landdistrikterne "kun" er et aspekt ved anden forskning, hvorfor det heller ikke af den grund tjener noget formål at søge en fastere definition eller afgrænsning.

For dog at kunne tale om landdistriktsforskning som en kategori må det ikke desto mindre være sådan, at der hersker en vis konsensus om, hvad genstandsområdet er. At der således findes "landdistrikter", som forskerne nogenlunde forbinder det samme ved. Landdistrikter bør altså kunne -identificeres med nogle egenskaber, som er anderledes end andre distrikters¹⁴.

I det følgende skal vi forsøge at samle nogle af de ovenstående tråde. Hver især har de selvfølgelig relevans for det, de pågældende beskæftiger sig med. Ved at hægte dem sammen - så at sige finde en fællesmængde - mener vi, at der kan opnås en gensidig forståelse, som giver plads for mange vinkler men med et fælles udgangspunkt.

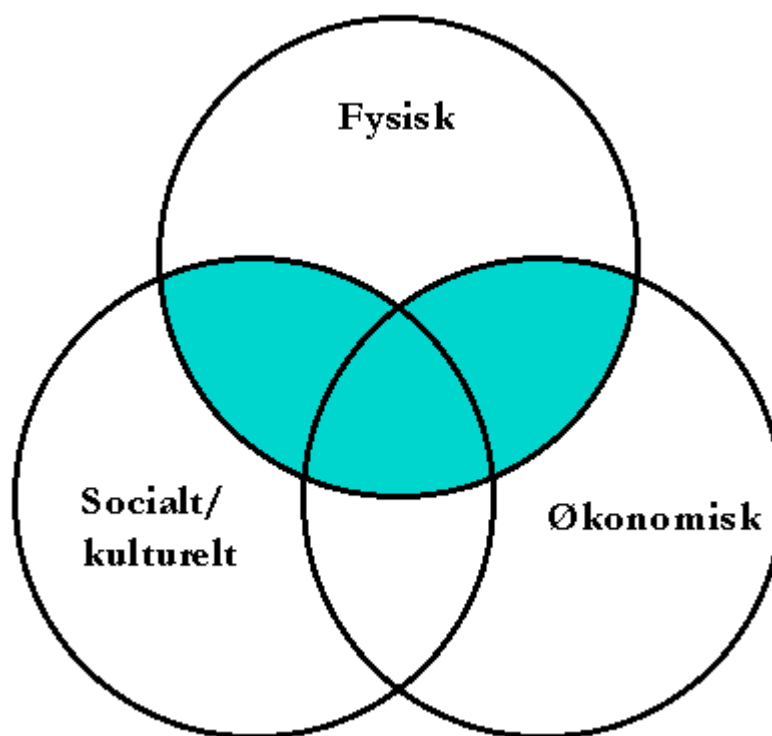
Dette udgangspunkt er, at landdistrikter er samfundsmæssige formationer, som også kan kaldes landlege lokalsamfund med nogle nærmere, bestemte kendetegn. Forskningen er landdistriktsforskning, når den tager udgangspunkt i belysning af sådanne samfund eller underforstår deres eksistens i belysningen af aspekter ved landdistrikterne. Landdistriktsforskning er altså ikke forskning, der "alene" tager udgangspunkt i en given geografi, fx "landkommuner".

Til forklaring kan der tegnes en model. Denne model ser samfundet som bestående af i hvert fald 3 forskellige elementer:

1. *Et fysisk* - selve landfladen, skove, vandløb, marker, bygninger, veje etc.
2. *Et økonomisk* - erhvervsmæssig aktivitet.
3. *Et socialt/kulturelt* - mennesker og deres medmenneskelige virke.

¹⁴ Vi er ikke selv i tvivl om, at der findes landdistrikter.

Figur 8: *Landdistriktsmodel*

I dette store rum kan der udpeges distrikter eller regioner. Distrikter eller regioner er de delrum, der er bestemt af nogle særlige fysiske forhold (her det landlige), hvori mennesker agerer som økonomiske og/eller sociale agenter i interaktion med disse særlige fysiske omgivelser. Dem kan der være forskellige udgaver af, idet de hver især er struktureret af forskellige interne samspil, hvor den fysiske dimension dog som regel, historisk set har skabt grundlaget for forskellene. Belysningen af delrums forhold og udvikling kan man også kalde regionalforskning.

I landdistrikternes rum er der tale om samfund, hvis fysiske forhold især har fremmet udviklingen af landbrug, der socialt og kulturelt set har afledt det man kan kalde landbrugssamfundet. Det vil kunne aflæses i det skraverede felt. Forskningen vedrørende dette rum er specialiseret regionalforskning.

Delrummene udvikles både pga. indre processer og pga. deres samspil med rummet udenfor, som er de andre delrum, foruden de fælles samfundsmæssige betingelser. De fælles samfundsmæssige betingelser er fx det teknologiske stadium og den globale økonomiske udvikling, som vil præge de forskellige delrums fortsatte udvikling og samspil. Det betyder, at delrummene kan ændres og eventuelt helt forsvinde.

Landdistriktsrum kan altså forsvinde eller skrumpe ind. Teoretisk set kan et delrum dog også udvide sig. I de senere år har vi fx kunnet konstatere en stor udvikling i de såkaldte bynære landdistrikter, der målt i socioøkonomi og livsform har større lighedspunkter med byers end det, der var i forvejen. Spørgsmålet er her, om ikke de snarere skal opfattes som forstæder til de pågældende bycentre i stedet for som landdistrikter.

Landbrugssamfundet betyder dog fortsat meget, især i form af den kultur og tekniske samt sociale infrastruktur, det har aflejret. Betydningen kan også fortsæt aflæses i det vakuum i mange områder, der er opstået efter landbrugets tilbagegang¹⁵.

Samlet set betyder denne opfattelse, at landdistrikter kan afgrænses til at være dér, hvor landbrugssamfundets betydning fortsat kan spores i de grundlæggende strukturelle udviklingsmuligheder og barrierer. Også selv om området er præget af en forvandlingsproces fra landbrugssamfund til noget andet.

HVAD ER SÅ LANDDISTRIKTSFORSKNING MERE KONKRET?

Ovenstående giver nogle ledetråde for, hvad der kan komme i betragtning som landdistriktsforskning.

Først og fremmest skal den faglige behandling have som grundlag, at der findes landlige lokalsamfund med nogle objektive og subjektive egenskaber. eller eventuelt at der har været tale om sådanne som baggrund for det, man i øvrigt beskæftiger sig med (fx forvandlingsprocessen fra landdistrikt til moderne forstad).

Det betyder bl.a., at det ikke er landdistriktsforskning, hvis det er en mere eller mindre tilfældig empirisk aflæsning af temaer eller forhold, som i princippet er allestedsnærværende. Forskningens temaer og synsvinkler skal have udgangspunkt i eksistensen af de særlige landlige lokalsamfund - både set fysisk, social/kulturelt og økonomisk - som er dannet i forbindelse med landbrugssamfundet (og dets afmatning).

Denne opfattelse fører til en frasortering af forskning på makroniveau, ligesom en ren teknisk- eller naturvidenskabelig forskning, som fx forskning vedrørende flora og fauna, ikke falder ind under begrebet¹⁶. Landdistriktsforskning skal altså rumme elementer af samfundsvidenskab og humaniora.

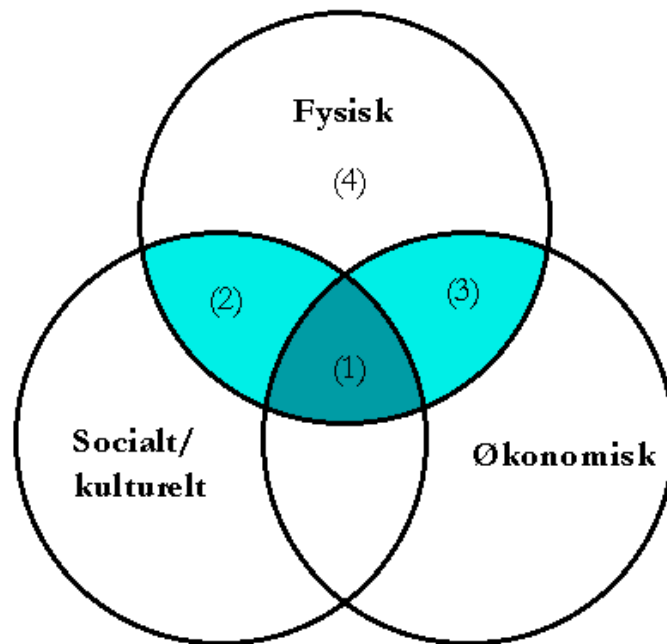
Til illustration af hvad landdistriktsforskningen kan handle om, kan vi vende tilbage til den tidligere model.

Her kan vi indtegne 3 felter med nogle emner, der ifølge det foregående kan falde ind under landdistriktsforskning. Det er Felterne 1, 2 og 3. Her handler forskningen om samspillet mellem det særlige fysiske element og enten med de sociale/kulturelle forhold eller med de økonomiske forhold (erhverv) eller dem alle tre imellem. Det fælles for dem er, at der indgår menneskelig adfærd, enten som sociale/kulturelle og/eller økonomiske agenter eller aktører.

¹⁵ Det er i øvrigt ofte i tyndt befolkede områder, beliggende i udkantsområder, men ikke nødvendigvis, teoretisk set.

¹⁶ Denne frasortering fandt også sted ved den indledende afgrænsning. Men der er alligevel medtaget eksempler, som vi efterfølgende er kommet i tvivl om, men ikke har frasorteret fordi det ikke i sig selv har været et formål at "kvalitetsmærke" forskningen. Der vil også altid være en gråzone.

Figur 9: Analysemodel

- *Felt 1 - samspillet mellem de fysiske, sociale/kulturelle og økonomiske elementer* – rummer altså fællesmængden og må siges at være landdistriktsforskningens kerneområde. Inden for dette felt kan et emne fx være kulturelt bestemt erhvervsaktivitet i landdistrikter. Det er (udviklingen af) ”hele” lokalsamfund, der arbejdes med.
- Inden for *Felt 2 - samspillet mellem de fysiske og sociale/kulturelle elementer* - kan vi måske finde emner som bosætningsforhold, fritid og foreningslivet i landsbyer.
- I *Felt 3 - samspillet mellem de fysiske og økonomiske elementer* - er det fx et spørgsmål om erhvervsaktivitet i nedlagte landbrugsbygninger. I feltet findes desuden landbruget som erhverv betragtet, men fortsat anskuet som en del af helheden i landdistriktet, hvilket udelukker en betydelig del af landbrugsforskningen, der netop behandler landbruget isoleret set.

En konsekvent anvendelse af modellen vil til gengæld udelukke en forskning, som mange nok uden videre ville opfatte som landdistriktsforskning, nemlig den som handler om fx jorden, biotoperne og naturen, således Felt 4¹⁷. Nogle vil måske fastholde, at de også er påvirkede af menneskelig og økonomisk adfærd og derfor ikke kunne udelukkes. Her er det afgørende, om forskningens indhold direkte handler om menneskers faktiske påvirkning af jorden, biotoperne og naturen¹⁸.

¹⁷ Det er den samme konklusion, vi drog tidligere, da vi udelukkede ren naturvidenskab fra landdistriktsforskningen.

¹⁸ Vi har selv en stærk formodning om, at mange af de projekter, som indgår i undersøgelsen ligger på denne grænse.

Emner i modellens restområde burde slet ikke kunne komme i betragtning som landdistriktforskning, fordi der ikke anvendes et lokaliseret (landdistrikt) perspektiv på det, som behandles.

I det følgende skal vi forsøge at indplacere eksempler på de forskningsemner, som landdistriktforskningen aktuelt handler om. Udgangspunktet er projeklisten, hvor vi efter skøn og en vis viden om projekternes nærmere indhold, har rubriceret de enkelte projekter. For overskuelighedens skyld er de blevet tildelt et stikord¹⁹ og et nummer, som refererer til et af de tre felter.

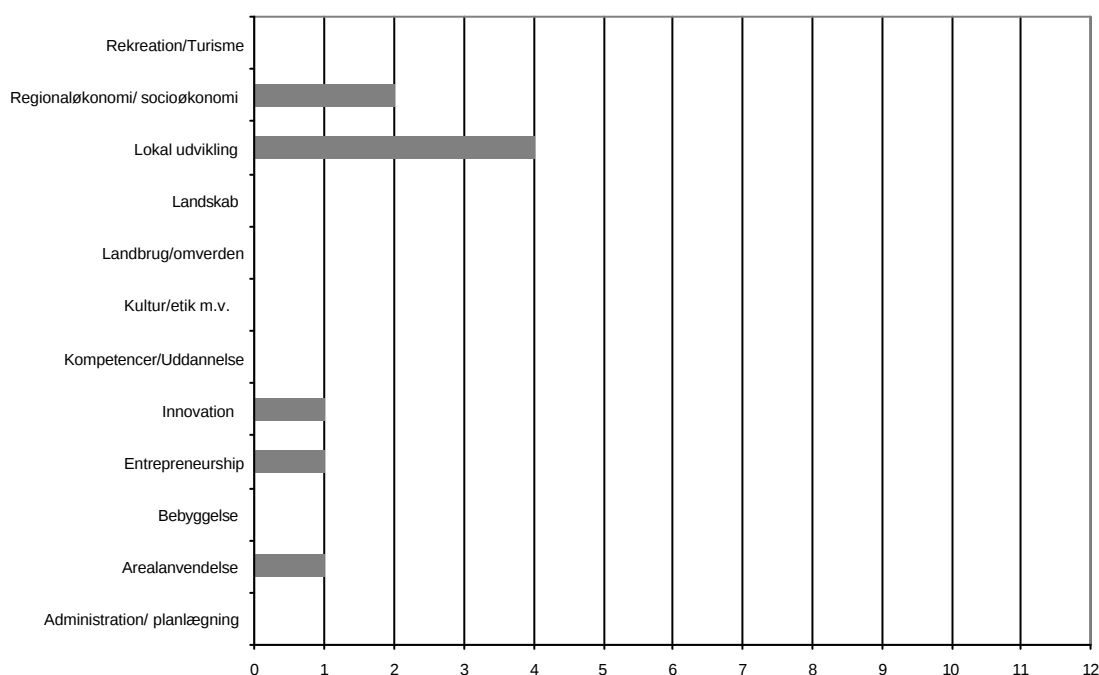
Vi kan opliste 77 projekter, hvoraf vi ikke umiddelbart har kunnet indplacere de 12. Af de 77 projekter varetages de 50 i øvrigt i de tværinstitutionelle samarbejdsprojekter eller centre.

Samlet set kan de resterende rubriceres som i de nedenstående figur 10,11 og 12.

Figurene illustrerer, at forskningen samlet set mest vedrører Felt 3 - samspillet mellem de fysiske og økonomiske elementer – dog belyst på mange forskellige måder. Det følger måske naturligt af, at jorden og dens anvendelse samt fremtræden i landdistrikterne og landskabet pr. definition netop har at gøre med dette samspil. Der er derimod kun fundet sporadiske eksempler på erhvervsrettede emner, som ikke direkte relaterer sig til landbrug eller fx anvendelse af landbrugsbygninger.

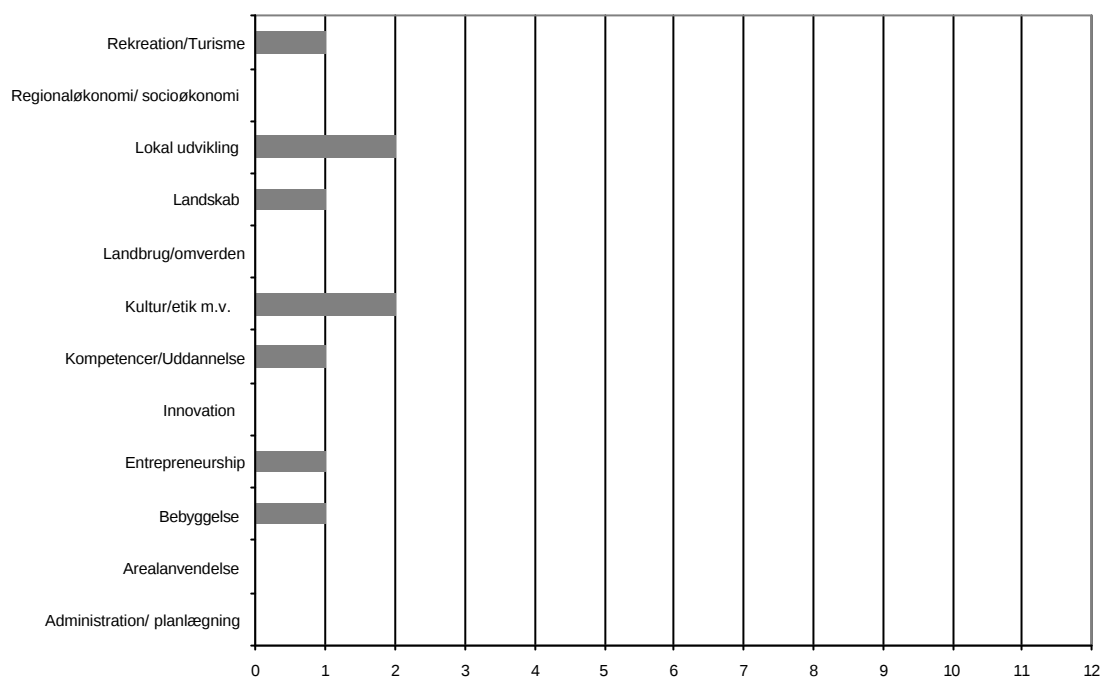
Vi finder også, at kerneområdet, Felt 1 – ”hele” distriktet, inkl. mennesker og økonomisk udvikling - synes at være relativt svagt belyst. Felt 2, der primært handler om sociale og kulturelle dimensioner i distriktet, synes også kun at være sporadisk dækket ind.

Figur 10 : Forekomst af emner i Felt 1

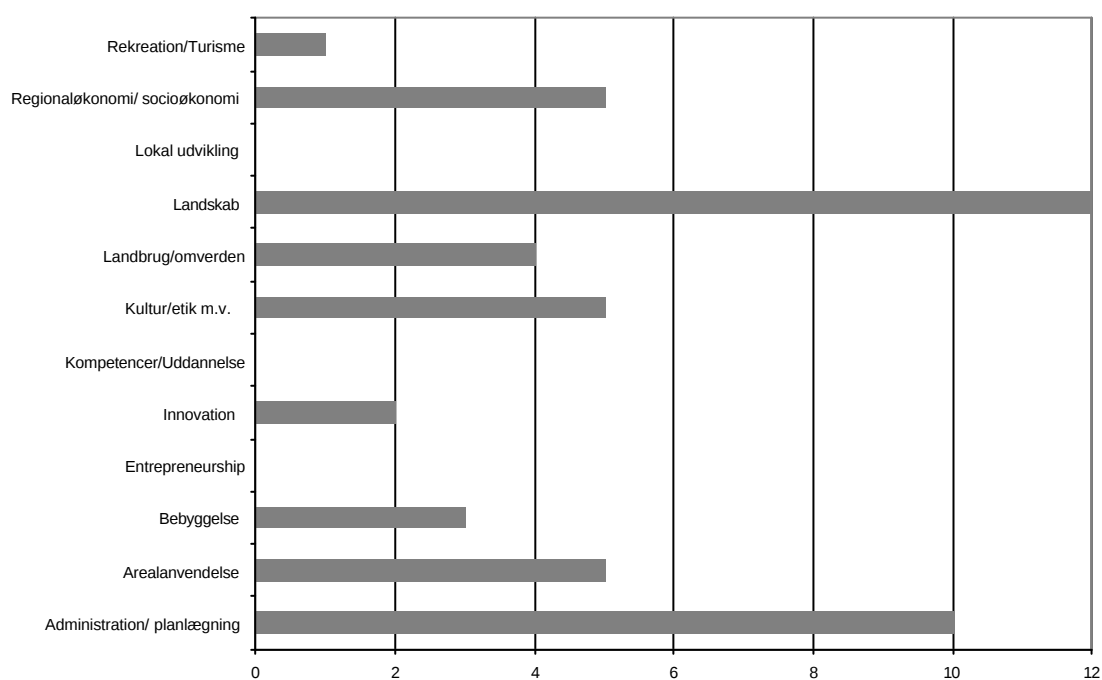

¹⁹ Stikordene er gengivet i forbindelse med beskrivelsen af de enkelte institutioners eller tværinstitutionelle projekters eller centres forskning.

Figur 11 : Forekomst af emner i Felt 2

Figur 12: Forekomst af emner i Felt 3

1. I figurene vises hvilke felter, de 65 projekteksempler i projektlisten refererer til.

FORSKNINGENS ART

Hvad der er forskning eller ej, er der ofte usikkerhed om, og det afhænger måske også af, hvem der skal bedømme det. I forskningsverdenen indgår forskellige grundlæggende begreber, som er brugt i tidligere kapitel og som også vil blive anvendt i det efterfølgende²⁰.

Det handler om forskellen på grundlæggende forskning, sektorforskning (anvendt) og udviklingsaktivitet. Med grundlæggende forskning menes en vidensproduktion, hvis målgruppe er andre forskere eller studerende, og som ikke direkte er beregnet på praktisk eller kommerciel anvendelse. Med sektor- eller anvendt forskning menes til gengæld en vidensproduktion, der kan anvendes praktisk og eventuelt kommercielt (men af andre end forskerne). Den tredje - udviklingsaktivitet - dvs. den faktiske anvendelse og implementering af viden - ligger traditionelt uden for forskningsverdenen og skal derfor normalt varetages af andre. Faktum viste sig så at være, at der alligevel var udviklingsaktivitet at finde i forskningsverdenen, dog navnlig på én af institutionerne, SDU-E²¹.

Det er vist tidligere, at der umiddelbart er en omtrent ligelig fordeling mellem grundlæggende og anvendelsesorienterede (sektor) forskningsinstitutioner i feltet over bidragydere til landdistriktsforskning.

Ved et hurtigt blik afsløres det, at den "grundlæggende forskning" og "sektorforskningen" er mest optaget af Felt 3. Mens "udviklingsaktivitet/andre" til gengæld dækker alle tre felter omtrent lige meget. Se figur 13.

Sædvanligvis gøres forskning op i forskellige typer videnskab: naturvidenskab, samfundsvidenskab, humaniora og sundhedsvidenskab²², hvor vi også ved fra tidligere, at de optræder i forskellige blandingsformer i forbindelse med landdistriktsforskningen.

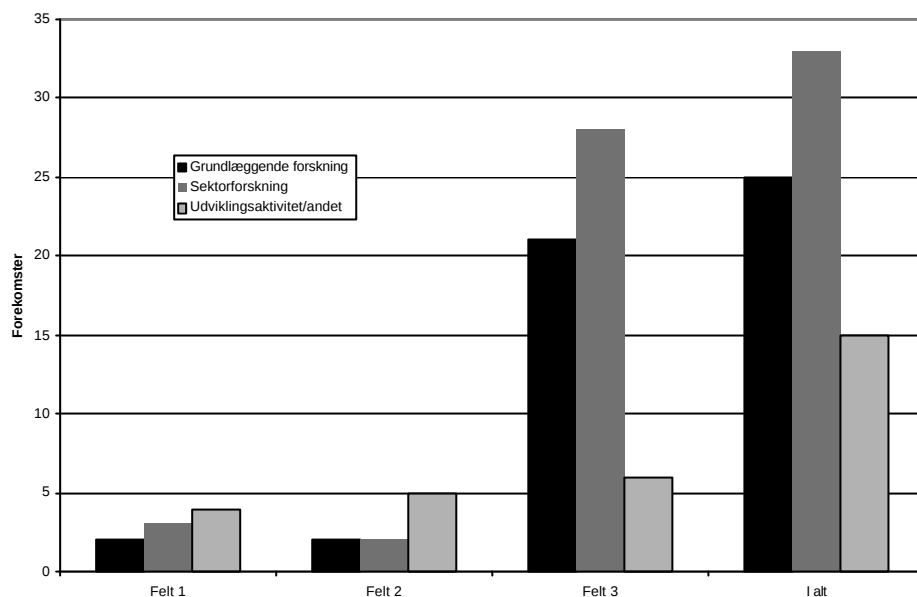
Opgørelsen viser, at naturvidenskab og blandingsformen naturvidenskab/samfundsvidenskab er klart dominerende i Felt 3. Og at den "rene" samfundsvidenskab også er mest udtalt i dette felt. Hvorimod humaniora og samfundsvidenskab/humaniora generelt sætter lidt større aftryk på forskningen vedrørende Felt 1 og Felt 2. Se figur 14.

²⁰ De fleste af delanalyserne (og figurerne) i dette kapitel er blevet til ud fra en sammenstilling af projekterne og de emnemæssige stikord og de enkelte institutioners eller centres karakteristika. Vi har måttet nøjes med at foretage disse sammenstillinger på institutionsniveau, fordi vi ikke har tilstrækkelige oplysninger på et mere detaljeret niveau. Det ville have været ideelt, om vi fx kendte det antal faktiske årsværk pr. registreret forskningsaktivitet. I så fald ville billedet blive mere korrekt. Især er det fx vores indtryk, at der volumenmæssigt er forskel på den aktivitet, der udspringer af humaniora og de øvrige områder, fordi der er færre involverede fra hver af de i øvrigt færre institutioner med humanistisk baggrund. Marginalt set kan der ydermere være tale om, at enkelte forskere ved de enkelte institutioner har en anden videnskabelig baggrund, end resten af de ansatte ved den pågældende institution har.

²¹ Nogle af de medtagne projekteksempler og emnemæssige stikord udspringer ikke klart af forskning i egenskab af at føre frem til skriftlige produktioner alene, eventuelt suppleret med mundtlige fremstillinger. De har også rummet en flerhed af aktiviteter, og de er ofte afviklet i samarbejde med menigmand eller en konkret målgruppe. Samlet set ligger en sådan aktivitet midt imellem forskning og udvikling. Denne type forskning kalder nogle for aktionsforskning. Her er den kaldt udviklingsaktivitet.

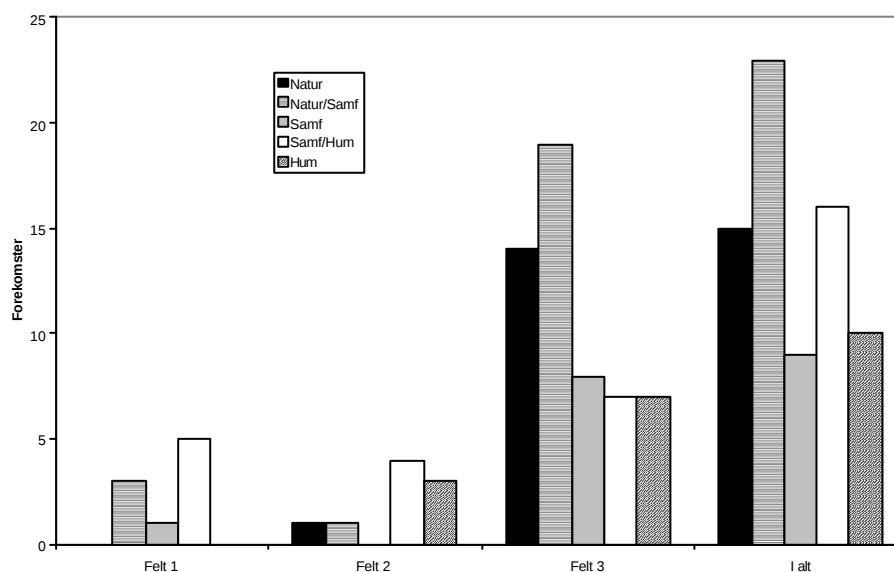
²² I denne undersøgelse har vi ikke stiftet bekendtskab med forskning med en sundhedsvidenskabelig baggrund.

Figur 13: Forskningstypernes repræsentation

1. Figuren sammenstiller de enkelte projekters tilhørssted i forbindelse med landdistriktsmodellen og projekternes afsenderadresse i form af enten et universitet/højere læreanstalt med grundlæggende forskning, en sektorforskningsinstitution med anvendt forskning eller en udviklingsenhed (en del af SDU-E). Den anden del af SDU-E er indplaceret under "grundlæggende forskning". Desuden er der givet plads til FIFU's projekter, som er anført under "udviklingsaktivitet/andet".
2. I ganske få tilfælde er der tale om en blanding af deltagertyper, i så fald er det den deltagertype, som står først alfabetisk set, der er registreret.

Figur 14: Videnskabernes repræsentation

1. Figuren er konstrueret således, at der for hvert projekt er registreret, hvem der er hovedaktør og dennes videnskabelige tilhørsforhold, relateret til de tre felter.

Samlet set forstærkes det indtryk, vi har fået tidligere, nemlig at det er de "hårde" videnskaber og emner, som er i overtal, men især fremkommet i Felt 3. Hvor der altså er en større tilbøjelighed blandt de mere "bløde" videnskaber at beskæftiger sig med Felt 1 og 2. Ligesom det også er mere "bløde" emner, der arbejdes med i disse kategorier.

FORSKNINGENS ORGANISERING

Landdistriktsforskningen i sit hele skal belyse samspil mellem mennesker som enten sociale, kulturelle eller økonomiske agenter og det særlige fysiske rum. Det hænger pænt sammen med forekomsten af de mange samfundsvidenskabeligt og i øvrigt tværvidenskabeligt baserede forskningsprojekter.

Behovet for den tværfaglige og -videnskabelige dækning kan også være rationalet bag de mange tværinstitutionelle, store projekter eller centre inden for landdistriktsforskningen. På den måde kan naturvidenskabelige emner og aktører også integreres i forskningen, selv om de ikke i sig selv i så høj grad som de øvrige kan varetage landdistriktsforskning efter ovenstående opfattelse.

Her er det blevet klart formuleret af flere af koordinatorene for de tværinstitutionelle fora, at man netop fra hvert sit faglige udgangspunkt bidrager til at berige hinandens specialiserede studier fx ved diskussion af hinandens projekter og resultater. Således at behandlingen af de enkelte projekter foregår med en bredere synsvinkel, end den man ellers ville have anvendt.

Undersøgelsen kan her afsløre, at det der også er overvægt af institutioner med fagområder inden for naturvidenskab og kombinationen naturvidenskab/samfundsvidenskab repræsenteret i de tværinstitutionelle forskningsaktiviteter.

Under samtalerne koordinatorene for de pågældende aktiviteter fremgik det dog også, at den tværfaglige dækning sjældent handler om en egentlig tværgående, fælles teoriudvikling. Dette indtryk forstærkes af, at det heller ikke er almindeligt at lave fælles publikationer. Til gengæld kan vi af projektlisten se, at der i flere tilfælde er tale om bilateralt samarbejde om fælles projekter på tværs af institutioner.

En optimal anvendelse af forskningen forudsætter en mere eller mindre formaliseret organisering af videnspredning til og samarbejde med brugere uden for det etablerede forskningssystem.

I den forbindelse har vi fundet klare tegn på, at flere af de tværinstitutionelle projekter eller centre igennem deres organisering tilstræber et sådant virke. Her er der tale om et tæt formaliseret samarbejde mellem offentlige forvaltninger, museer, rådgivningssystem, styrelser m.fl. Men de har generelt ikke en tilsvarende tydelig samarbejdsflade til andre typer brugere.

Blandt enkeltinstitutionerne er der imidlertid også konstateret flere eksempler på samarbejde med det etablerede system uden for forskningsverdenen. Endvidere er der fundet

eksempler på samarbejde med græsrodderne, fx med borgere og landsbyorganisationer, ikke mindst i den ene del af AAU, FIFU og den ene del af SDU-E.

Forskellene på samarbejdsfladerne synes i øvrigt at følge forskellene på, hvilke aspekter ved landdistrikterne, der belyses, og hvilke typer forskningssteder og fag, der deltager i den pågældende forskning.

DELKONKLUSIONER

Selv om det umiddelbart er et broget billede, man kan tegne af den aktuelle landdistriktforskning, rummer den alligevel nogle mønstre ved nærmere besigtigelse:

- Den er mest omfattende inden for den emnekreds, som varetages af de jordbrugsrelaterede institutioner og nærmeste samarbejdspartnere og har især meget at gøre med "landskab" og "administration/planlægning", jf. projektlisten.
- Efter den anvendte model i analysen er landdistrikternes forskningsmæssige kernerområde til gengæld ikke så godt dækket ind. Det er den slags spørgsmål, der handler om "hele" lokalsamfund i landdistrikterne og deres udvikling.
- Der er heller ikke helt så stor en dækning af temaer som vedrører sociale og kulturelle forhold i landdistrikterne.
- Der er tendenser til en arbejdsdeling mellem institutionerne, idet de fleste og største tager sig af temaerne om landfladen og dens fremtræden samt anvendelse, ofte støttet af de statslige programmidler. Mens de færreste, mindste og i flere tilfælde mindst etablerede i højere grad tager sig af spørgsmål vedrørende mennesker og lokalsamfund (som regel udenfor landbrugssamfundet).
- Samarbejdet om forskningen kan stort set grupperes efter samme nøgle: De fleste og største arbejder meget sammen med beslægtede forskningsmiljøer og det offentlige system. De færreste arbejder oftere i et samarbejde med parter på græsrodsniveau.

LANDDISTRIKTSFORSKNINGEN VED EN SKILLEVEJ

Den anvendte metode ved kortlægningen vil måske forstærke præget af arbejdsdeling om "landdistrikterne" og en snert af monopolisering af forskningen inden for bestemte områder. Forskerne har jo hver især skullet udpege, hvem de fandt var landdistriktsforskere, hvilke nemt bliver dem, som man kender og eventuelt samarbejder med i forvejen²³.

Til trods for usikkerheden om, hvor meget metoden betyder for resultatet, er der dog ikke tvivl om, at der er dannet nogle systemer. Vi har konstateret en række sammenhængende forskelle, som i hvert tilfælde deler forskningen i to slags:

- Den største og umiddelbart mest etablerede:
 - fokuserer mest på de fysiske elementer (administration/planlægning, arealanvendelse og ikke mindst landskab),
 - varetages især af naturvidenskab og naturvidenskab/samfundsvidenskab under en vis ledsagelse af humaniora,
 - er præget af tværinstitutionelt samarbejde med programstøtte,
 - arbejder meget sammen inden for samme discipline,
 - arbejder mest sammen med hinanden og offentlige myndigheder.
- Den mindste og umiddelbart svagest etablerede:
 - fokuserer mest på spørgsmål vedrørende lokal udvikling og menneskelig aktivitet,
 - varetages især af samfundsvidenskab i kombination med humaniora,
 - rummer store islet af udviklingsaktivitet,
 - arbejder også sammen med "slutbrugere" eller græsrodsniveauet.

Sådanne forskelle har til dels baggrund i forskningens strategiske mål og hvad det er for en overordnet politik, man har for forskning.

Til inspiration har vi fundet Gibbons et al. (1994)²⁴. Heri gives udtryk for, at man i det senmoderne samfund kan skelne mellem to forskellige typer forskning, som er grundlæggende forskellige og på nogen måder i modstrid med hinanden, hvad angår forskningens metodologi og formål. De to typer betegnes henholdsvis Modus 1 og Modus 2.

²³ Det kunne være interessant at spørge i ikke-forskerkredse, hvem man derfra anser for at lave landdistriktsforskning. Det har ikke ligget inden for nærværende opgaves rammer. En spådom er, at man i højere grad ville have udpeget dem, som i undersøgelsen må opfattes som en minoritet, idet det er den, som arbejder mest sammen med forsknings-eksterne parter og på græsrodsniveau og derfor nok er mest synlig der.

²⁴ Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. (1994): *The New Production of Knowledge: The dynamics of science and research in temporary societies*. Sage Publications, London.

Modus 1 udtrykker centrale elementer i det naturvidenskabelige forskningsideal, som ligger bag organisationen af flertallet af de eksisterende videregående uddannelses- og forskningsinstitutioner, og som stadigvæk er central for deres arbejde. Modus 2 udtrykker på sin side centrale elementer i de vilkår, som gør sig gældende i det senmoderne samfund, hvor også vidensproduktion og -anvendelse bliver flydende begreber.

Figur 15: Forskelle mellem Modus 1 og Modus 2 forskning

	Modus 1	Modus 2
Videnstype	Traditionel videnskabelig produktion af viden. Fokus på produkt, viden som hardware.	Viden der produceres gennem refleksionsprocessen med at løse praktiske problemer. Fokus på konstruktion af teori til problemløsning.
Produktionssteder	Centraliseret, på universiteter og forskningsinstitutioner.	Decentral i produktion, administration, organisationer, udvikling af nye produkter, tænketanke osv.
Interesser	Vidensproduktionen styres af den akademiske elite.	Vidensproduktion sker i kraft af, at veluddannede medarbejdere udfører deres arbejde.
Styring	Akademisk interesse, disciplinorienteret, styret af disciplinens konventioner både empirisk og teoretisk.	Transdisciplinær, styret af viljen til at løse et problem, markeds kræfter, løsningen trækker på både empirisk og teoretisk viden.
Kommunikation og formidling	Anerkendte videnskabelige tidsskrifter.	Såvel formelle, uformelle og sociale kommunikationsnetværk. Viden gøres tilgængelig for andre brugere, der kan videreudvikle og tilpasse viden til deres behov. Viden bliver derved dynamisk og uforudsigelig.
Kreativitet	Individuelt baseret	Baseret på teams og netværk
Kvalitetskontrol	Peer review, baseret på principperne for videnskabeligt arbejde	Er løsningen konkurrencedygtig på markedet? Er den frembragte viden relevant for den konkrete sammenhæng? Er løsningen omkostningseffektiv? Vil løsningen være etisk og social acceptabel?

Nogle markante forskelle mellem de to typer forskning går netop på, at man i Modus 2 ikke skelner mellem produktion og anvendelse af viden, som man gør i Modus 1. Forskellene mellem de to typer er gengivet i ovenstående figur (Hansen & Rasmussen, 1997)²⁵:

Det danske forskningssystem indretning og normer har mange lighedspunkter med Modus 1. Et klart udtryk er, at det omtrent eneste mål på succes for forskningen er international publicering i anerkendte, videnskabelige tidsskrifter. Det gælder også i stigende grad for sektorforskerne, som så har den dobbeltforpligtelse, at deres forskning også skal formidles, så den kan anvendes af rekvirenterne. Et andet klart eksempel er grænse-dragningen ved udviklingsaktivitet, som ikke anerkendes som et led i forskningen og derfor må henlægges til at foregå udenfor forskningsverdenen.

Også på landdistriktsområdet slår disse forskningskendetegn af Modus 1 igennem, om end de tværinstitutionelle projekter og centre er med til at bløde dem lidt op i retning af Modus 2. Men i samarbejdet på tværs af institutionerne synes der alligevel ikke store og

²⁵ Hansen, L. S. & Rasmussen, P. (red.) (1997): *Rapport fra konferencen "Arbejdsmetoder og uddannelse i vidensamfundet" på KVL, Torsdag den 12. december 1996*. Sektion for Metode og Projektarbejde, Institut for Økonomi, Skov og Landskab, KVL.

klare tegn på, at det har ændret på forskningens karakter og metode til forskel fra, hvad de enkelte institutioner samlet set ville kunne have bidraget med uden centrene²⁶.

Denne undersøgelses opfattelse af, hvad landdistriktsforskning ideelt må indebære, og hvad den faktisk består af, henleder tanken på skismaet mellem Modus 1 og Modus 2.

Landdistriktsforskningen skulle gerne rumme en betydelig forskning inden for Felt 1 (udvikling af) lokalsamfund med den flerhed af aspekter og tværgående tilgange, dette måtte kræve. Mens den faktiske aktivitet på området mest handler om Felt 3. Dette kan have at gøre med, at Modus 1's normer bedre kan imødekomme og bruges til at beskrive Felt 3 end de 2 øvrige felter.

Hvis vi har ret, vil incitamenterne i den etablerede forskningsverden ikke automatisk føre til fremme af en "hel" landdistriktsforskning. Det vil ikke blive belønnet. Der er i så fald behov for en forskningspolitisk strategi, som gør det muligt²⁷.

NYE EMNER FOR FORSKNINGEN

Det har slået os, at landdistriktsforskningen i Danmark koncentrerer sig om nogle relativt få temaer, som også i forhold til eksempler på forskning i udlandet mest kendetegnes ved at handle om aspekter ved landdistrikterne og i særdeleshed aspekter, som knytter sig til forhold i "det agrare landskab", frem for til selve landdistrikterne, deres indbyggere og øvrige elementer.

Fx har vi omtrent ikke mødt begrebet "rural sociologi" i den danske forskning, hvilket er en udbredt forskningsgren i udlandet. I det hele taget findes der netop mange eksempler i udlandet på, at man belyser landbruget som et socialt system og ikke alene et driftsøkonomisk eller jordbrugsfagligt system.

Men man ser også eksempler på²⁸ forskning i "Diversificering af landbruget" og "Extension Science" (rådgivningsvidenskab). Der findes tilsvarende²⁹ nogle bud på forskning med begreber som: "Social organisering", "Social økologi", "Social økonomi" (der er ildsjælenes territorium) og "Udvikling af social kapital". Ligesom der fx forskes i sikringen af den arkitektoniske og fysiske kulturarv (fx ikke bare enkeltbygninger eller landskabets udseende, men også hele landsbyernes fremtræden og udseende). Forskning i "rural health" er ligeledes et tiltagende interesseområde for forskere i udlandet.

Alle sådanne "normale" emner i udlandet må være ligeså relevante i Danmark.

²⁶ Man kan skelne mellem tværfagligt arbejde som interdisciplinært eller transdisciplinært. Det interdisciplinære rummer samarbejde med sigte på berigelse af de enkelte discipliner, mens det transdisciplinære fører til grænseoverskridende teoridannelser. Det er især den første kategori, som centrene repræsenterer.

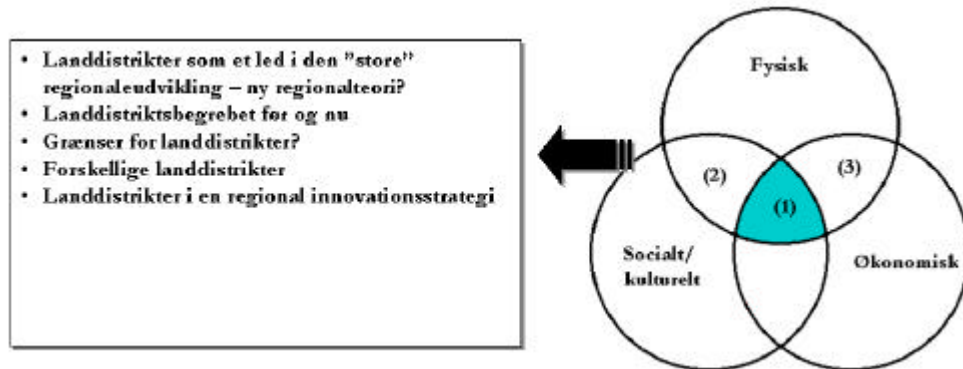
²⁷ Det er ikke et tilfælde, at de institutioner, som har bevæget sig mest i felterne 1 og 2, er de mest udsatte, og at flere af dem er blevet opløst.

²⁸ Wageningen Agricultural University's Center for Rural Development Sociology (Holland).

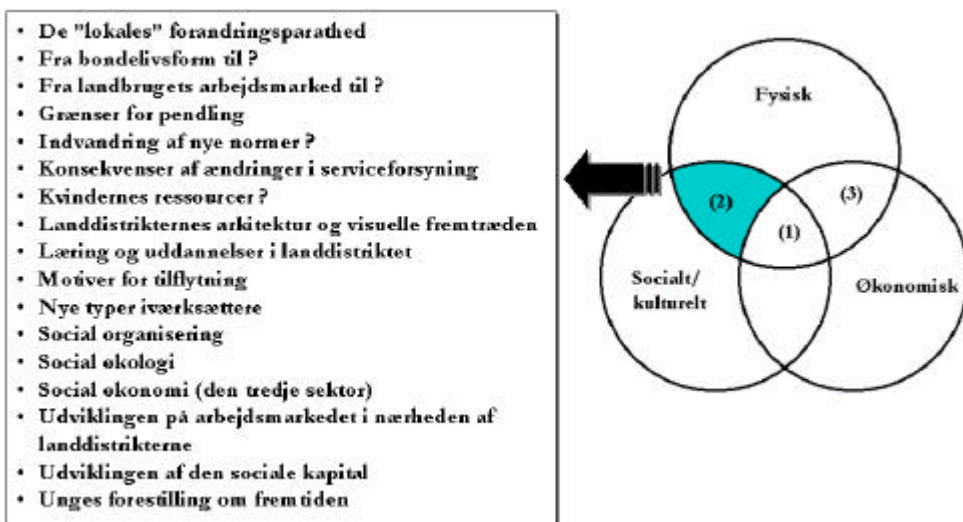
²⁹ Arkleton Centre ved University of Aberdeen (Skotland), Mikkeli Institute for Rural Research and Training (Finland), Mithögskolan i Östersund (Sverige), Senter for Bygdutveckling i Trondheim (Norge), The University of Highlands & Islands (Skotland).

For at pege på andre konkrete emner som landdistriktsforskningen kunne tage op i fremtiden, kan vi vende tilbage til den tidligere anvendte model og tage udgangspunkt i det helt fundamentale tema: Landdistrikterne nu og fremover under indtrykket af det vakuum, som tilbagegangen i landbrugssamfundet har skabt.

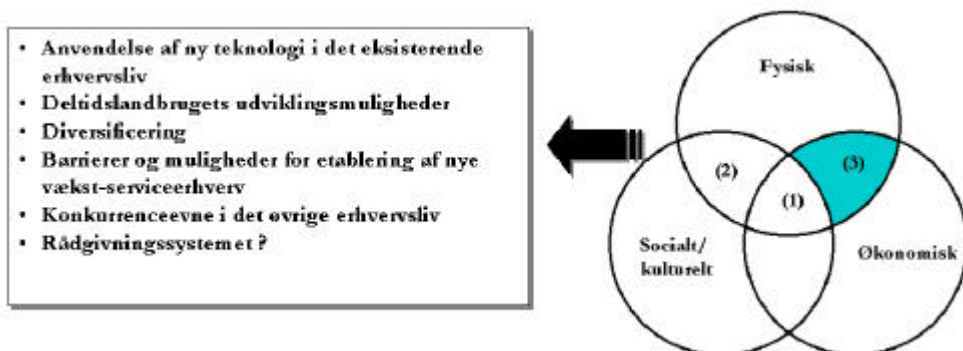
Figur 16: Nye forskningsemner i Felt 1

Figur 17: Nye forskningsemner i Felt 2

Figur 18: Nye forskningsemner i Felt 3

Selv om andre lande kan hjælpe os på vej til mere viden, er der måske netop i Danmark mulighed for en enestående udvikling, idet landdistrikterne ikke behøver at være i en defensiv position, takket være fraværet af afstandsproblemer og en generelt veludviklet teknisk og social infrastruktur.

Landdistriktsforskning kunne sætte sig som mål ikke bare at ville forstå og beskrive landdistrikterne som "selvstændige" enheder med en egendynamik (som desuden er dele af et større hele) men også at være med til at forme en fremtidig løbebane og videre udvikling.

I EU's politik for landdistrikterne er der åbninger for et sådant synssæt. De enkelte lande står overfor at skulle formulere strategier for landdistrikterne og anvendelsen af midler til deres udvikling. I Danmark skal kommuner og amter nu indarbejde planer for landdistrikterne i deres "ordinære" planlægning.

Det kunne også blive en forskningspolitisk målsætning at kaste mere lys på landdistrikterne og deres muligheder som baggrund for denne indsats.

BESKRIVELSE AF DE ENKELTE INSTITUTIONERS FORSKNING

AALBORG UNIVERSITET (AAU)

Institut for Samfundsudvikling og Planlægning
Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning

Hvem?

Aalborg Universitet driver ligesom de øvrige universiteter grundlæggende forskning som et led i at kunne tilbyde forskningsbaseret undervisning. På universitetet findes 3 fakulteter og en række institutter.

Ved Aalborg Universitet findes to institutter, som driver forskning af relevans for land-distrikterne:

Institut for Samfundsudvikling og Planlægning er et fælles institut mellem det samfundsvidenskabelige og teknisk-naturvidenskabelige fakultet. Ved dette institut findes Faggruppen for arealforvaltning med en stab bestående af 8 samfundsvidenskabelige forskere samt 4 PhD-studerende, som bl.a. arbejder med landdistriktsspørgsmål.

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning hører under det samfundsvidenskabelige fakultet. På dette institut afvikles et landbrugsøkonomisk forskningsprogram som et ud af 9 faste programmer. Det landbrugsøkonomiske forskningsprogram beskæftiger 3 samfundsvidenskabelige forskere og 1 PhD-studerende. I forlængelse af dette program er der tale om forskningsaktiviteter, som ligger ud over selve landbrugets forhold, og som derfor umiddelbart betegnes som landdistriktforskning, jf. de indledende afgrænsningskriterier.

Hvad?

Faggruppen for Arealforvaltning forsker blandt andet i problemstillinger vedrørende fast ejendoms identifikation, registrering og samspillet mellem denne og så udstykningslovgivningen, byggelovgivningen samt landbrugs-, miljø- og planlovgivningen. Det er karakteristisk for denne forskning at landskabet og arealforvaltningen bedømmes i landskabelige og økonomiske helheder.

Af eksempler på aktuelle projekter kan nævnes:

- Bynære landskabsområder, sammen med FSL i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.
- Ejendomsstruktur og landskab, i regi af centret Foranderlige landskaber. Se senere.
- Overflødiggjorte landbrugsbygninger, sammen med FSL.

- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne, sammen med DJF i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.

Eksempler på publikationer m.v.:

- Pedersen, K. & Sørensen, E. M. (1999): *Overflødiggjorte landbrugsbygninger*. Rapport. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.
- Sørensen, E. M. & Correia, T. P. (1995): *Factors of change in Danish Rural landscapes*. Publication nr. 179, August 1995, Department of development and planning, Aalborg University.
- Sørensen, E. M. & Correia, T. P. (1995): *Marginalization and marginal land. Processes of change in the countryside*. Publication nr. 152, May, 1995, Department of development and planning, Aalborg University.

Ved Institut for Økonomi, Politik og Forvaltnings landbrugsøkonomiske forskningsprogram, hvor der fokuseres på landbrugets strukturudvikling, herunder udvikling af og perspektiver for økologiske fødevarer, findes delelementer under overskriften "Dynamiske omstillingsprocesser", herunder græsrodsinnovation og analyse af landdistrikternes funktion i fremtidens samfund.

Som eksempler på landdistriktsprojekter kan nævnes:

- Samsø som økologisk ø (udviklingsprojekt i samarbejde med lokale aktører)
- Økologiske eksperimentaltzoner (økonomiske og sociale relationer i fremtidens bæredygtige landdistrikter)

Fra begge institutter deltager en række medarbejdere desuden i det nyoprettede tværfaglige center POET. Se senere.

Hvordan?

Forskningen ved institutterne spænder fra grundforskning i landbrugs- og erhvervsstrukturelle forhold samt helhedsorienteret forskning omkring dynamiske omstillingsprocesser over anvendt forskning rettet mod offentlig planlægning, i særlig grad den fysiske planlægning, og videre til udviklingsprojekter i samarbejde med lokale aktører.

Den tværfaglige og projektorienterede arbejdsform er almindelig på Aalborg Universitet. Dette betyder bl.a., at der arbejdes på tværs af fag, institutter og institutioner.

Faggruppen for Arealforvaltning er fx involveret i mange forskningsprojekter sammen med eksterne institutioner, herunder i særdeleshed Forskningscentret for Skov & Landskab. En central medarbejder er fx ansat på deltid begge steder. Afdelingen er også med i centrene Foranderlige Landskaber og Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.

Stikord

- Administration/planlægning
- Bebyggelse
- Landskab
- Lokal udvikling

Kilder: Hjemmesiderne www.auc.dk, www.property.dk samt interviews.

AMTERNES OG KOMMUNERNES FORSKNINGSinSTITUT (AKF)

Hvem?

AKF er en sektorforskningsinstitution, der arbejder med spørgsmål af interesse for den offentlige sektor og dens brugere, især problemstillinger af betydning for amter og kommuner. Forskningen er fortrinsvis finansieret af statslige og nationale fonde. Der er tilknyttet ca. 30 forskere med forskellige faglige profiler.

Det er navnlig i forbindelse med temaet ”Regionaløkonomi”, at der foretages forskning vedrørende landdistrikterne. I følge projektlisten er der tale om 6-8 samfundsvidenskabelige forskere, hvoraf de fleste har en samfundsøkonomisk baggrund.

Men der arbejdes også med landdistriktforskning under temaet ”Individ og samfund”, bl.a. baseret på registerforskning samt forskellige studier af værdisætning af landskabelige værdier.

Hvad?

Nu og inden for de sidste par år har forskningen især handlet om landkommunernes økonomiske udvikling, bl.a. i regi af hovedprojektet Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling, finansieret af Strukturdirektoratet. Dette projekt gennemføres i samarbejde med SJFI. Se senere.

AKF er endvidere involveret i andre programmer og aktiviteter vedrørende landdistrikterne. Her tænkes navnlig på centret Mennesker i det agrare Landskab, hvor AKF forestår to af delprojekterne og står som koordinator. Se senere.

Blandt projekter, som AKF arbejder med for tiden, er:

- Befolkningens betalingsvillighed for æstetiske og rekreative landskabsværdier, i regi af det tværinstitutionelle projekt Mennesket i landskabsforvaltningen. Se senere.
- De egentlige agrare områders socioøkonomi. Udvidet registerforskning på sub-kommunalt niveau, i regi af det tværinstitutionelle projekt Mennesker i det agrare landskab. Se senere.

- Det rekreative scenario (landdistrikterne som bosætningsområde (flytteanalyser) og alternativ arealanvendelse i landdistrikterne), i regi af det tværinstitutionelle projekt Jordbruget i landdistrikternes økonomi. Se senere.
- En lokaløkonomisk model for landdistrikterne (LINE) med tilhørende lokalt samfundsregnskab (SAM-K), i ovennævnte regi.
- Grundscenario (den økonomiske udvikling med ”uændret markedsudvikling, lovgivning m.v.”), i ovennævnte regi.
- Industriscenario (industriens betydning for landdistrikternes økonomi og analyser af processer bag industriens lokaliseringmønstre), i ovennævnte regi.
- Landbrugsscenario (ny landbrugspolitik i EU, Agenda 2000), i ovennævnte regi.
- Produktions- og forbrugssammenhænge i de agrare områder. Modelanalyser, i regi af det tværinstitutionelle projekt Mennesker i det agrare landskab. Se senere.
- Regionaløkonomisk model AIDA med tilhørende regional samfundsregnskab (SAM-K), udvikles som værktøj til scenarieanalyserne, i regi af projektet Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling. Se senere.
- Socioøkonomisk analyse (sammenfatning og uddybning af foreliggende viden om socioøkonomien i landdistrikterne), i ovennævnte regi.
- Turismescenario (turismesektorens betydning og udviklingsmuligheder i landdistrikterne), i ovennævnte regi.
- Økologisk scenario (analyser af konsekvenser af udvikling af økologisk landbrug), i ovennævnte regi.

Eksempler på publikationer er³⁰:

- Christoffersen, H. & Blix, K. (1998): *Befolkning, erhverv og velfærd i landkommunerne*. AKF (projektsamarbejde med SJFI).
- Graversen, B. K. m.fl. (1996): *Uddannelse i landkommunerne*. AKF.
- Graversen, B. K. m.fl. (1997): *Flytninger til og fra landkommunerne*. AKF.
- Jensen, T. C. (1998). *En analyse af de regionale konsekvenser af en fastholdt strukturudvikling i landbruget*. AKF (projektsamarbejde med SJFI).
- Kristensen, K. & Henry, M. S. (1998): *Lokaløkonomisk vækst i Danmark - en rumlig analyse*. AKF.
- Madsen, B. & Caspersen, S. (1998): *Økonomien i landkommunerne*. AKF.

Hvordan?

AKF har som mål at levere aktuel forskning af høj videnskabelig kvalitet, hvis resultater kan anvendes i praksis. Der lægges megen vægt på formidlingen af forskningen.

Hertil kommer artikler publiceret i videnskabelige tidsskrifter, bøger m.v., fortrinsvis af mere teknisk karakter.

Tyngden ligger indenfor regionaløkonomi, hvor ikke mindst økonomien i landkommunerne set i forhold til andre kommuner belyses. Modelarbejde og oparbejdning af statistiske data står centralt i forskningen. Der anvendes som regel en makrobaseret tilgang,

³⁰ Flere af dem udspringer af andre projekter end Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling.

idet det handler om tilvejebringelse af data om alle landkommunerne eller alle landdistrikter under et.

Endvidere foregår forskningen inden for rammerne af den såkaldte registerforskning og finansieres af diverse ministerier og forskningsprogrammer. I registerforskningen foretages analyser af landdistrikterne med udgangspunkt i Danmarks Statistiks oplysninger fra de administrative person- og virksomhedsregistre. Især handler det om forløbsanalyser, som kan følge enkeltpersoner og virksomheder over en længere årrække.

AKF's landdistriktsforskning foregår i et samarbejde til flere sider, jf. deltagelsen i de tre nævnte tværinstitutionelle projekter eller centre.

Stikord

- Regionaløkonomi/socioøkonomi

Kilder: Hjemmesiden www.akf.dk og interviews.

ARKITEKTSKOLEN I AARHUS (AAA)

Hvem?

Arkitektskolen i Aarhus er en højere læreanstalt under kulturministeriet. Der er ansat 130 VIP'ere, som forestår forskning samt undervisning.

Forskningen dækker områder fra design og arkitektur til bybygning, planlægning og landskabsarkitektur. Den tager sit udgangspunkt i formgivning på tværs af grænserne mellem naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora.

Af forskningsaktiviteter med speciel relevans for landdistrikterne kan der peges på deltagelsen i centret "Landbrugsbygninger og -landskab", som er et af fem programforskningsprojekter under Det Agrare Landskab.

Fra AAA deltager 2 lektorer og 2 PhD-studerende. AAA er projektansvarlig overfor forskningsrådene.

Hvad?

AAA's egne projekter er:

- Dynamikken i landbrugsbyggeriets formdannelse, i regi af centret Landbrugsbygninger og -landskab. Se senere.
- Kortlægning og analyse af 'den danske gårds' nære kontekst.
- Landbrugeren som kulturlandskabets forvalter.

- Relationen mellem naturlandskab og landbrugslandskab, i regi af centret Landbrugsbygninger og -landskab. Se senere.

Hvordan?

Arkitektskolen har tradition for at være praksis- og udviklingsorienteret og have et bredt samarbejde. I forbindelse med landdistriktsprojekterne er der fx et udstrakt samarbejde med Landbrugets Rådgivningscenter.

Gennem det seneste årti har institutionen desuden målbevidst arbejdet med også at opbygge en forskningstradition, hvor bl.a. deltagelsen i nationale og internationale forskningsnetværk er højt prioriteret.

Stikord

- Bebyggelse
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden [www.a-aarhus.dansk/forskning/aktuel/forskningsprojekter/forskningsprojekter.htm#Per Kruse](http://www.a-aarhus.dansk/forskning/aktuel/forskningsprojekter/forskningsprojekter.htm#Per%20Kruse) samt interviews.

BORNHOLMS FORSKNINGSCENTER (BFC)

Hvem?

Bornholms Forskningscenter er et sektorforskningsinstitut, organiseret som en selvejende institution med egen bestyrelse, refererende til forskningsministeriet. Det blev etableret i 1993 og har nu en tværvidenskabeligt sammensat forskerstab på 12 personer. De fleste har en samfundsvidenskabelig baggrund. Centret har desuden tilknyttet flere PhD-studerende. Der er desuden tale om en række gæsteforsker-ophold.

Hvad?

Formålet for BFC er at udføre regional- og turismeforskning med problemstillinger af relevans for perifere områder og formidle informationer herom. Centrets empiriske virkefelt er afgrænset til perifere områder i Nordeuropa, hvor navnlig Østersøregionen har høj prioritet.

Hvis landdistriktsforskning opfattes som en del af en sådan regional forskning rettet mod perifere områder, er der tale om en ganske betydelig aktivitet af relevans for indværende undersøgelse. Der findes lange projekt- og publikationslister til illustration. Ud over turisme er temaerne fx:

- Regionale udviklingsstrategier forbundet med informationsteknologi.
- Regionaløkonomiske analyser.
- Videregående uddannelser som regionalpolitisk strategi.

Er landdistriktsforskning til gengæld et mere eksplicit forskningsfelt målrettet mod ”landdistrikter”, indskrænker feltet sig. De mest tydelige aktiviteter desangående er de turismeprojekter, som eksplicit handler om turismen som en landdistriktsaktivitet (rural eller landboturisme), som dog bygger på udenlandsk empiri.

Desuden deltager centret med et turismeprojekt i initiativet Mennesker i det agrare Landskab. Se senere.

De mest oplagte eksempler på landdistriktsprojekter er dog:

- Analyse af landdistrikternes udviklingsmuligheder på Bornholm.
- Rekreation og turisme i det agrare landskab: Erhverv, konsumtion og betydningsproduktion, i regi af centret Mennesker i det agrare landskab.

Analysen af de Bornholmske landdistrikter er rekvireret af regionen som et led i tilrettelæggelsen af en politik for landdistrikternes udvikling.

Publikationer er fx:

- Bornholms Forskningscenter (1997): *Udkantsområder – regional og turismeforskning på Bornholms Forskningscenter*.
- Hedetoft, A. & Manniche, J. (1999): *De bornholmske landdistrikter*. Bornholms Forskningscenter.
- Jæger, B. & Storgaard, K. (eds.) (1997): *Telematics and rural development. Proceedings from an International Workshop on the Danish Island of Bornholm*. Bornholms Forskningscenter.
- Nilsson, P. Å. (1998): *Bo på Lantgård – en studie av bondgårdsturism som idé*. Bornholms Forskningscenter.

Hvordan?

Der lægges vægt på, at centerets forskning både skal kunne måle sig nationalt og internationalt, fx med international publicering og imødekomme et løbende forskningsbehov som stilles udefra.

Da centret hører til blandt Danmarks mindste forskningsinstitutioner, vurderes det at have stor betydning, at det forankres i det nationale og internationale forskningsmiljø. Der indgås derfor forpligtende forskningssamarbejde med både universiteter og erhvervsliv.

Samarbejdet med danske forskningsinstitutioner omfatter fx AKF, IFG, RUC og Handelshøjskolen i København.

Stikord

- Lokal udvikling
- Regionaløkonomi/socioøkonomi
- Rekreation/turisme

Kilder: Hjemmesiden www.rcb.dk og interviews.

DANMARKS JORDBRUGSFORSKNING (DJF)

Afdeling for Jordbrugssystemer

Hvem?

Danmarks Jordbrugsforskning (DJF) er en sektorforskningsinstitution under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Institutionen har som overordnet formål at gennemføre forskning, indsamle og opbygge viden af betydning for vegetabilsk produktion, erhvervsmæssig husdyrbrug og udnyttelse af jordbrugsteknik i Danmark samt at bidrage til en hurtig og sikker formidling af resultaterne til brugere.

Aktiviteter ved DJF's Afdeling for Jordbrugssystemer er gennem undersøgelsen blevet udpeget som værende relevante for denne undersøgelse. Afdelingen har 80 ansatte, hvoraf ca. 50 betegnes som forskere. Af dem er ca. 6 personer beskæftiget ved den pågældende landdistriktsforskning. Grundet sammenfald mellem forskellige projekter, der også omhandler andet end landdistriktsforskning, jf. indledende afgræsning, kan det nøjagtige omfang af aktiviteten dog være svært at bestemme præcist. Deres faglige profil er overvejende naturvidenskabelig.

Hvad?

Afdelingens forskning vedrører hele det agrare system med hensyn til produktion, miljø, natur og landskab på alle niveauer fra mark/besætning over bedrift til region og nation. Afdelingens seneste målsætning fokuserer på bæredygtige jordbrugssystemer, der forener ønsket om en optimeret ressourceudnyttelse, en hensigtsmæssig påvirkning af landets naturværdier, landskabet og landdistrikternes fortsatte udvikling med ønsket om en økonomisk effektivitet og med hensyntagen til den enkelte jordbrugers værdigrundlag.

Centrale forskningsområder er bl.a. modellering af det agrare system, udvikling af geografiske informationssystemer og opskaleringsmetoder, analyser af jordbrugets arealanvendelse, udvikling af agrare landskabstyper samt styring i husdyrproduktionen, herunder analyser af økonomisk og sociologisk art af driftslederens muligheder og motivation for optimering af produktionen i relation til miljø og husdyrvelfærd.

Af aktuelle projekter kan nævnes:

- Arealanvendelse og strukturændringer i landskabet – en landskabsøkologisk analyse, i regi af centret Grænser i Landskabet. Se senere.

- Bæredygtig arealanvendelse, i regi af centret Foranderlige Landskaber. Se senere.
- Forbedret beslutningsgrundlag - viden om det lokale landbrug, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.
- Jordbrugernes produktionsmæssige muligheder for at tilpasse bedriften til lokale landskabs- og miljømål, i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen, se senere.
- Scenarier for arealanvendelse, i regi af centret Foranderlige Landskaber. Se senere.
- Scenariestudier om samspillet mellem natur, produktion og miljø, i regi af centret ARLAS. Se senere.
- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne, sammen med AAU i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.

Flere af medarbejderne ved DJF arbejder desuden med i projekter, som har udspring andetsteds, fx på SDU-E.

Eksempler på publikationer m.v.:

- Caspersen, O. H. (1997): *Dyrkningssystemer og arealforandringer i det åbne land*. I: Grænser i landskabet 3, 3-6.
- Dalgaard, T. (1999): *Classification into Farm Types. A method for analysis of the farming structure and the following consequences for the landscape and the environment*. DJF.
- Dalgaard, T. (1999): *Udviklingstendenser og –muligheder for landbruget*. Bidrag til amtsrådskonference i Vejle amt. DJF.
- Højring, K., Caspersen, O.H. & Rasmussen, B. (1999): *Landskabsæstetisk hensyntagen i bæredygtigt landbrug*. Forskningsserien, Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.
- Noe, E. (1999): *Værdier, rationalitet og landbrugsproduktion*. PhD-afhandling ved Afdeling for Jordbrugssystemer, DJF; Afdeling for Landbrugsforskning, Sydjysk Universitetscenter og Institut for Økonomi, Skov og Landskab, KVL. Udgivet ved Afd. for Jordbrugssystemer, DJF.

Hvordan?

Afdelingens aktiviteter kan både betegnes som anvendelsesorienteret forskning og mere grundlæggende forskning. DJF har således en funktion som brobygger mellem universiteternes grundforskning og rådgivningstjeneste, primærproduktion og industri til fordel for jordbrugserhvervene.

Afdelingen formidler sin viden via internationale artikler, som har høj prioritet, nationale tidsskrifter og egne publikationsserier.

Stikord

- Arealanvendelse
- Landbrug/omverden
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.agrsci.dk samt interviews

FOLKELIGT INSTITUT FOR UDKANTSFORHOLD (FIFU)

Hvem?

Folkeligt Institut for Udkantsforhold er en selvejende institution med egen bestyrelse og en støttekreds som bagland. Instituttet er hjemmehørende på Mors. Alle med interesse for sagen kan blive medlem af støttekredsen. Instituttet er således oprettet på initiativ af en kreds mennesker med interesse for udkantsområdernes vilkår.

Der er ikke tilknyttet faste forskere, ligesom instituttet på andre måder ikke har lighed med et institut ved fx et universitet. Det er snarere et viden- og debatforum, som formulerer forskningsopgaver og søger at skabe finansiering til at købe forskere ind i arbejdet. Instituttet arrangerer desuden seminarer og kurser.

Hvad?

Formålet er:

- at drive forskning i danske og europæiske udkantsområders økonomiske og kulturelle vilkår,
- at formidle oplysning som øger kendskabet til udkantsområders vilkår,
- at medvirke til at skabe grundlag for offensive tiltag som kan fastholde og udvide udkantsområders vilkår.

Der er indtil nu gennemført to forskningsprojekter, som er publiceret:

- Elberg, K. & Karin Lund (1999): *Hjemmeføddning og verdensborger i den globale landsby*. Mors.
- Lund, K. (1998): *Distancearbejde og lokalt nærvær*. Mors.

Det næste projekt er planlagt til at handle om skolens kulturelle, sociale og økonomiske rolle i udkantssamfundet som en del af grundlaget for et udkantssamfunds videre udvikling. Det vil blive igangsat, når der er tilvejebragt tilstrækkelige midler til formålet.

Hvordan?

De to hidtidige projekter har haft en overvejende etnografisk tilgang med udgangspunkt i casestudier på Mors. Aktiviteterne er drevet i tæt samarbejde med Folkeuniversitetscentret Skærum Mølle. Instituttets netværk består i øvrigt af interesseorganisationer og aktører uden for forskningsverdenen.

Stikord

- Kultur/etik m.v.
- Lokal udvikling.

Kilder: Hjemmesiden www.udkant.dk samt brochurer om instituttet og interviews.

FORSKNINGSCENTRET FOR SKOV & LANDSKAB (FSL)

Afdeling for By- og Landsplanlægning
(Afdeling for Park og Landskab)

Hvem?

Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL) er en sektorforskningsinstitution under Miljø- og Energiministeriet. FSL udfører forskning, udvikling og rådgivning samt formidler viden inden for hovedområderne: skovdrift, skovøkologi, pyntegrønt, park og landskab, by- og landsplanlægning samt friluftsliv og turisme. FSL havde i 1998 et samlet personale på 119 årsværk.

Det er i forbindelse med Afdelingen for By- og Landsplanlægning og Afdelingen for Park og Landskab, at der kan udpeges aktiviteter inden for landdistriktsforskning.

Afdelingen for By- og Landsplanlægning har tilknyttet 9 personer, som er involverede i de pågældende landdistriktsaktiviteter. Deres faglige profil omfatter en bred samfunds- og planfaglig kompetence.

Hertil kommer at der dels er samarbejde med Afdelingen for Park og Landskab, som selv noterer sig for projekter med berøring til landdistriktsforskning. Det er i særdeleshed i forbindelse med centret Grænser i Landskabet, som bl.a. har sekretariatsfunktion ved denne afdeling. Se senere.

Hvad?

Forskningen i *Afdelingen for By- og Landsplanlægning* har til formål at skabe viden om fysisk planlægning og arealforvaltning, som kan bidrage til en bæredygtig udvikling af byer og landskaber. Der findes 4 arbejdsområder:

1. Bymiljø og byplanlægning.
2. Regionplanlægning og det åbne lands forvaltning.
3. Landsplanlægning og internationalt plansamarbejde.
4. Geografiske Informationssystemer.

I forbindelse med nr. 2 fremkommer planlægningsaspektet ved udviklingen i landdistrikterne og det åbne land. Men afdelingen arbejder også på tværs af hovedtemaerne.

Aktuelle projekter er fx:

- Arealanvendelse og -ændringer i randområder.
- Befolkningens præferencer med hensyn til landskabets æstetiske og kulturelle indhold og rekreative potentiale, i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen, se senere.
- Bynære landskabsområder, sammen med AAU i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.
- Den sociale dimension ved friluftsliv - grænser for acceptable forandringer, i regi af centret Grænser i landskabet.
- Ejendommen i landskabet, i regi af centret Foranderlige Landskaber. Se senere.
- Fremtidens landbrugsbygninger – metoder til planlægning og regulering, i regi af centret Landbrugsbygninger og –landskab.
- EU-projekt "Multifunctional Forestry as a Means to rural Development".
- Helhedsorienteret landskabsplanlægning, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.
- Overflødiggjorte landbrugsbygninger, sammen med AAU.
- Regionalplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.
- Skovrejsning - planlægning og landskabsstruktur.

Afdelingen er desuden sekretariat for Videncenter for planlægning i det åbne land. Se senere.

Eksempler på publikationer m.v. er:

- Groth, N.B. m.fl. (1998): *Arealanvendelsen i Danmark*. By- og Landsplanserien 2/1998. Forskningscentret for Skov & Landskab.
- Koch, N. E. & Rasmussen, J. N. (1998): *Forestry in the Context of Rural Development*. Final Report of Cost Action E3. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.
- Ogstrup, S. & Primdahl, J. (1996): *Bynære landbrugsområder i hovedstadsregionen 1994*. Forskningsserien Nr. 14-1996, Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.
- Pedersen, K. & Sørensen, E. M. (1999): *Landzoneadministrationen og den kommunale byggesagsbehandling*. By og Landsplanserien 4/1999. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.
- Pedersen, K. & Sørensen, E. M. (1999): *Overflødiggjorte landbrugsbygninger*. Arbejdsrapport. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

- Sørensen, E. M., Petersen, K., Willeberg, K. & Skov-Petersen, H. (1999): *Retlig regulering af boligforholdene på de små øer i Danmark*. Rapport. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Hvordan?

Resultaterne af FSL's aktiviteter er dels rettede mod en praktisk anvendelse i de relevante sektorer, hvor de skal danne grundlag for en bæredygtig og flersidig forvaltning. I særlig grad er offentlige myndigheder en målgruppe.

Dels tilstræbes det at publicere internationalt og drive en mere grundlæggende forskning, herunder forskeruddannelse.

FSL kommunikerer udadtil via forskellige videntjenester, hvor der fra efteråret 1999 er en videntjeneste som abonnementsordning vedrørende planlægning af by og land. Videntjenesterne er primært baserede på FSL's egen viden, dog inddrages netværkspartnere ved specielle temaer. "Videnblade" - 2-siders abstracts af forskningsresultater - er en vigtig formidlingsform til praksis.

FSL indgår i mange samarbejdskonstruktioner, jf. fx de centre, som de selv er sekretariat for, og som omtales særskilt siden hen.

Stikord

- Administration/planlægning
- Bebyggelse
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.fsl.dk, Arbejdsprogram 1999 samt interviews.

INSTITUT FOR GRÆNSEREGIONSFORSKNING (IFG)

Hvem?

Institut for Grænseregionsforskning er en selvejende institution med egen bestyrelse. Det finansieres af faste tilskud fra forskningsministeriet og Sønderjyllands Amt. Desuden modtager instituttet eksterne tilskud. Instituttet beskæftiger aktuelt 13 videnskabelige medarbejdere, der dækker en bred vifte af humanistiske og samfundsvidenskabelige fag.

Det er skønnet, at indsatsen inden for den del af aktiviteterne, der kan være landdistriktforskning, i gennemsnit består af ca. 2 årsværk, hvoraf det ene er et PhD-stipendiat.

Hvad?

Kerneområderne er:

- Problemstillinger vedrørende den dansk-tyske grænseregion.
- Problemstillinger vedrørende de europæiske grænseregioner, herunder europæiske integrations- og samarbejdsbestræbelser.
- Andre regionale problemstillinger, der ligger i forlængelse af instituttets arbejdsområder.

Emnemæssigt drejer forskningen sig bl.a. om mindretalshistorie, erhvervsinstitutionshistorie, tosprogethed, grænsehandel og forbrugeradfærd, uddannelse og arbejdsmarked, grænsependling, turisme, miljø, sociale forhold, kultur og fritid.

Landdistriktsforskningen kan man altså ikke finde som et eksplicit forskningsområde. Hvis landdistriktsforskning kan være et aspekt ved anden forskning, fx ved at forskningen empirisk har rod i tyndt befolkede områder, og i særdeleshed i Sønderjylland, er der alligevel tale om en ganske betydelig aktivitet inden for feltet. Omtrent alle forsknings-temaerne har nemlig referencer til sønderjyske forhold.

Skal den mere tydeligt angå landdistrikter (i Sønderjylland), findes den især inden for det regionaløkonomiske felt. Her tænkes navnlig på forskellige socioøkonomiske udredningsprojekter vedrørende den regionale udvikling i Sønderjylland og på forskning i landbrugets strukturudvikling.

Her kan nævnes publikationer som:

- Institut for Grænseregionsforskning (1999): *Sønderjyllands økonomiske og strukturelle status. Et oplæg relateret til EU's strukturfonde år 2000+*. Notat nr. 68. Institut for Grænseregionsforskning, Aabenraa.
- Sørensen, N. K. (1998): *Landbruget i Sønderjylland. Samfundsøkonomi - struktur - miljø - forvandling*. Institut for Grænseregionsforskning, Aabenraa.

Instituttet deltager desuden i centret Mennesker i det agrare landskab. I tilknytning hertil har en PhD-studerende sit daglige arbejdssted på instituttet med specialet Landdistrikter - kultur, identitet og historie.

- Projektet i det tværinstitutionelle projekt Mennesker i det agrare landskab hedder:

Livsvilkår og boligbyggeri på landet 1950-2000. Se i øvrigt senere.

Hvordan?

Instituttet varetager både grundforskning og anvendt forskning for virksomheder, organisationer og myndigheder. Hertil kommer en bred formidlingsvirksomhed. Det forestår desuden informations- og formidlingsvirksomhed i relation til to EU-initiativer vedrørende grænseregioner.

Der er tale om samarbejde med en række forskere, institutioner og organisationer i ind- og udland. Inden for det felt, der mest tydeligt handler om landdistrikter, foregår det især i regi af Mennesker i det agrare Landskab.

Stikord

- Bebyggelse
- Kultur/etik m.v.
- Landbrug/omverden
- Regionaløkonomi/socioøkonomi

Kilder: Hjemmesiden www.ifg.dk, årsberetninger og interviews.

DEN KGL. VETERINÆR- OG LANDBOHØJSKOLE (KVL)

Institut for Økonomi, Skov og Landskab

Hvem?

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL) er Danmarks eneste videregående uddannelsesinstitution inden for landbrugs- og veterinærområdet. Forskningsmæssigt dækker skolen en lang række områder med op til 1000 videnskabelige medarbejdere.

Gennem interviewundersøgelsen blev Institut for Økonomi, Skov og Landskab – Sektion for Landskab, udpeget som relevant for denne undersøgelse. Instituttets arbejdsområder er blandt andet miljø- og ressourceøkonomi og det åbne lands planlægning og regulering.

Sektion for Landskab skønnes at bruge ca. 3 årsværk/år på aktiviteter relateret til landdistrikterne, foruden 3 Ph.D.-studerende. Den faglige baggrund har overvejende rod i naturvidenskab.

Hvad?

På skov- og landskabsområdet rettes indsatsen mod at skabe grundlag for planlægning, forvaltning og drift af skove og landskab. Forskningen er derfor både indenfor planlægningsområdet og landskabsøkologien. Et væsentligt forskningsfelt indenfor planlægningsområdet er forskning i og udvikling af forvaltnings- og planlægningsredskaber. I den forbindelse fokuseres der blandt andet på landmanden som beslutningstager i landskabsforvaltningen. I den landskabsøkologiske forskning handler det om at forstå og forklare landbrugslandets fremtræden som et resultat af landbrugets funktionalitet, opløst i dets enkeltprocesser og den landskabsstruktur der er en følge heraf. Af relevante projekter kan nævnes:

- Design og implementeringsprocesser i det åbne lands planlægning, i regi af centret Grænser i landskabet. Se senere.

- Evaluering af MVJ-ordningen.
- Haven som kulturfænomen, i regi af centret Landbrugsbygninger og -landskab. Se senere.
- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer, sammen med SDU-E i regi af Mennesket i landskabsforvaltningen. Se senere.
- Lokale landskabsudviklingsprojekter i Kvolds og Nees sogne.
- Visualisering af landskab og scenarier, i regi af centret Foranderlige Landskaber.

Eksempler på publikationer:

- Andersen, E. & Primdahl, J. & Solvang, V. (1998): *Miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger og de særligt følsomme landbrugsområder 1994-96: Evaluering af MVJ-ordningens iværksættelse og betydning*. DSR Forlag, København 1998.
- Brandt, J., Primdahl, J. & Reenberg, A. (1996): *Rural land use and landscape dynamics: analysis of driving forces in space and time*. Landskabsøkologiske skrifter 2/1996, Roskilde Universitet.

Hvordan?

Sektion for Landskab samarbejder med en bred række forskningsinstitutioner i tværgående forskningsinitiativer. Se ovenfor.

Forskningsmetodikken spænder fra grundlagsskabende forskning, strategisk forskning på planlægningsområdet og til aktionsforskningsprojekter i samarbejde med lokale aktører.

Typisk arbejdes der med caseområder, hvor de generelle perspektiver danner basis for blandt andet internationale og nationale publikationer.

Der publiceres i internationale tidsskrifter, såvel som nationale publikationer som for eksempel de tværgående forskningsprogrammets publikationsserier.

Stikord

- Administration/planlægning.
- Landskab.

Kilder: Hjemmesiden www.kvl.dk samt interviews.

KØBENHAVNS UNIVERSITET (KU-GEO)

Institut for Geografi

Hvem?

På Geografisk Institut undervises og forskes blandt andet indenfor følgende discipliner: geomorfologi, hydrografi, hydrologi, klimatologi, jordbundsgeografi og sedimenttransport. Desuden omfatter instituttets profil kulturlandskabets geografi, landbrugsgeografi, Danmarks regionale geografi med tematisk kartografi, bygeografi med socialgeografi og fysisk planlægning samt økonomisk geografi i regionalt såvel som internationalt perspektiv.

Ved instituttet er der aktuelt 34 forskere og 25 PhD-studerende. Heraf er der et par forskere, som i et vist omfang kan siges at have med landdistriktsforskning at gøre. Den faglige sammensætning strækker sig over natur- og samfundsvidenskab.

Hvad?

Instituttets bidrag til landdistriktsforskningen skal især findes under temaet økologiske studier i kultur- og landbrugsgeografi. Under dette indsatsområde fokuseres der på funktionelle beskrivelser og analyser af forskellige typer landbrugs- eller landskabssystemer. Det involverer fastlæggelse af tilstande, flow af stof og energi og udviklingstendenser i landbrugs- og landskabssystemer samt analyse af effekter af forskellige miljømæssige og økonomiske påvirkninger på landskabsniveau, deriblandt ændringer i arealanvendelse.

Igennem de senere år har opmærksomheden dog især været rettet mod udenlandske forhold.

Af aktuelle projekter vedrørende danske forhold kan nævnes:

- Ændringer i landbrugs- og landskabsstruktur i et caseområde i Østjylland (Gadbjerg-Givskud).

Eksempler på publikationer:

- Reenberg, Anette: *Djursland - landskabets skiftende ansigt*. I: Etting, Vivian (ed) (1995). På opdagelse i kulturlandskabet. Gyldendal/Skov- og Naturstyrelsen, København.

Hvordan?

Forskningen tilrettelægges interdisciplinært, hvor samfunds- og naturvidenskabelig teori og metode kombineres og integreres for at beskrive menneskets økologiske vilkår. Man lægger vægt på at profilere instituttet via international publicering, men det påpeges fra

instituttets side, at en stor grad af ekstern finansiering kan gøre det sværere fortsat at prioritere grundforskningen højere end den mere anvendelsesorienterede forskning.

Instituttets aktiviteter formidles via internationale tidsskrifter, såvel som nationale (fx Geografisk Tidsskrift), egne nationale publikationsserier.

Stikord

- Landbrug/omverden
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.geogr.ku.dk og interviews.

ROSKILDE UNIVERSITETSCENTER (RUC-GEO)

Institut for Geografi og Udviklingsstudier

Hvem?

Som forskningen ved de øvrige universiteter er den ved RUC først og fremmest et spørgsmål om at skabe et grundlag for universitetets undervisning. Ved Institut for Geografi og Udviklingsstudier finder vi forskning, som har relevans for landdistrikterne.

Instituttets hovedoverskrifter for sin forskning og undervisning er i øvrigt: Informationsalderens sociale og økonomiske geografi, Naturgeografi og geoøkologi samt Regionalanalyse, produktionsstrukturer og planlægning.

En af de konkrete forskningsstrategier er udtrykt ved temaet Landskabet i landdistrikterne. Dette tema har især givet grobund for centret Værdi, Landskab og Biodiversitet. Se senere.

Ved instituttet er der imidlertid en voksende interesse for andre forhold vedrørende landdistrikternes udvikling. Dette omfatter indtil videre enkelte af forskerne ved geografi samt nogle af de studerendes projekter. Disse aktiviteter udføres i forskellige sammenhænge og er svære at beskrive nærmere med hensyn til omfang.

Den faglige baggrund ligger primært inden for natur- og samfundsvidenskab.

Hvad?

Her skal især omtales et pilotprojekt, hvor formålet er at undersøge urbaniseringsprocesser i landzonen med særligt henblik på anvendelse af ledige landbrugsbygninger. I pilotprojektet handler det fx om, hvorledes bygningernes udseende ændres, og hvorledes landbohaverne indrettes på nye måder i forbindelse med urbaniseringsprocessen.

Projektet hedder:

- Den skjulte Urbanisering.

Desuden har instituttet flere projekter i regi af centret Værdi, Landskab og Biodiversitet.

Hvordan?

Pilotprojektet er forløberen for et større projekt, som planlægges at vare de næste to år og omfatte flere medarbejdere end hidtil. Det bygger dels på en statistisk registrering af erhvervsmæssige forandringer og dels en interviewundersøgelse med en række udflyttere.

Den statistiske registrering tager udgangspunkt i registreringsmetoden og de samme caseområder, som ved centret Værdi, Landskab og Biodiversitet. Ligesom der på anden måde er tale om et samarbejde.

Projektets samarbejdsflade omfatter desuden andre forskere ved geografi og Institut for Teknologi og Samfund. Udenfor RUC samarbejdes især med KVL, Institut for Økonomi, Skov og Landskab.

Pågående medarbejdere ved RUC-Geografi er desuden involverede i en række forskellige eksterne udviklingsaktiviteter vedrørende landdistrikterne, fx i tænketanke og sammen med lokale interessegrupper.

Stikord

- Bebyggelse
- Kultur/etik m.v.

Kilder: Hjemmesiden www.ruc.dk samt interviews.

STATENS JORDBRUGS- OG FISKERIØKONOMISKE INSTITUT (SJFI)

Hvem?

Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut (SJFI) er en sektorforskningsinstitution under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Instituttet har ca. 50 videnskabelige medarbejdere, overvejende med en samfundsvidenskabelig (økonomi) eller naturvidenskabelig (agronomi) baggrund.

Hvad?

Formålet er at foretage forskning, undersøgelser og rådgivning vedrørende jordbrugs- og fiskeriøkonomiske forhold ud fra såvel et samfundsøkonomisk som et driftsøkonomisk perspektiv. Aktiviteterne omfatter også økonomiske aspekter af ressource- og miljøforvaltningen samt udarbejdelse af statistikker om jordbrugets og fiskeriets økonomi.

Umiddelbart kan de primære aktiviteter ikke betegnes som landdistriktsforskning, jf. den indledende afgrænsning. Men SJFI deltager nu sammen med AKF i forskningsinitiativet Jordbruget i landdistrikternes økonomi, med Strukturdirektoratet som bevillingsgiver, se også beskrivelsen af AKF. 3-4 personer er involverede, men pga. sammenfald med andre opgaver kan det være vanskeligt at beskrive omfanget præcist.

Tilsvarende er det ikke muligt at lave en klar sondring mellem AKF's og SJFI's bidrag til de enkelte delprojekter. SJFI's bidrag handler dog især om økonomisiden i landbruget og AKF's økonomisiden i landkommunerne.

Følgende er publikationer fra projektet med SJFI-medarbejder som forfatter³¹:

- Jensen, J.D.(1998): *Landbruget i landdistrikterne*. AKF
- Jensen, J.D. (1998): *Landdistrikternes økonomi og udvikling - en oversigt*. AKF
- Jensen, J.D. (1998): *Regional udvikling i europæisk perspektiv*. AKF

Desuden deltager SJFI med projektet:

- Udviklingsscenarier for dansk landbrug, i regi af centret Landbrugsbygninger og – landskab. Se senere.

Hvordan?

Der er primært tale om økonomiske studier og modellering med landkommunerne under et som udgangspunkt. SJFI's specialistviden fører til deltagelse i mange eksterne sammenhænge. Fx bidrager SJFI også med økonomiske studier inden for centret ARLAS. Se senere.

Stikord

- Landbrug/omverden
- Regionaløkonomi/socioøkonomi

Kilder: Hjemmesiden www.sjfi.dk samt interviews.

³¹ Dertil kommer de publikationer, der har AKF-medarbejdere som forfattere, se afsnittet om AKF.

SYDDANSK UNIVERSITET, ESBJERG (SDU-E)

Andels- og landbrugsforskningen³² ved det tidligere Sydjysk Universitetscenter.
Udviklingsafdelingen ved det tidligere Sydjysk Universitetscenter.

Hvem?

Sydjysk Universitetscenter (SUC) fungerede i en årrække som et forskningscenter med en række forskningstemaer og -miljøer som udgangspunkt, fx andels- og landbrugsforskning. SUC havde desuden tradition for regionalt samarbejde, hvilket i de seneste år førte til etablering af Udviklingsafdelingen. Forskningen ved centret var ellers tilrettelagt svarende til universiteternes forskning, dog med den forskel at den ikke var fast statsligt finansieret.

Andels- og landbrugsforskningen eksisterede i perioden 1979-1999 og blev ophævet i forbindelse med fusionen mellem Odense Universitet, Handelshøjskole Syd og Sydjysk Universitetscenter. Flere af forskerne fra afdelingen arbejder fortsat med aspekter fra den tidligere forskning, men alle under en anden ramme, og alle er desuden placerede inden for forskellige institutter og fakulteter. Afdelingen beskæftigede fast 4-5 centrale forskere med både en samfundsvidenskabelig baggrund (politologi, geografi, sociologi) og en humanistisk baggrund (historie), foruden en række projektansatte medarbejdere og PhD-studerende.

Udviklingsafdelingen fungerede på forsøgsbasis i perioden 1994-1999. Afdelingen havde særstatus ved SUC og var rent projektfinansieret. Den skulle selv initiere projekter og finansiering til samme med sigte på regional udvikling og eksternt samarbejde. Igen gennem perioden var en lang række medarbejdere med meget forskellig faglig baggrund tilknyttet afdelingen, fx inden for humaniora (arkitekt/kulturgeograf), samfundsvidenskab (økonomi, politologi, samfundsfag), ligesom der var flere ansatte som ikke havde en akademisk uddannelse (lærer, designer, merkonom). Da afdelingen var størst, talte den 11 interne medarbejdere, foruden mange eksterne, som var tilknyttet på honorarbasis. Afdelingen er blevet lukket som følge af dens særlige profil, som ikke umiddelbart har kunnet indpasses i universitetsstrukturen ved Syddansk Universitet, som SUC er blevet en del af.

Hvad?

Forskningen ved Andels- og landbrugsforskningen drejede sig om landbrugets og fødevarerektorens organisatoriske og erhvervsmæssige udvikling. Den søgte at fylde tomrummet ud i det danske forskningslandskab mellem den afsætningsøkonomiske forskning ved Handelshøjskolen i Århus og KVLs samt SJFIs mikroøkonomiske forskning om jordbruget. Afdelingen udførte forskning i andelsorganisationer med afsæt i økonomiske, organisationssociologiske og politologiske synsvinkler. Særlig vægt blev i de seneste år lagt på andelsorganisationers internationaliseringsprocesser, samfundsvidenskabelige analyser af økologisk jordbrug, landbrugets miljøproblematik og regulering via EU. Desuden lagde afdelingen vægt på internationale komparative analyser.

³² Afdelingen har også haft navnet Kooperativ forskning.

Til trods for en stor projektportefølje og aktivitet finder den tidligere afdelings medarbejdere, at deres forskning generelt ikke var landdistriktsforskning. Kun landdistriktsprojektet i forbindelse med Nordvækstjyllands-programmet og evalueringen af Leader 1 (på vegne af EU-kommissionen) samt Korridorprojektet kan helt eller delvist betragtes som sådan. Alle begrundet det med, at landdistriktsforskning skal have rod i eksistensen af lokalsamfund på landet, hvor deres forskning i højere grad omhandlede processer i enkeltsektorer.

Projekter af relevans for landdistriktsforskning er nævnt som fx:

- Evaluering af Leader 1-programmets danske projekter.
- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer, sammen med KVL i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen. Se senere.
- Korridorer i landskabet (evaluering af Miljøministeriets eksempelprojekt nr. 7: Korridorer i landskabet).
- Landdistriktsprojektet (videnindsamling og bearbejdning til brug for og i samarbejde med Nordvækstjyllands programmet)
- Landmanden og miljøet (en spørgeskemaundersøgelse af landmænds miljøholdninger).
- Planteavlskonsulenterne og pesticiderne (analyse af konsulenternes rolle for landmændenes pesticidanvendelse).

Publikationer fra de nævnte projekter er bl.a.:

- Just, F, Noe, E. & Rasmussen, L. A. (1996): *Korridorer i landskabet. En evaluering af Miljøministeriets eksempelprojekt nr. 7.* Kooperativ Forskning, Notat 36/96.
- Post, R. & Søgaard, V. (1997): *Erfaringer fra et udviklingsprogram.* Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 3. Esbjerg.
- Søgaard, V. (1997): *Fra landbrugssamfund til lokalsamfund.* Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 1. Esbjerg.
- Søgaard, V. (1997): *Der er stadig dejligt på landet.* Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 2. Esbjerg.

Formålet for *Udviklingsafdelingen* var at anvende forskning til selvstændige regionale udviklingsprojekter med sigte på fremme af erhvervsmæssig fornyelse og udvikling, især i Vestjylland, i et samarbejde med relevante brugergrupper. Det blev navnlig til projekter vedrørende landdistrikternes udvikling med en blanding af udredningsarbejde, kursus- og formidlingsaktivitet.

Blandt de største projekter er:

- Analyse af iværksættere i landdistrikterne.
- Analyse af uddannelsesforhold blandt voksne i landdistrikterne.
- Mer' Landliv omkring Ringkøbing Fjord! (sammen med borgere i området at formulere en fælles kommunal politik for landdistrikternes udvikling).
- Projekt Gro-Kraft (forløsning af lokale potentialer samt udvikling og demonstration af koncepter hvor biomasse forarbejdes og anvendes til varmforsyning i spredt be-

liggende boliger med sigte på miljøforbedringer og etablering af nye erhverv og økonomiske fordele for befolkningen).

- Projekt NI LIV - Kursus/træning i Iværksætning i Landdistrikter (viden, motivation og træning i forbindelse med udvikling af nye arbejdspladser og lokalsamfund i landdistrikterne).
- Projekt Nye Erhverv i Landdistrikter (medvirken ved etablering af et lokalt projekt-hus og igangsætning af lokale udviklingsaktiviteter i en landsby).
- Projekterne REAL og PEARL (udvikling og demonstration af koncept for rensning af spildevand ved hjælp af pil med sigte på miljøforbedringer og etablering af nye erhvervsaktiviteter).
- Sus-I-Åen (analyse af hverdagsliv og udviklingsmuligheder i et landsbysamfund).

Afdelingen har endvidere medvirket ved videnoparbejdning og formidling om landdistriktsspørgsmål i en lang række forbindelser.

Blandt publikationer er:

- Bergholt, M. P. & Tanvig, H. W. (1997): *Nyt om iværksættere i Landdistrikter*. Esbjerg.
- Gregersen, P. (1996): *Det jordnære Ressourcesystem*. Esbjerg.
- Nielsen, D. m.fl. (1996): *Liv i Landet*. Esbjerg.
- Tanvig, H. W. (1999): *Hvad vil vi med landdistrikterne i Sønderjylland?*. Sønderjyllands amt.
- Storm, G. & Tanvig, H. W. (2000): *Valg af uddannelse og karriere for voksne i landdistrikter*. Pilotundersøgelse. Esbjerg.
- Udviklingsafdelingen (1996): *Udvikling i Landdistrikter - hvad nytter (det)?* Esbjerg.

Hvordan?

De oplyste landdistriktsprojekter ved *Andels- og landbrugsforskning* har karakter af udredningsarbejde. Da landdistriktsprojektet desuden er foregået og løst i et tæt samarbejde med de lokale udviklingsaktører og borgere, er der derfor også tale om udviklingsarbejde.

Afdelingen har i øvrigt haft stor tradition for at samarbejde med mange danske og udenlandske forskere og -miljøer. Herunder hører fx at afdelingen har været medinitiativtager til EU's COST-netværk for rural research.

Udviklingsafdelingen har bevæget sig i feltet fra anvendt forskning til medvirken ved implementering i et tæt samarbejde med mange forskellige brugergrupper. Den har selv taget initiativ til projekterne, men har også i et vist omfang fungeret på rekvirerede vilkår.

I afdelingens netværk, som både kan tegnes lokalt, regionalt, nationalt som internationalt, indgår mange beslægtede aktører, men også menigmand, enkeltvirksomheder, organisationer, undervisere, formidlere og myndigheder.

Afdelingen tegner sig for det danske medlemsskab af Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development.

Selvom begge enheder er blevet opløst, er det alligevel planen dels at etablere et forskningsområde under erhvervsøkonomi ved SDU-E, som skal handle om Rural Innovation, og dels at etablere et Center for Udvikling i Landdistrikter affilieret til SDU. Sidstnævnte skal fungere i brudfladen mellem grundlæggende forskning, anvendt forskning og udviklingsaktivitet.

Stikord

- Innovation
- Kompetencer/uddannelse
- Kultur/etik
- Landbrug/omverden
- Lokal udvikling

Kilder: Hjemmesiden www.esb.sdu.dk/udv, Beretning 1995-1997 Sydjysk Universitetscenter samt interviews.

SYDDANSK UNIVERSITET, ODENSE UNIVERSITET (SDU-O)

Institut for Historie, Kultur & Samfundsbeskrivelse

Institut for Litteratur, Kultur og Medier

Hvem?

Syddansk Universitets primære opgaver er at drive grundlagsskabende forskning og levere forskningsbaseret undervisning. I forbindelse med den grundlagsskabende forskning findes der eksempler på landdistriktsforskning som et led i anden forskning.

Det er således i tilknytning til enkeltforskeres aktivitet ved de to ovennævnte institutter, at der har kunnet spores forskning vedrørende landdistrikter efter den forståelse, som indledningsvis blev præsenteret.

Deres faglige profiler ligger inden for humaniora (historie, litteratur).

Hvad?

Ved *Institut for Historie, Kultur & Samfundsbeskrivelse* er der navnlig tale om forskningsområder med relevans for landdistrikterne som: bebyggelseshistorie, landskabshistorie, landbrugshistorie og spørgsmål om natur-kultur.

I regi af centret Foranderlige landskaber, se senere, arbejdes med projekterne:

- De koloniserede landskaber
- Moderne landbrug og dets forhold til strukturer

Blandt publikationer kan nævnes:

- Etting, V. & Møller, P. G. (eds.) (1997): *De kulturhistoriske interesser i landskabet. I: Kulturhistorien i planlægningen*. Skov- og Naturstyrelsen, København.
- Jensen, N. H. m.fl. (ed) (1997): *Landdistrikterne 1950-2050*. Odense Universitetsforlag.

En medarbejder fra instituttet har siden 1997 været leder af centret Foranderlige Landskaber. Se senere.

Ved *Institut for Litteratur, Kultur og Medier* finder vi forskning i kultur- og bevidsthedshistorie, hvor der bl.a. ses på forholdet mellem provins- og bylivsformer. Der er skrevet og formidlet en lang række artikler m.v. om aspektet landsbyerne som forstæder.

Her fra udspringer også projektet:

- Analyse af værdier og natursyn hos indbyggerne af den moderne forstad, i regi af centret Grænser i Landskabet. Se senere.

Blandt publikationer er:

- Frandsen, J. H. : *Den tredje form? Moderne forstæder mellem land og by*. I: Niels Hörlyck m.fl. (ed) (1997): *Landdistrikterne 1950-2050*. Odense Universitetsforlag.

Stikord

- Bebyggelse
- Kultur/etik m.v.
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.sdu.dk samt interviews.

BESKRIVELSE AF FORSKNINGEN I DE TVÆRINSTITUTIONELLE PROJEKTER ELLER CENTRE

AREALANVENDELSE OG LANDSKABSUDVIKLING BELYST VED SCENARIESTUDIER (ARLAS)

Vekselvirkninger mellem natur, jordbrug, miljø og arealforvaltning

Hvem?

ARLAS er et tværfagligt projekt, finansieret af programmet "Arealanvendelse – jordbrugerens som landskabsforvalter". Det er en tværministeriel forskningsindsats med Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Miljø- og Energiministeriet som initiativtagere.

ARLAS har et totalbudget på 15 mio. kr. over en 5-årig periode (1997- 2001).

ARLAS involverer forskere og personale fra følgende institutioner:

- Danmarks JordbrugsForskning (DJF).
- Danmarks Miljøundersøgelser (DMU).
- Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser (GEUS).
- Landbrugets Rådgivningscenter (LR).
- Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut (SJFI).
- Viborg Amt.
- Århus Universitet (AU).

Projektet involverer ca. 25 forskere med baggrund i henholdsvis naturvidenskab (biologi, agronomi) og samfundsvidenskab (økonomi).

Det styres af en koordinationsgruppe sammensat af medlemmer fra de deltagende institutioner. Den daglige ledelse af projektet foregår fra DJF.

Hvad?

I forskningen belyses vekselvirkninger mellem natur, jordbrug, miljø og arealforvaltning. Det handler om ændringer i arealanvendelse og etablering af et videngrundlag for relevante alternative driftsformer, som integrerer produktion og beskyttelsesinteresser tilpasset de naturgivne forhold.

Målet med projektet er at tilvejebringe ny viden med henblik på at sætte jordbrugere, rådgivere og administratorer i stand til, gennem en ændret forvaltning, at sikre og forbedre de værdier, som knytter sig til det danske landskab på en miljø-, naturmæssig og økonomisk bæredygtig måde.

Projektet skal gennem scenariestudier belyse virkningen af ændrede driftsformer, som i højere grad end de nuværende inddrager landskabelige hensyn i driftsplanlægningen, og herigennem etablere grundlaget for nye værktøjer til en flersidig landskabsudnyttelse.

ARLAS rummer bl.a. følgende delprojekter:

- Analyse af landskabets udvikling og relationer til landbrugsstrukturelle forhold, sammen med DMU og GEUS.
- Sammenstilling og modellering af forhold af betydning for landskabets udvikling i relation til produktion og miljø, sammen med SJFI og DMU.
- Scenariestudier om samspillet mellem natur, produktion og miljø, sammen med DMU, SJFI, Viborg Amt og Landbrugets Rådgivningscenter.

Hvordan?

Projektet tager i lighed med centret Grænser i Landskabet udgangspunkt i et fælles værkstedsområde beliggende i Bjerringbro og Hvorslev Kommuner. Området danner basis for opbygning af en fælles database for projektet, som udveksles på tværs af de enkelte områder.

Scenariestudierne skal sammenstille resultater fra forskellige simuleringsmodeller udviklet gennem delprojekterne og bruge dette som basis for at belyse effekterne af forskellige strukturelle forandringer på landskab og miljø.

Sammenhængen mellem projektets forskellige områder skal sikres af koordinationsgruppen, som arrangerer workshops og seminarer for projektet.

Der er ikke tale om nogen fælles publikationsserie for projektet. Der publiceres derfor med basis i de enkelte områder.

Stikord

- Arealanvendelse
- Landbrug/omverden
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden <http://www.agrsci.dk/jbs/arlal> samt interviews.

FORANDERLIGE LANDSKABER

Center for Strategiske Studier i Kulturmiljø, Natur og Landskabshistorie.

Hvem?

Foranderlige Landskaber er et tværvidenskabeligt initiativ med deltagelse af forskere fra humaniora, naturvidenskab og samfunds-fag. Tolv forskellige forskningsinstitutioner er involverede. Udover universiteter drejer det sig om sektorforskningsinstitutioner og museer:

- Danmarks Miljøundersøgelser (DMU).
- Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS).
- Geografisk Institut, Københavns Universitet (KU-GEO).
- Danmarks JordbrugsForskning, Afd. for Jordbrugssystemer og Landskab (DJF).
- Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Sektion for Landskab, Institut for Økonomi, Skov og Landskab (KVL).
- Fiskeri- og Søfartsmuseet, Center for Maritim og Regional Historie.
- Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL)
- Nationalmuseet, Det kulturhistoriske Centralregister.
- Naturhistorisk Museum, Aarhus.
- Odense Bys Museer, Afd. for Viden og Formidling.
- Syddansk Universitet, Odense Universitet, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse (SDU-O).
- Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut.
- Aalborg Universitet, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning (AAU).
- Århus Universitet, Matematisk Institut, Afd. for Datalogi.
- Århus Universitet, Institut for Forhistorisk Arkæologi, Middelalderarkæologi, Etnografi og Socialantropologi.

Fagligt set spænder centret således over både naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige og humanistiske discipliner.

Centret er finansieret af Det Strategiske Miljøforskningsprogram og løber i perioden 1997 - 2000. Det samlede budget for centret er på ca. 39,4 mill. kr.

Koordineringen af centrets aktiviteter varetages af en centerleder og en akademisk sekretær med udgangspunkt i SDU-O.

Hvad?

Centret har som overordnet formål at indarbejde helhedssyn på landskabet, både set som historiske helheder, naturværdier i kulturlandskabet, landskabsscenerier samt kulturel og naturmæssig bæredygtighed.

Der indgår fem overskrifter for projekterne i samarbejdet:

- Bæredygtig arealanvendelse i kystnære områder (jagtens indvirkning på fuglereservater).
- Fremtidsscenarier (forskellige udviklingsretninger i kulturlandskabet).
- Kulturmiljø og landskabshistorie (forståelse af helheder i kulturlandskabet).
- Landskab og Arealressurser.
- Naturkvalitet i terraristiske økosystemer (kulturbetingede levebetingelser for flora og fauna).

Under hver findes en lang række delprojekter, hvoraf kun et fåtal dog kan opfattes som landdistriktsforskning, jf. den indledende afgrænsning (og samtale med centrets leder). Imellem delprojekter, der forekommer umiddelbart relevante udfra deres overskrift, er fx:

- De koloniserede landskaber, specielt i vådområder (SDU-O).
- Ejendomsstruktur og landskab (AAU).
- Moderne landbrug og dets forhold til strukturer (SDU-O).
- Scenarier for arealanvendelse (DJF).
- Visualisering af landskab og scenarier (KVL (+FSL)).

Der er i øvrigt tre fælles milepæle i arbejdsprogrammet:

1. Udarbejdelse af datagrundlag ved hjælp af GIS og kriterier for en landskabsmodel.
2. Identificering af landskabets enkelte lag og deres indhold.
3. Vurdering af de enkelte lag i landskabet og deres vægtning i en række landskabsscenarier for den fremtidige udvikling og dermed deres strategiske betydning.

Hvordan?

Sigtet er både at etablere grundlæggende viden, og viden som kan anvendes af fx landsskabsforvaltere.

Det er et åbent center, hvor de samarbejdende forskere forbliver på deres hjemmeinstitutioner. Ud over at afvikle en række fælles møder, hvor de enkeltes resultater præsenteres og diskuteres, er det fælles udgangspunkt for de forskellige deltagere, at alle arbejder med stedbunden information om landskabets natur- og/eller kulturhistorie. Analyserne relaterer sig fx til 4 caseområder, hvor der tilvejebringes fælles data. En anden fællesnævner er bestræbelsen på at fremme en helhedsvurdering af kulturlandskabet og en flora og fauna, som indgår heri.

Centret er således først og fremmest et forum for viden- og erfaringsudveksling, hvor udbyttet navnlig vil kunne aflæses i de enkelte eksisterende forskningsområders resultater.

Der vil ikke blive tale om fælles publicering eller lignende.

Stikord

- Arealanvendelse
- Bebyggelse
- Landbrug/omverden
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.sdu.dk/Hum/ForandLand/Dansk/Index.htm og interviews.

GRÆNSER I LANDSKABET

Hvem?

Grænser i landskabet er et tværdisciplinært forskningsinitiativ under forskningsprogrammet "Menneske, Landskab og Biodiversitet". Initiativet er finansieret af de 4 statslige forskningsråd. Aktiviteterne består af 13 delprojekter på hver af forskningsrådenes områder. Initiativet kører over en 5-årig periode fra 1995-2000.

De deltagende forskere kommer fra både samfundsvidenskab, humaniora, jordbrugsforskning og naturvidenskab. Følgende institutioner er involverede i centret:

- Danmarks JordbrugsForskning (DJF).
- Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL).
- Danmarks Miljøundersøgelser (DMU).
- Københavns Universitet (Institut for Økonomi) (KU).
- Syddansk Universitet, Odense Universitet (humaniora) (SDU-O).
- Århus Universitet (AU).
- Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL).
- CeSam (Centre for Social Science Research on the Environment, Århus Universitet).

Projektet ledes af en koordinationsgruppe sammensat af repræsentanter fra DJF, DMU, FSL, KVL og Syddansk Universitet i Odense. Centrets sekretariat har til huse hos FSL.

Budgettet for centeret udgør 18 mill. kr. over projektperioden.

Hvad?

Formålet med initiativet er at belyse forbindelsen mellem arealanvendelsen, naturen og de sociale processer i relation til landskabsstrukturen og biodiversiteten i et fælles værkstedsområde på 156 km² i kommunerne Bjerringbro og Hverslev i Jylland. Programmet fokuserer på de fysiske, biologiske og normative grænsers betydning for biodiversitet og landskabsstruktur i forbindelse med menneskets aktiviteter (produktion og rekreation) i landskabet. Der skelnes mellem:

- Fysiske grænser som knytter sig til ejendomsforhold, dyrkningsmetoder, topografi og habitattyper.
- Biologiske grænser som knytter sig til for eksempel grænser for artstæthed, stress-tærskler og spredningsbegrænsninger.
- Normative grænser som knytter sig til æstetiske normer, sociale forhold, etiske principper eller forbehold.

Et fælles metodisk indsatsområde mellem deltagerne er at analysere disse samspil som en helhed.

Der indgår 13 delprojekter, herimellem er fx:

- Analyse af værdier og natursyn hos indbyggerne af den moderne forstad (SDU-O).
- Arealanvendelse og strukturændringer i landskabet - en landskabsøkologisk analyse (DJF/FSL).
- Den sociale dimension ved friluftsliv - grænser for acceptable forandringer (FSL).
- Design og implementeringsprocesser i det åbne lands planlægning (KVL).

Hvordan?

Udgangspunktet for arbejdet er det fælles værksteds/caseområde i Bjerringbro-Hvorslev kommuner. Gennem projektets første periode er der samlet en omfattende database over området, som løbende udveksles mellem delprojekterne. Data omfatter blandt andet resultatet af en større interviewundersøgelse vedrørende landmandens ejendom og hans landskabsopfattelse, biologiske feltobservationer osv.

Resultater fra delprojekter formidles løbende via en fælles publikationsserie "Grænser i landskabet", som foreløbig er udkommet i 6 numre, ligesom der afholdes seminarer og workshops mellem projektdeltagerne. Koordinationsgruppen på FSL skal sørge for, gennem udsendelse af nyhedsbreve og afholdelse af workshops, at der sker en tværgående integration i projektet ved at udveksle viden og erfaringer på tværs af de enkelte forskergrupper.

I den sidste fase af projektet er det tanken, at der skal udgives en essaysamling, som skal samle og integrere de enkelte delprojekters arbejde. Udover disse aktiviteter, publicerer de enkelte delprojekter internationalt, nationalt eller via anden formidling.

Stikord

- Administration/planlægning.
- Arealanvendelse.
- Kultur/etik m.v.
- Landskab.

Kilder: Hjemmesiden www.fsl.dk/boundaries samt interviews.

JORDBRUGET I LANDDISTRIKTERNES ØKONOMI OG UDVIKLING

Hvem?

Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling varetages af AKF og SJFI i et tæt samarbejde.

Projektet er fortrinsvis finansieret af Strukturdirektoratet, med et beløb på ca. 14 mill. kr. i perioden 1996 – 2001.

Forskningsindsatsen følge af en programkomite bestående af repræsentanter fra de to institutioner samt en række eksterne faglige personer.

Det beskæftiger 6 - 8 forskere med overvejende økonomisk baggrund varetager opgaven.

Hvad?

Projektets formål er at danne grundlag for vurderinger af landdistrikternes udvikling, samt mulighederne for at påvirke denne, med vægt på helhedsorienterede vurderinger, hvor jordbrugserhvervets økonomiske betydning ses som en integreret del af lokalsamfundene og deres økonomi, og hvor også de miljømæssige forhold inddrages.

Det er bygget op om tre faser: 1. en beskrivende analyse, 2. konstruktion af økonomiske modeller og 3. scenariestudier (forskellige typer udvikling konsekvensbeskrives ved hjælp af modellerne).

Projektet har tilbagelagt fase 1 og her bl.a. fundet frem til, at jordbrugets økonomiske betydning i landkommunerne ikke er vigende, og at forskellen på landkommunernes (bortset fra udkantkommunernes) og andre kommuners økonomi er blevet indsnævret.

Der er bl.a. tale om flg. delprojekter:

- Det rekreative scenario (landdistrikterne som bosætningsområde (flytteanalyser) og alternativ arealanvendelse i landdistrikterne).
- En lokaløkonomisk model for landdistrikterne (LINE) med tilhørende lokalt samfundsregnskab (SAM-K).
- Grundscenario (den økonomiske udvikling med ”uændret markedsudvikling, lovgivning m.v.).
- Industriscenario (industriens betydning for landdistrikternes økonomi og analyser af processer bag industriens lokaliseringmønstre).
- Landbrugsscenario (ny landbrugspolitik i EU, Agenda 2000).
- Regionaløkonomisk model AIDA med tilhørende regionalt samfundsregnskab (SAM-K) udvikles som værktøj til scenarieanalyserne.
- Socioøkonomisk analyse (sammenfatning og uddybning af foreliggende viden om socioøkonomien i landdistrikterne).

- Turismescenario (turismesektorens betydning og udviklingsmuligheder i landdistrikterne).
- Økologisk scenario (analyser af konsekvenser af udvikling af økologisk landbrug).

Fra projektet er foreløbig publiceret flg.:

- Christoffersen, H. & Blix, K (1998): *Befolkning, indkomst og velfærd* i landkommunerne. AKF.
- Jensen, J.D. (1998): *Landdistrikternes økonomi og udvikling – en oversigt*. SJFI/AKF.
- Jensen, J.D. (1998): *Landbruget i landdistrikterne*. SJFI/AKF.
- Jensen, J.D. (1998): *Regional udvikling i europæisk perspektiv*. SJFI/AKF.
- Jensen, T.C. (1998). *En analyse af de regionale konsekvenser af en fastholdt strukturudvikling i landbruget*. AKF.
- Madsen, B. & Caspersen, S. (1998): *Økonomien i landkommunerne*. AKF.

Hvordan?

Projektet supplerer en række andre projekter ved henholdsvis AKF og SJFI. Det bygger desuden på et samarbejde mellem forskellige analysemodeller fra de to institutioner.

De to institutioner arbejder tæt sammen om de enkelte delprojekter, så det er ikke som i de fleste andre tværinstitutionelle projekter klart, hvem der mest tegner de enkelte delprojekter. Dog er der den rettesnor, at AKF mest forestår landdistriktsdelen, mens SJFI mest forestår jordbrugsdelen.

Det rapporteres både i videnskabelige tidsskrifter og i mere populære udgivelser.

Stikord

- Landbrug/omverden
- Regionaløkonomi/socioøkonomi

Kilder: Interviews med flere af de implicerede forskere.

LANDBRUGSBYGNINGER OG -LANDSKAB

Hvem ?

Projektets aktiviteter er finansieret af Statens Forskningsråd under programmet "Det agrare landskab" i perioden 1999 - 2003.

Deltagere er følgende:

- Arkitektskolen i Aarhus (AAA).
- Danmarks Jordbrugsforskning (DJF).
- Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL).
- Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL).
- Landbrugets Rådgivningscenter (LR).
- Langelands Museum.
- Middelfart Museum.
- Skov- og Naturstyrelsen.
- Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut (SJFI).

Den faglige forskningskapacitet dækker således både samfundsvidenskab og humaniora. Men i netværket findes desuden deltagere, der fungerer som fx rådgivere eller formidlere.

Budgettet er på 9,7 mill. kr. over projektperioden foruden de deltagende institutioners egenfinansiering (samlet ca. 15 mill. kr.).

Hvad?

Projektets aktiviteter tager deres udgangspunkt i den historiske udvikling af det agrare nærlandskab og har til formål at analysere, hvorledes sammenhængen mellem landbrugets bygninger og produktionslandskab forventes at udvikle sig under indflydelse af en løbende strukturudvikling, institutionelle krav og reguleringer samt ønsket om en flersidig anvendelse af det agrare landskab.

De forventede resultater vil være en række mødelkoncepter med "værktøjer" og vejledninger anvendelige på flere niveauer, og som kan bidrage til en kvalitetsmæssig høj udvikling af landbrugets bygninger og det agrare landskab under hensyntagen til æstetiske, produktionsøkonomiske, landskabsøkologiske og institutionelle målsætninger og vilkår.

Blandt delprojekter kan nævnes:

- Dynamikken i landbrugsbyggeriets formdannelse (AAA).
- Fremtidens landbrugsbygninger - metoder til planlægning og regulering (KVL).
- Haven som kulturfænomen (KVL).
- Relationen mellem naturlandskab og landbrugslandskab (AAA).
- Udviklingsscenarier for dansk landbrug (SJFI).
- Visualisering af landbrugsbygninger og arealanvendelse i forskellige landskabstyper (DJF).

Hvordan?

Projektets ledelsesgruppe er sammensat af en person fra hver institution med AAA som ansvarshavende.

Der er p.t. ikke planlagt fælles publicering i regi af projektet, og eventuelle publikationer vil foreløbigt ske med basis i de enkelte delprojekter.

Stikord

- Administration/planlægning
- Bebyggelse
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.a-aarhus.dk samt interviews.

MENNESKER I DET AGRARE LANDSKAB

Hvem?

Mennesker i det agrare landskab er et led i forskningsprogrammet "Det agrare Landskab", med baggrund i alle fire statslige forskningsråd. Programmet løber i perioden 1998-2001.

Deltagere i Mennesker i det agrare landskab er:

- Amtenes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF).
- Bornholms Forskningscenter (BFC).
- Institut for Grænseregionsforskning (IFG).
- Syddansk Universitet, Odense Universitet (SDU-O).

Deltagerne repræsenterer et samarbejde mellem fagområder inden for samfundsvidenskab (økonomi) og humaniora (historie, etnografi).

Initiativet ledes overordnet set af en styregruppe med de enkelte institutioner repræsenteret. Den administrative koordinering forestås af AKF.

Aktiviteterne foregår i perioden 1998-2001 med et budget på ca. 5,5 mill. kr.

Hvad?

Initiativet handler om landdistriktsbefolkningens aktuelle livsvilkår og det komplekse samspil mellem land og by med hensyn til sociale forhold, erhverv, bolig og kultur. Det består af fem delprojekter, som er funderet i de fire institutioner:

- De egentlige agrare områders socioøkonomi. Udvidet registerforskning på subkommunalt niveau (AKF).
- Forestillinger om det agrare landskab (SDU-O).
- Livsvilkår og boligbyggeri på landet 1950-2000 (IFG).

- Produktions- og forbrugssammenhænge i de agrare områder. Modelanalyser (AKF).
- Rekreation og turisme i det agrare landskab: Erhverv, konsumtion og betydningsproduktion (BFC).

Hvordan?

Delprojekterne bygger både på kvantitative og kvalitative metoder, som gensidigt skal berige hinanden. De to førstnævnte projekter er fortrinsvis de kvantitative og har primært udgangspunkt i økonomi. De øvrige projekter kombinerer på forskellig vis kvantitative og kvalitative metoder. Projekt 3 anlægger en etnologisk indfaldsvinkel, mens projekt 4 er historisk.

Projekt 1 om socioøkonomi er planlagt som fælles referenceramme og baggrund for de øvrige projekter³³. Det tilstræbes desuden at oparbejde fælles data bl.a. ved at have afsæt i samme 3 caseområder for de nærmere studier.

Det er hovedprojektets rolle at styrke deltagernes faglige ståsted og gennem det tværvindenskabelige samarbejde bibringe hinanden inspiration. Det er således ikke et formål i sig selv at udvikle et fælles nyt teorigrundlag. Opgaven er bl.a. at undersøge, om det overhovedet giver mening at arbejde ud fra en særlig etikette, der kan kaldes landdistrikter og forskning inden for samme, jf. projektets udgangspunkt i belysning af land-by forskelle.

Den faglige røde tråd i forskningen søges især udviklet og fastholdt gennem fælles faglige, kvartalsvise seminarer.

Der er endnu ikke publiceret noget fra initiativet. Men det planlægges, om muligt, at lave en antologi om opløsningen af traditionelle land-by begreber ved projektets afslutning.

Stikord

- Bebyggelse.
- Kultur/etik m.v.
- Landskab.
- Regionaløkonomi/socioøkonomi.
- Rekreation/turisme.

Kilder: Hjemmesiden www.akf.dk/agrare/index.html samt interviews.

³³ Det har efterfølgende vist sig at være svært at holde denne plan, fordi statistikgrundlaget var meget vanskeligere at få udviklet end antaget.

MENNESKET I LANDSKABSFORVALTNINGEN

Æstetiske værdier, betalingsvillighed og jordbrugerens produktionsmuligheder og beslutningsadfærd.

Hvem?

Mennesket i landskabsforvaltningen er et tværfagligt projekt, finansieret af programmet "Arealanvendelse - jordbrugerens som landskabsforvalter". Det er en tværministeriel forskningsindsats med Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Miljø- og Energiministeriet som initiativtagere.

Mennesket i landskabsforvaltningen har et totalbudget på 10 mio. kr. over en 5-årig periode (1997- 2001).

Projektet involverer forskere og personale fra følgende institutioner:

- Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF).
- Danmarks Jordbrugsforskning (DJF).
- Forskningscentret for Skov og Landskab (FSL).
- Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL).
- Syddansk Universitet, Esbjerg (SDU-E).

De 11 deltagende forskere har baggrund i henholdsvis naturvidenskab (geologi, agronomi), humaniora og samfundsvidenskab (økonomi).

Projektet ledes fra FSL, hvor sekretariatet også har til huse.

Hvad?

Formålet med projektet er at tilvejebringe viden om de ikke-materielle aspekter af befolkningens forhold til landskabet og undersøge jordbrugerens motivation og muligheder for at imødekomme landskabs- og miljøhensyn. Det sker med henblik på etableringen af et bedre beslutningsgrundlag for jordbrugerens som landskabsforvalter og for udviklingen af offentlige reguleringssystemer samt at udvikle metoder til at inddrage jordbrugere og andre parter aktivt i integrationen af landskabshensyn i landbrugsproduktionen.

Projektet vil belyse fire aspekter af menneskets forhold til landskabet set ud fra en landskabsdynamisk synsvinkel.

Det rummer 4 forskellige delprojekter:

- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer (SDU-E, KVL).
- Jordbrugernes produktionsmæssige muligheder for at tilpasse bedriften til lokale landskabs- og miljømål (DJF).

- Befolkningens præferencer med hensyn til landskabets æstetiske og kulturelle indhold og rekreative potentiale (FSL).
- Befolkningens betalingsvillighed for æstetiske og rekreative landskabsværdier (AKF).

Hvordan?

Projektet tager udgangspunkt i værkstedsområder i Jylland og på Sjælland. Hovedværkstedetsområdet er et område nord for Klosterheden (Faberg, Thy). Der indsamles data vedrørende produktionssystemer og landskabsudvikling i disse områder. Endvidere gennemføres der interviewundersøgelser, som på længere sigt skal hjælpe med til at etablere et teoretisk og metodisk grundlag for inddragelsen af lokale interessenter i diskussionen af forholdet mellem produktion, miljø og landskabsæstetiske kvaliteter i et landskabsområde. Som et led i dette medvirker en række lokale bedrifter som studielandbrug i samarbejde med den lokale landbrugsrådgivning.

Et led i projektet er en teoretisk og metodisk videns- og holdningsudveksling, som skal danne grundlag for en tværvidenskabelig forståelse indenfor projektet.

Delprojekterne varetages primært i forskergrupper med basis i de enkelte deltagende institutioner. Samarbejdet mellem dem finder blandt andet sted i form af afholdelse af workshops, seminarer og lignende.

Der er ikke tale om en fælles publikationsvirksomhed undervejs i projektet, men det er hensigten at udarbejde en fælles bogudgivelse ved projektets afslutning.

Stikord

- Arealanvendelse.
- Landbrug/omverden.
- Landskab.

Kilder: Interviews.

POET

Product innovation, Organic food, Environment and Technology

Hvem?

POET er et nyoprettet tværfakultært center under Aalborg Universitet. Det består ved årsskiftet 1999-2000 af 8 forskere fra Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning og Institut for Samfundsudvikling og Planlægning.

Gruppen er tværvidenskabelig og dækker både natur- og samfundsvidenskabelige kompetencer.

Centret er finansieret af Aalborg Universitet i samarbejde med Nordjyllands Amt med et budget på 2,3 millioner i første driftsår.

Hvad?

POETs formål er at bidrage til økologisk omstilling indenfor fiskeri og landbrug i Nordjylland og derigennem at undersøge og understøtte proces- og produktudvikling igennem produktkædesamarbejde og læringsprocesser. Det er intentionen at få oprettet et videncentret for produktudvikling, levnedsmidler, økologi og kvalitet.

Af aktuelle aktiviteter kan nævnes:

- Et feasibility-studie omkring potentialet for etablering af videncentret og dets profilering.

Videncentrets temaer er skitseret som fx:

- Bæredygtige fisk – fra hav til bord.
- Metoder til integrering af miljøhensyn i produktudviklingen.
- Produktkædesamarbejde og vidensnetværk.
- Økologisk landbrug – dynamiske omstillingsprocesser.

Hvordan?

Forskningens og centrets aktiviteter skal målrettes den regionale udvikling og erhvervs-politik. Det er bl.a. hensigten at etablere et regionalt vidensnetværk med involvering af mange relevante interesseparter samt at etablere et formaliseret samarbejde med andre nationale og internationale videncentre (DIFTA, DTI, Nordsøcentret, MAPP, Levnedsmiddelcentret etc.).

Stikord

- Innovation.
- Landbrug/omverden.

Kilder: POET's hjemmeside www.socsci.auc.dk/poet og interviews.

VIDENCENTER FOR PLANLÆGNING I DET ÅBNE LAND

Hvem?

Videncenter for planlægning i det åbne land er et initiativ fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i samarbejde med Miljø- og Energiministeriet. Centret er et institu-

tionssamarbejde som sigter på at fremme og koordinere viden om planlægning i det åbne land. Centret omfatter samarbejde mellem administrative enheder og forskningsinstitutioner med ansvar og interesse for fysisk planlægning i det åbne land.

I videntretet deltager p.t. 4 administrative enheder samt 5 forskningsenheder, og 2 institutioner er observatører:

Administrative enheder:

- Landsplanafdelingen, Miljø- og Energiministeriet.
- Miljøstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Skov- og Naturstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Strukturdirektoratet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Forskningsenheder:

- Danmarks JordbrugsForskning (DJF).
- Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL).
- Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL).
- Aalborg Universitet (AAU).

Observatørene er Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser (GEUS) og Danmarks Miljøundersøgelser (DMU).

Den faglige dækning sker fra både naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fagområder. Ledelsen af centret varetages af en koordinationsgruppe sammensat af de deltagende parter. Centrets sekretariat er placeret hos Forskningscentret for Skov & Landskab.

Centrets officielle starttidspunkt var 1. juli 1998, og aftalen for centret løber til og med den 30. juni 2001. Finansieringen af aktiviteterne bygger primært på, at de deltagende institutioner selv bidrager med egne aktiviteter for et beløb på min. 1,5 mill. kr. pr. år, mens de deltagende administrative enheder finansierer centerprojekter for ¾ mill. kr. pr. år pr. institution.

Hvad?

Formålet med videntretet er at styrke en koordineret og langsigtet videnopbygning, som kan forbedre beslutningsgrundlaget for regulering og forvaltning af det åbne land og implementeringen af en helhedsorienteret fysisk planlægning, samt at sætte øget fokus på planlægning i det åbne land, såvel hos de deltagende parter som i fagkredse og i offentligheden.

Centrets aktiviteter er delt i 2 grupper, henholdsvis fællesaktiviteter og basisaktiviteter. Fællesaktiviteter aftales og finansieres mellem to eller flere parter i videntretet. Det kan dreje sig om både forsknings- og formidlingsvirksomhed. Basisaktiviteter er finansieret enten af de involverede institutioner eller forskellige projektmidler.

Fællesaktiviteterne i centret er aftalt til at omfatte følgende hovedområder:

- Bynære landskaber – forholdet mellem land og by.
- Helhedsorienteret landdistriktspolitik – etablering og gennemførelse.
- Planlægning i og forvaltning af drikkevandsområder.
- Regionplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning.

Basisaktiviteterne under centret ligger inden for følgende hovedområder:

A: Arealanvendelse, ejendoms- og erhvervsstruktur - status og udvikling.

B: Landskabets kvalitet og udviklingsmuligheder - analyse og beskrivelse.

C: Den fysiske planlægning og forvaltning - status og metodeudvikling.

Blandt projekter er:

- Analyse af befolkningens adgang til bynære skove og andre naturområder (FSL).
- Bynære landskabsområder - forholdet mellem land og by (AAU/FSL).
- Forbedret beslutningsgrundlag - viden om det lokale landbrug (DJF).
- Landbrugslandskabets udvikling og den offentlige planlægning og regulering (KVL).
- Naturbeskyttelse i regionplanlægningen (FSL).
- Regionalplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning (FSL, Miljøstyrelsen, Skov- og Naturstyrelsen og Strukturdirektoratet).
- Struktur- og miljøtilpasning i lokale landbrugsområder - med særligt fokus på drikkevandsområder (AAU).
- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne (AAU/DJF).
- Udvikling af planlægningsredskaber for drikkevandsområder (KVL).

Hvordan?

Det primære fokus for centret er ikke teoriudvikling, men er mere rettet mod planlægningspraksis. Baggrunden for oprettelsen af centret har dog også været en interesse fra mange forskellige parter, da der var en generel mangel på et tværdisciplinært forum på tværs af institutioner og styrelser med fokus på praktisk planlægning.

Gennem fællesaktiviteterne er der projektsamarbejde mellem de deltagende institutioner. Projekternes gennemførelse er dog afhængig af en individuel vurdering af hvert projekt fra bevillingsgiverne.

Via basisaktiviteterne vil der blive en udveksling med en lang række andre forskellige projekter, deriblandt i centrene Foranderlige Landskaber og ARLAS, fx i form af udveksling af data og erfaringer.

Der publiceres i øvrigt med basis i de enkelte projekter.

Stikord

- Administration/planlægning.
- Landbrug/omverden.
- Landskab.

Kilder: Hjemmesiden www.countryside.dk/index.htm samt interviews.

VÆRDI, LANDSKAB OG BIODIVERSITET

Hvem?

"Værdi, landskab og biodiversitet" er et tværfagligt forskningsinitiativ, som har fået støtte fra de statslige forskningsråds program "Menneske, landskab og biodiversitet".

Programmet løber i perioden 1995-2000.

Følgende institutioner deltager i projektet:

- Institut for By- og Landskabsplanlægning (Arkitektskolen i København).
- Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik (KU).
- Institut for Geografi og Internationale Udviklingsstudier samt Institut for Teknologi og Samfund (RUC).
- Institut for Husdyrbrug og Hysdyrsundhed (KVL).
- Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning (RUC).
- Institut for Økonomi, Skov og Landskab (KVL).

Der er tilknyttet ca. 20 forskere, heraf 7 PhD-studerende, til centret. Den faglige profil spænder over naturvidenskab (geografi, agronomi og biologi), samfundsvidenskab (jura og økonomi) til humaniora (filosofi).

Ledelsen forestås af en gruppe sammensat af repræsentanter fra de deltagende institutioner. Et sekretariat er placeret på Roskilde Universitetscenter, Institut for Geografi og Udviklingsstudier.

Budgettet er på 12 mill. kr. over projektperioden.

Hvad?

Baggrunden for projektet er et ønske om at belyse muligheder og konsekvenser af en flersidig arealanvendelse. En sådan flersidig arealanvendelse kræver en afvejning af de interesser, der knytter sig til landbrugsproduktionen og miljøet samt at kunne afveje disse i forhold til rekreative, æstetiske, kulturelle og andre overvejelser. Formålet med projektet er derfor at etablere et empirisk og teoretisk grundlag, som foruden at tjene som

basis for en flersidig, multifunktionel anvendelse af landskabet kan bidrage med følgende:

- Muliggøre en etisk afvejning af forskellige værdier og interesser.
- Udføre registreringer og analyser af relevante biologiske og økonomiske data og forhold.
- Anvende validerede planlægningsværktøjer.

Projektet forsøger at integrere etiske og filosofiske aspekter, juridiske aspekter, naturvidenskabelige og sociologiske indgange samt økonomiske og æstetiske synsvinkler på landskabsforvaltningen. Det dækker følgende emne- eller problemområder:

- Analyseværktøjer til undersøgelse af naturens betingelser, forvaltning og regulering (landskabs- og biodiversitet, planlægningspraksis, planlægningsværktøjer, interesseorganisationer).
- Etisk udredning om naturværdi (etiske synsvinkler, værditeori, landskabsværdier, analyse).
- Monitorering af biotoper og etablering af en integreret landskabsdatabase.
- Scenariestudier vedrørende flersidig arealanvendelse og -forvaltning (analyse og afvejning af interesser).

Hvordan?

Empirisk tager projektet udgangspunkt i 32 caseområder, som er repræsentative for det danske landbrugslandskab. Hvert caseområde fylder 4 km² og indeholder mindst 75% åbent land. Fra begyndelsen af 80'erne har der været registreret data i områderne vedrørende arealanvendelse, biotoper, ejendoms- og landbrugsstrukturelle forhold, suppleret med data fra kvalitative interviewundersøgelser. De udviklingstendenser, der kan i agttages i caseområderne, skal så danne basis for generelle betragtninger over kulturlandskabets udvikling.

Store dele af projektet kan betegnes som grundforskning på makroniveau, som dog udspringer af casestudier, med henblik på at belyse de generelle problematikker. Der er tale om integreret samarbejde mellem deltagerne, således at det ikke muligt er som i de fleste af de øvrige tværinstitutionelle aktiviteter at udskille aktiviteterne i delprojekter for de enkelte på samme måde. Af den grund har vi heller ikke kunnet udskille de enkelte institutioners egen forskning, men har valgt at analysere centrets forskning som et led i RUC-Geo, hvor centrets ledelse findes.

Ved projektets afslutning er det planlagt at udgive en publikation, som skal samle, integrere og perspektivere arbejdet igennem projektet. For at sikre denne integration er der ansat 2 forskere til at bistå med den praktiske gennemførelse af scenariostudierne samt arbejde med bogudgivelsen.

Resultater fra projektet publiceres i en fælles publikationsserie "Landscape Ecological Papers", som udgives af Center for Landskabsforskning på Roskilde Universitet eller muligvis i en international skriftserie. Yderligere arrangeres der workshops og seminarer mellem projektdeltagerne, ligesom der i 2000 afholdes en konference om multifunk-

tionelle landskaber, hvorfra der også vil initieres en international publikation. Derudover publicerer de enkelte forskere eller forskergrupper.

Stikord

- Administration/planlægning
- Kultur/etik m.v.
- Landskab

Kilder: Hjemmesiden www.geo.ruc.dk/vlb/home.html samt interviews.

FORSKNINGSMILJØER/INSTITUTIONER

Aalborg Universitet
Institut for Samfundsudvikling og
Planlægning
Fibigerstræde 11
9220 Aalborg Ø
Esben Munk Sørensen
Tlf. 96 35 83 47
ems@i4.auc.dk

Aalborg Universitet
Institut for Økonomi, Politik og
Forvaltning
Fibigerstræde 1
9220 Aalborg Ø
Jan Holm Ingemann
Tlf. 96 35 81 85
ingeman@socsci.dk

Amternes og Kommunes
Forskningsinstitut (AKF)
Nyropsgade 37
1602 København V
Henrik Christoffersen
Tlf. 33 14 59 49*59
hc@akf.dk

Bjarne Madsen
Tlf. 33 14 59 49 * 80
bm@akf.dk

Arkitektskolen i Aarhus
Nørreport 20
8000 Århus C
Per Kruse
Tlf. 89 36 00 00
per.kruse@a-aarhus.dk

Bornholms Forskningscenter
Stenbrudsvej 55
3730 Neksø
Jesper Manniche
Tlf. 56 44 00 23
manniche@rcb.dk

Danmarks JordbrugsForskning
Afdelingen for Jordbrugssystemer
Forskningscenter Foulum
8830 Tjele
Harald Elmo Mikkelsen
Tlf. 89 99 18 03
Harald.Mikkelsen@agrsci.dk

Folkeligt Institut for Udkantsforhold
Søndertoften 27
Ørding
7990 Øster Assels
Tlf. 97 76 61 48
Jørgen Gråbæk

Forskningscentret for Skov & Landskab
Afdeling for By- og Landsplanlægning
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Gertrud Jørgensen
Tlf. 45 17 82 97
gej@fsl.dk

Institut for Grænseregionsforskning
Persillegade 6
6200 Aabenraa
Christian Hansen
Tlf. 74 62 56 50
chl@ifg.dk

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole
Institut for Økonomi, Skov og
Landskab, Sektion for Landskab
Rolighedsvej 23, 2.sal
1958 Frederiksberg C
Jørgen Primdahl
Tlf. 35 28 22 08
jpr@kvl.dk

Københavns Universitet
Geografisk Institut
Øster Voldgade 10
1350 København K
Anette Reenberg
Tlf. 35 32 25 33
ar@geogr.ku.dk

Roskilde Universitet
Institut for Geografi og Internationale
Udviklingsstudier
Bygning 19,1
Postboks 260
4000 Roskilde
Jesper Brandt
Tlf. 46 74 24 63
brandt@ruc.dk

Peter Skriver
Tlf. 46 74 21 53
skriver@ruc.dk

Statens Jordbrugs- og
Fiskeriøkonomiske Institut
Afdelingen for Landbrugspolitik
Toftegårds Plads
Gl. Køge Landevej 1-3
2500 Valby
Jørgen Dejgaard Jensen
Tlf. 36 13 36 64
jorgen@sjfi.dk

Syddansk Universitet, Esbjerg
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
Niels Bohrs Vej 9
6700 Esbjerg
Villy Søgaard
Tlf. 65 50 41 51
vs@sam.sdu.dk

Hanne Tanvig
Tlf. 65 50 41 32
hwt@sam.sdu.dk

Syddansk Universitet, Odense
Universitet
Institut for Historie, Kultur og
Samfundsbeskrivelse
Campusvej 55
5230 Odense M
Per Grau Møller
Tlf. 65 57 21 04
pgm@hist.ou.dk

TVÆRINSTITUTIONELLE PROJEKTER OG CENTRE

Arealanvendelse og landskabsudvikling
belyst ved scenariestudier (ARLAS)
Postboks 50
8830 Tjele
Jørgen Frederik Hansen
Tlf. 89 99 18 82
JorgenF.Hansen@agrsci.dk

Foranderlige landskaber
Campusvej 55
5230 Odense M
Per Grau Møller
Tlf. 65 57 21 04
pgm@hist.ou.dk

Grænser i Landskabet
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Tove Hels
Tlf. 45 17 83 19
the@fsl.dk

Jordbruget i landdistrikternes økonomi
Nyropsgade 37
1602 Kbh. V
Bjarne Madsen
Tlf. 3314 5949
bm@akf.dk

Landbrugsbygninger og -landskab
Nørreport 20
8001 Århus C
Per Kruse
Tlf. 89 36 00 00
per.kruse@a-aarhus.dk

Mennesker i det agrare landskab
Nyropsgade 37
1602 København V
Henrik Christoffersen
Tlf. 33 14 59 49*59
hc@akf.dk

Mennesket i landskabsforvaltningen
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Kjell Nielsson
Tlf. 45 17 82 67
kjn@fsl.dk

Product Innovation, Organic Food,
Environment and Technology (POET)
Fibigerstræde 11
9200 Aalborg Ø
Arne Remmen
Tlf. 96 35 83 18
ar@i4.auc.dk

Videncenter for planlægning i det åbne
land
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Gertrud Jørgensen
Tlf. 45 17 82 97
gej@fsl.dk

Værdi, Landskab og Biodiversitet
Postboks 260
4000 Roskilde
Jesper Brandt
Tlf. 46 74 24 63
brandt@ruc.dk

PUBLIKATIONSLISTE – EKSEMPLER

Fortrinsvis monografier og bidrag i antologier, udarbejdet af de respektive forskere i undersøgelsen.

Andersen, E., Primdahl, J. & Solvang, V. (1998): *Miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger og de særligt følsomme landbrugsområder 1994-96: evaluering af MVJ-ordningens iværksættelse og betydning*. DSR Forlag, København 1998.

Bergholt, M.P. & Tanvig, H.W. (1997): *Nyt om iværksættere i Landdistrikter*. Esbjerg.

Bornholms Forskningscenter (1997): *Udkantsområder – regional og turismeforskning på Bornholms Forskningscenter*.

Brandt, J., Primdahl, J. & Reenberg, A. (1996): *Rural land use and landscape dynamics: analysis of driving forces in space and time*. Landskabsøkologiske skrifter 2/1996, Roskilde Universitet.

Caspersen, O.H. (1997): *Dyrkningssystemer og arealforandringer i det åbne land*. I: Grænser i Landskabet 3, 3-6.

Christoffersen, H. & Brix, K. (1998): *Befolkning, erhvervsgrundlag og velfærd i landkommunerne*. AKF (projektsamarbejde med SJFI).

Dalgaard, T. (1999): *Classification into Farm Types. A method for analysis of the farming structure and the following consequences for the landscape and the environment*. DJF.

Dalgaard, T. (1999): *Udviklingstendenser og –muligheder for landbruget*. Bidrag til amtsrådskonference i Vejle amt. DJF.

Elberg, K. & Lund, K. (1999): *Hjemmefødning og verdensborger i den globale landsby. En undersøgelse af praktiske erfaringer med IT-brug i landsbyer og virksomheder i Nordvestjylland*. Folkeligt Institut for Udkantsforhold, Nykøbing Mors.

Etting, V. & Møller, P.G. (ed.) (1997): *De kulturhistoriske interesser i landskabet. I: Kulturhistorien i planlægningen*. Skov- og Naturstyrelsen, København.

Frandsen, J.N.: *Den tredje form? Moderne forstæder mellem land og by*. I: Niels Hörlyck m.fl. (ed) (1997): *Landdistrikterne 1950-2050*. Odense Universitetsforlag.

Graversen, B.K. m.fl. (1997): *Flytninger til og fra landkommunerne*. AKF.

Graversen, B.K. m.fl. (1996): *Uddannelse i landkommunerne*. AKF.

Gregersen, P. (1996): *Det jordnære Ressourcesystem*. Esbjerg.

Groth, N.B., m.fl. (1998): *Arealanvendelsen i Danmark*. By- og Landsplanserien 2/1998. Forskningscentret for Skov & Landskab.

Hedetoft, A. & Manniche, J. (1999): *De bornholmske landdistrikter*. Bornholms Forskningscenter.

Højring K., Caspersen, O.H. & Rasmussen, B. (1999): *Landskabsæstetisk hensyntagen i bæredygtigt landbrug*. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Institut for Grænseregionsforskning (1999): *Sønderjyllands økonomiske og strukturelle status. Et oplæg relateret til EU's strukturfonde år 2000+*. Notat nr. 68. Institut for Grænseregionsforskning, Aabenraa.

Jensen, J.D. (1998): *Landbruget i landdistrikterne*. AKF.

Jensen, J.D. (1998): *Landdistrikternes økonomi og udvikling - en oversigt*. AKF.

Jensen, J.D. (1998): *Regional udvikling i europæisk perspektiv*. AKF.

Jensen, N.H. m.fl. (ed) (1997): *Landdistrikterne 1950-2000*. Odense Universitetsforlag.

Jensen, T.C. (1998): *En analyse af de regionale konsekvenser af en fastholdt strukturudvikling i landbruget*. AKF (projektsamarbejde med SJFI).

Just, F., Noe, E. & Rasmussen, L.A. (1996): *Korridorer i landskabet. En evaluering af Miljøministeriets Eksempelprojekt nr. 7*. Kooperativ Forskning, Notat 36/96.

Jæger, B. & Storgaard, K. (eds)(1997): *Telematics and rural development. Proceedings from an International Workshop on the Danish Island of Bornholm*. Bornholms Forskningscenter.

Kristensen, K. & Henry, M.S. (1998): *Lokaløkonomisk vækst i Danmark - en rumlig analyse*. AKF.

Koch, N.E. & Rasmussen, J.N. (1998): *Forestry in the Context of Rural Development*. Final Report of Cost Action E3. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.

Lund, K. (1998): *Distancearbejde og lokalt nærvær*. Mors.

Lund, K. (1998): *En etnografisk undersøgelse af mulighederne for distancearbejde og lokalt nærvær - med udgangspunkt i Hvidbjerg og Karby på Mors*. Folkeligt Institut for Udkantsforhold, Nykøbing M.

Madsen, B. & Caspersen, S. (1998): *Økonomien i landkommunerne - status og udvikling*. AKF.

Nielsen, D. m.fl. (1996): *Liv i Landet*, Esbjerg.

Nilsson, P.Å. (1998): *Bo på Lantgård - en studie av bondgårdsturism som idé*. Bornholms Forskningscenter.

Noe, E. (1999): *Værdier, rationalitet og landbrugsproduktion*. PhD-afhandling. Afdeling for Jordbrugssystemer, DJF; Afdeling for Landbrugsforskning, Sydjysk Universitetscenter Esbjerg, Institut for Økonomi, Skov og Landskab, KVL.

Ogstrup, S. & Primdahl, J. (1996): *Bynære landbrugsområder i hovedstadsregionen 1994*. Forskningsserien Nr. 14-1996, Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.

Pedersen, K. & Sørensen, E.M. (1999): *Landzoneadministrationen og den kommunale byggesagsbehandling*. By og Landsplanserien 4/1999. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.

Pedersen, K. & Sørensen, E.M. (1999): *Overflødiggjorte landbrugsbygninger*. Arbejdsrapport. Forskningscentret Skov & Landskab, Hørsholm.

PLS Consult (1999): *Det er så dejligt. En analyse af den offentlige service på landet og i byerne*. PLS Consult, København.

Post, R. & Søgaard, V. (1997): *Erfaringer fra et udviklingsprogram*. Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 3. Esbjerg.

Reenberg, A.: *Djursland – landskabets skiftende ansigt*. I: Etting, V. (ed) (1995). På opdagelse i kulturlandskabet. Gyldendal/Skov- og Naturstyrelsen, Copenhagen.

Storm, G. & Tanvig, H.W. (2000): *Valg af uddannelse og karriere for voksne i landdistrikter*. Pilotundersøgelse. Esbjerg.

Søgaard, V. (1997): *Fra landbrugssamfund til boligområde*. Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 1. Esbjerg.

Søgaard, V. (1997): *Der er stadig dejligt på landet*. Nordvækstkommunernes landdistriktsprojekt. Delrapport 2. Esbjerg.

Sørensen, E.M. & Correia, T.P. (1995): *Factors of change in Danish Rural Landscapes*. Publication nr. 179, August 1995, Department of development and planning, Aalborg University.

Sørensen, E.M. & Correia, T.P. (1995): *Marginalization and marginal land. Processes of change in the countryside*. Publication nr. 152, May 1995, Department of development and planning, Aalborg University.

Sørensen, E.M., Petersen, K., Willeberg, K. & Skov-Petersen, H. (1999): *Retlig regulering af boligforholdene på de små øer i Danmark*. Rapport. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

Sørensen, N.K. (1998): *Landbruget i Sønderjylland. Samfundsøkonomi - struktur - miljø - forvandling*. Institut for Grænseregionsforskning, Aabenraa.

Tanvig, H.W. (1999): *Hvad vil vi med landdistrikterne i Sønderjylland? Debatoplæg til formuleringen af en landdistriktspolitik*. Udviklingsafdelingen, Sønderjyllands Amt.

Udviklingsafdelingen (1996): *Udvikling i Landdistrikter - hvad nytter (det)?* Esbjerg.

Vilstrup Research (1997): *At bo på landet - Rapport over interviewundersøgelse for Landdistriksudvalget november - december 1996.* Vilstrup Research, København.

PROJEKTLISTE – EKSEMPLER

I det efterfølgende har vi listet de mange eksempler på forskningsprojekter om de danske landdistrikter. Hvert projekt er tildelt et stikord og et nummer. Stikordet siger noget om projektets emnemæssige fokus, og det er de samme stikord, som er gengivet i gennemgangen af de enkelte institutioners og centres forskning i kapitlet "Et fortolket billede af landdistriktsforskningen".

Stikordene er forholdsvis rummelige for at begrænse antallet af dem, og der er også indholdsmæssigt overlapning imellem flere af dem. Mens nummeret refererer til et af de tre felter i landdistriktsmodellen, som vi har fundet at projektet mest vedrører:

- Felt 1 - samspillet både mellem de fysiske, sociale/kulturelle og økonomiske elementer (hele lokalsamfundet).
- Felt 2 - samspillet mellem de fysiske og sociale/kulturelle elementer (mennesker, fritidsliv etc.).
- Felt 3 - samspillet mellem de fysiske og økonomiske elementer (erhverv).

Stikordet og nummeret er vist i den sammenhæng, hvor projektet gør sig gældende. Mange er derfor først at finde under centrene.

I 12 tilfælde (ud af 77) har der været tvivl om indplaceringen. I så fald er det angivet med et "?". Flere af disse eksempler forekommer netop at ligge på grænsen af landdistriktsforskningen, jf. afgrænsningskriterierne, men er taget med her, fordi de er blevet nævnt som mulige bidrag til samme.

Indplaceringerne beror selvfølgelig i øvrigt på skøn fra vores side, men dette er foretaget ud fra et vist kendskab til de pågældende projekter.

AAU

- Bynære landskabsområder - forholdet mellem land og by, sammen med FSL i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Ejendomsstruktur og landskab, i regi af centret Foranderlige landskaber.
- Overflødiggjorte landbrugsbygninger, sammen med FSL.
- Regionalplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Samsø som økologisk ø, - *lokal udvikling, 1.*
- Struktur- og miljøtilpasning i lokale landbrugsområder - med særligt fokus på drikkevandsområder, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne, sammen med DJF i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Økologiske eksperimentalzoner - *lokal udvikling, 1.*

AKF

- Befolkningens betalingsvillighed for æstetiske og rekreative landskabsværdier, i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen.

- De egentlige agrare områders socioøkonomi - Udvidet registerforskning på sub-kommunalt niveau, i regi af centret Mennesker i det agrare landskab.
- Det rekreative scenario landdistrikterne som bosætningsområde (flytteanalyser) og alternativ arealanvendelse i landdistrikterne), i regi af det tværinstitutionelle projekt Jordbruget i landdistrikternes økonomi. En lokaløkonomisk model for landdistrikterne (LINE) med tilhørende lokalt samfundsregnskab (SAM-K), i ovennævnte regi.
- Grundscenario, i ovennævnte regi.
- Industriscenario, i ovennævnte regi.
- Landbrugsscenario, i ovennævnte regi.
- Produktions- og forbrugssammenhænge i de agrare områder. Modelanalyser, i regi af projektet Mennesker i det agrare landskab.
- Regionaløkonomisk model AIDA, i regi af projektet Jordbruget i landdistrikternes økonomi.
- Socioøkonomisk analyse (sammenfatning og uddybning af foreliggende viden om socioøkonomien i landdistrikterne), i ovennævnte regi.
- Turismescenario, i ovennævnte regi.
- Økologisk scenario, i ovennævnte regi.

AAA

- Dynamikken i landbrugsbyggeriets formdannelse, i regi af centret Landbrugsbygninger og –landskab.
- Kortlægning og analyse af ”den danske gårds” nære kontekst - *bebyggelse*, 3.
- Landbrugeren som kulturlandskabets forvalter - *landskab*, 3.
- Relationen mellem naturlandskab og landbrugslandskab, i regi af centret Landbrugsbygninger og –landskab.

BFC

- Analyse af landdistrikternes udviklingsmuligheder på Bornholm - *lokal udvikling*, 1.
- Rekreation og turisme i det agrare landskab: Erhverv, konsumtion og betydningsproduktion, i regi af centret Mennesker i det agrare landskab.

DJF

- Analyse af landskabets udvikling og relationer til landbrugsstrukturelle forhold, i regi af centret ARLAS.
- Arealanvendelse og strukturændringer i landskabet - en landskabsøkologisk analyse, sammen med FSL i regi af centret Grænser i Landskabet.
- Bæredygtig arealanvendelse, i regi af centret Foranderlige Landskaber.
- Forbedret beslutningsgrundlag - viden om det lokale landbrug, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Jordbrugernes produktionsmæssige muligheder for at tilpasse bedriften til lokale landskabs- og miljømål, i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen.
- Sammenstilling og modellering af forhold af betydning for landskabets udvikling i relation til produktion og miljø, sammen med SJFI i regi af centret ARLAS.
- Scenarier for arealanvendelse, i regi af centret Foranderlige Landskaber.
- Scenariestudier om samspillet mellem natur, produktion og miljø, i regi af centret ARLAS.
- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne, sammen med AAU i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Visualisering af landbrugsbygninger og arealanvendelse i forskellige landskabstyper, i regi af centret Landbrugsbygninger og –landskab.

FIFU

- Distancearbejde og lokalt nærvær - *lokal udvikling*, 2.
- Hjemmefødning og verdensborger i den globale landsby - *kultur/etik*, 2.

FSL

- Analyse af befolkningens adgang til bynære skove og andre naturområder, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Arealanvendelse og -ændringer i landområder - *arealanvendelse*, 3.
- Arealanvendelse og strukturændringer i landskabet - en landskabsøkologisk analyse, sammen med DJF i regi af centret Grænser i Landskabet.
- Befolkningens præferencer med hensyn til landskabets æstetiske og kulturelle indhold og rekreative potentiale, i regi af centret Mennesket i landskabsforvaltningen.
- Bynære landskabsområder - forholdet mellem land og by, sammen med AAU i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Den sociale dimension ved friluftsliv – grænser for acceptable forandringer i regi af centret Grænser i landskabet.
- Ejendommen i landskabet, i regi af centret for Foranderlige Landskaber.
- EU-projekt "Multifunctional Forestry as a Means to Rural Development - *arealanvendelse*, 1.
- Fremtidens landbrugsbygninger - metoder til planlægning og regulering, i regi af centret Landbrugsbygninger og –planlægning.
- Helhedsorienteret landskabsplanlægning, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Naturbeskyttelse i regionplanlægningen, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Overflødiggjorte landbrugsbygninger - *bebyggelse*, 3.
- Regionalplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning, sammen med forskellige statslige styrelser i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Skovrejsning - planlægning og landskabsstruktur - *administration/planlægning*, 3.
- Visualisering af landskab og scenarier, sammen med KVL i regi af centret Foranderlige landskaber.

IFG

- Livsvilkår og boligbyggeri på landet 1950-2000, i regi af centret Mennesker i det agrare landskab.

KVL

- Design og implementeringsprocesser i det åbne lands planlægning, i regi af centret Grænser i landskabet.
- Evaluering af MVJ-ordningen - ?
- Haven som kulturfænomen, i regi af centret Landbrugsbygninger og –landskab.
- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer, sammen med SDU-E i regi af Mennesket i landskabsforvaltningen.
- Landbrugslandets udvikling og den offentlige planlægning, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Lokale landskabsudviklingsprojekter i Kvolds og Nees sogne - *landskab*, 3.

- Udvikling af planlægningsredskaber for drikkevandsområder, i regi af Videncenter for planlægning i det åbne land.
- Visualisering af landskab og scenarier, sammen med FSL i regi af centret Foranderlige landskaber.

KU-Geo

- Ændringer i landbrugs- og landskabsstruktur i et caseområde i Østjylland (Gadbjerg-Givskud) - *landskab*, 3.

RUC-Geo

- Den skjulte Urbanisering - *kultur/etik*, 3.

SJFI

SJFI deltager i et tæt samarbejde med AKF i projektet Jordbruget i landdistrikternes økonomi. Dette projekt rummer en række delprojekter, som dels er anført under AKF og dels vil blive anført under hovedprojektet efterfølgende.

- Sammenstilling og modellering af forhold af betydning for landskabets udvikling i relation til produktion og miljø, sammen med DJF i centret ARLAS.
- Udviklingsscenarier for dansk landbrug, i regi af centret Landbrugsbygninger og – landskab.

SDU-E

- Analyse af iværksættere i landdistrikterne - *entrepreneurship*, 2.
- Analyse af uddannelsesforhold blandt voksne i landdistrikterne - *kompetencer/uddannelse*, 2.
- Evaluering af Leader 1-programmets danske projekter - ?
- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer, sammen med KVL i regi af Mennesket i landskabsforvaltningen.
- Korridorer i landskabet - evaluering af Miljøministeriets Eksempelprojekt nr. 7: Korridorer i landskabet - *landskab*, 3.
- Landdistriktsprojektet - videnindsamling og bearbejdning til brug for og i samarbejde med Nordvækstjyllands programmet) - *regional økonomi/socioøkonomi*, 1.
- Landmanden og miljøet (en spørgeskemaundersøgelse af landmænds miljøholdninger) – *kultur/etik*, 3.
- Mer' Landliv omkring Ringkøbing Fjord! (sammen med borgere i området at formulere en fælles kommunal politik for landdistrikternes udvikling) - *lokal udvikling*, 1.
- Planteavlskonsulenterne og pesticiderne (analyse af konsulenternes rolle for landmændenes pesticidanvendelse) - *kultur/etik*, 3.
- Projekt Gro-Kraft (forløsning af lokale potentialer samt udvikling og demonstration af koncepter hvor biomasse forarbejdes og anvendes til varmforsyning i spredt beliggende boliger med sigte på miljøforbedringer og etablering af nye erhverv og økonomiske fordele for befolkningen) - *innovation*, 3.
- Projekt NI LIV - Kursus/træning i Iværksætning i Landdistrikter (viden, motivation og træning i forbindelse med udvikling af nye arbejdspladser og lokalsamfund i landdistrikterne) - *entrepreneurship*, 1.
- Projekt Nye Erhverv i Landdistrikter (medvirken ved etablering af et lokalt projekt-hus og igangsætning af lokale udviklingsaktiviteter i en landsby) - *innovation*, 1.

- Projekterne REAL og PEARL (lokal udvikling og demonstration af koncept for rensning af spildevand ved hjælp af pil med sigte på miljøforbedringer og etablering af nye erhvervsaktiviteter) - *innovation*, 3.
- Sus-I-Åen (analyse af hverdagsliv og udviklingsmuligheder i et landsbysamfund) – *lokal udvikling*, 2.

SDU-O

- Analyse af værdier og natursyn hos indbyggerne af den moderne forstad, i regi af centret Grænser i landskabet.
- De koloniserede landskaber, i regi af centret Foranderlige landskaber.
- Forestillinger om det agrare landskab, i regi af centret Mennesker i det agrare landskab.
- Moderne landbrug og dets forhold til strukturer, i regi af centret Foranderlige landskaber.

ARLAS

- Analyse af landskabets udvikling og relationer til landbrugsstrukturelle forhold (DJF) - *landskab*, 3.
- Sammenstilling og modellering af forhold af betydning for landskabets udvikling i relation til produktion og miljø (DJF/SJFI/DMU) - *landskab*, 3.
- Scenariestudier om samspillet mellem natur, produktion og miljø (DJF/ SJFI/DMU/- Viborg Amt /Landbrugets Rådgivningscenter)?

Foranderlige landskaber

- De koloniserede landskaber, specielt i vådområder (SDU-O) *landskab*, 3.
- Ejendomsstruktur og landskab (AAU) - *landskab*, 3.
- Moderne landbrug og dets forhold til strukturer (SDU-O)- *kultur/etik*, 3.
- Scenarier for arealanvendelse (DJF)- *arealanvendelse*, 3.
- Visualisering af landskab og scenarier (KVL/FSL)- *landskab*, 3.

Grænser i landskabet

- Analyse af værdier og natursyn hos indbyggerne i den moderne forstad (SDU-O)- *kultur/etik*, 2.
- Arealanvendelse og strukturændringer i landskabet - en landskabsøkologisk analyse (DJF/FSL)- *arealanvendelse*, 3.
- Den sociale dimension ved friluftsliv - grænser for acceptable forandringer (FSL)- *rekreation/turisme*, 2.
- Design og implementeringsprocesser i det åbne lands planlægning (KVL) – *administration/planlægning*, 3.

Jordbruget i landdistrikternes økonomi og udvikling

Fordelingen af projekterne på de to samarbejdende institutioner, hhv. AKF og SJFI, beror på et skøn ud fra oplysningerne om, at AKF især varetager landdistriktsdelen og SJFI jordbrugsdelen!

- Det rekreative scenario (landdistrikterne som bosætningsområde (flytteanalyser) og alternativ arealanvendelse i landdistrikterne (AKF) - *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 3.
- En lokaløkonomisk model for landdistrikterne (LINE) med tilhørende lokalt samfundsregnskab (SAM-K) (AKF) - ?

- Grundscenarion (den økonomiske udvikling med "uændret markedsudvikling, lovgivning m.v.) (AKF) - ?
- Industriscenarion (industriens betydning for landdistrikternes økonomi og analyser af processer bag industriens lokaliseringssmønstre) (AKF) - *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 3.
- Landbrugsscenario (ny landbrugspolitik i EU, Agenda 2000) (SJFI) - *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 3.
- Regionaløkonomisk model AIDA med tilhørende regionalt samfundsregnskab (SAM-K) udvikles som værktøj til scenarieanalyserne (AKF) - ?
- Socioøkonomisk analyse (sammenfatning og uddybning af foreliggende viden om socioøkonomien i landdistrikterne) (AKF) - ?
- Turismescenarion (turismesektorens betydning og udviklingsmuligheder i landdistrikterne) (AKF) - *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 3.
- Økologisk scenarion (analyser af konsekvenser af udvikling af økologisk landbrug) (SJFI) - *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 3.

Landbrugsbygninger og -landskab

- Dynamikken i landbrugsbyggeriets formdannelse (AAA)- *bebyggelse*, 3.
- Fremtidens landbrugsbygninger - metoder til planlægning og regulering (FSL)- *administration/planlægning*, 3.
- Haven som kulturfænomen (KVL)- *landskab*, 2.
- Relationen mellem naturlandskab og landbrugslandskab (AAA) - *landskab*, 3.
- Udviklingsscenarier for dansk landbrug (SJFI)- *landbrug/omverden*, 3.
- Visualisering af landbrugsbygninger og arealanvendelse i forskellige landskabstyper (DJF) - *landskab*, 3.

Mennesker i det agrare landskab

- De egentlige agrare områders socioøkonomi. Udvidet registerforskning på subkommunalt niveau (AKF)- *regionaløkonomi/socioøkonomi*, 1.
- Forestillinger om det agrare landskab (SDU-O)- *kultur/etik*, 3.
- Livsvilkår og boligbyggeri på landet 1950-2000 (IFG)- *bebyggelse*, 2.
- Produktions- og forbrugssammenhænge i de agrare områder. Modelanalyser (AKF) - ?
- Rekreation og turisme i det agrare landskab: Erhverv, konsumtion og betydningsproduktion (BFC) - *rekreation/turisme*, 3

Mennesket i landskabsforvaltningen

- Jordbrugerens beslutningsadfærd i samspil med omgivelserne, herunder med den offentlige forvaltning og med faglige rådgivere og interesseorganisationer (SDU-E, KVL) - *landbrug/omverden*, 3.
- Jordbrugernes produktionsmæssige muligheder for at tilpasse bedriften til lokale landskabs- og miljømål (DJF) - *landbrug/omverden*, 3.
- Befolkningens præferencer med hensyn til landskabets æstetiske og kulturelle indhold og rekreative potentiale (FSL) - *landskab*, 3.
- Befolkningens betalingsvillighed for æstetiske og rekreative landskabsværdier (AKF) - *landskab*, 3.

POET

- Et feasibility-studie omkring potentialet for etablering af videntret og dets profilering - ?

Videncenter for planlægning i det åbne land

- Analyse af befolkningens adgang til bynære skove og andre naturområder (FSL) – *arealanvendelse*, 3.
- Bynære landskabsområder - forholdet mellem land og by (AAU/FSL) - *administration/planlægning*, 3.
- Forbedret beslutningsgrundlag - viden om det lokale landbrug (DJF) - *landbrug/omverden*, 3.
- Landbrugslandets udvikling og den offentlige planlægning og regulering (KVL) – *administration/planlægning*, 3.
- Naturbeskyttelse i regionplanlægningen (FSL) - *administration/planlægning*, 3.
- Regionalplanlægning og arealregulering - udvikling af helhedsorienteret landskabsplanlægning (AAU/FSL) - *administration/planlægning*, 3.
- Struktur- og miljøtilpasning i lokale landbrugsområder - med særligt fokus på drikkevandsområder (AAU) - *administration/planlægning*, 3.
- Styringsmidler med sigte på landbruget og landdistrikterne (DJF/AAU) - *administration/planlægning*, 3.
- Udvikling af planlægningsredskaber for drikkevandsområder (KVL) - *administration/planlægning*, 3.

Værdi, landskab og biodiversitet

Store dele af projektet kan betegnes som grundforskning på makroniveau, som dog udspringer af casestudier, med henblik på at belyse de generelle problematikker. Der er tale om integreret samarbejde mellem deltagerne, således at det ikke muligt er som i de øvrige centre at udskille aktiviteterne i delprojekter for de enkelte på samme måde. Vi har dog valgt at opføre temaerne, som om de var enkeltprojekter.

- Analyseværktøjer til undersøgelse af naturens betingelser, forvaltning og regulering (landskabs- og biodiversitet, planlægningspraksis, planlægningsværktøjer, interesseorganisationer) - ?
- Etisk udredning om naturværdi (etiske synsvinkler, værditeori, landskabsværdier, analyse) - ?
- Monitorering af biotoper og etablering af en integreret landskabsdatabase - ?
- Scenariestudier vedrørende flersidig arealanvendelse og -forvaltning (analyse og afvejning af interesser) - *arealanvendelse*, 3.

PROJEKT - OG PUBLIKATIONSLISTE – MED STØTTE FRA INDENRIGSMINISTERIET

COWI (1997): *De regionaløkonomiske konsekvenser af grønne afgifter*, København.

Graversen, B.K., Hummelgaard, H., Lemmich, D. & Nielsen J.B.(1997): *Uddannelse i landkommunerne*. AKF-rapport, København.

Graversen, B.K., Husted, L., Lemmich, D. & Blæsdahl, J.(1996):. *Flytninger til og fra landkommunerne*, AKF-rapport, København.

Groes, N. (1997): *Uligheder i Danmark - noget om geografiske vækstmønstre og velfærdspolitikken*, AKF-rapport, København.

Groes, N. & Heinesen, E. (1997): *Regionaløkonomiske vækstmønstre*, AKF-memo, København.

Kristensen, K. & Henry, M.S. (1998): *Lokaløkonomisk vækst i Danmark - en rumlig analyse*. Bornholms Forskningscenter, AKF-Forlaget, København.

Madsen, B. & Caspersen, S. (1998): *Økonomien i landkommunerne - status og udvikling*. AKF, København.

PLS Consult (1999): *Det er så dejligt... En analyse af den offentlige service på landet og i byerne*. PLS Consult, København.

Vilstrup Research (1997): *At bo på landet - Rapport over interviewundersøgelse for Landdistriktsudvalget november - december 1996*. Vilstrup Research, København.

LISTE OVER INTERVIEWPERSONER

Abrahamsen, Bolette
Forskningsassistent (AAU)

Brandt, Jesper,
Professor (RUC)

Christoffersen, Henrik,
Forskningsleder (AKF)

Graabæk, Jørgen,
Bestyrelsesformand (FIFU)

Hansen, Jørgen F.,
Projektleder (DJF)

Hedetoft, Anders,
Konst. centerleder (BFC)

Hels, Tove,
Forsker (FSL)

Ingemann, Jan Holm,
Lektor (AAU)

Jensen, Jørgen Dejgaard,
Forskningsleder (SJFI)

Just, Flemming,
Professor (SDU-E)

Jørgensen, Gertrud,
Forskningsleder (FSL)

Kjeldsen, Chris,
Forskningsassistent (DJF)

Kristensen, Inge T.,
Forskningsmedarbejder (DJF)

Kruse, Per,
Lektor (AAA)

Madsen, Bjarne,
Forskningsleder (AKF)

Michelsen, Johannes,
Docent (SDU-E)

Mikkelsen, Harald,
Forskningsleder (DJF)

Møller, Per Grau,
Lektor (SDU-O)

Mørch, Henning,
Lektor (KU-Geo)

Noe, Egon,
Forsker (DJF)

Primdahl, Jørgen,
Professor (KVL)

Skriver, Peter,
Lektor (RUC-Geo)

Søgaard, Villy,
Lektor (SDU-E)

Sørensen, Esben Munk,
Professor (AAU/FSL)

Sørensen, Nils Karl,
Lektor (IFG)

Tanvig, Hanne W.,
Lektor (SDU-E)

Vejre, Henrik,
Adjunkt (KVL)

HOVEDSPØRGSMÅL TIL LANDDISTRIKTSFORSKERNE

Hvem?

Organisatorisk baggrund?

Historisk baggrund (hvornår startet på landdistriktsforskning)?

Antal ansatte i forbindelse med landdistriktsforskning (antal personer og antal årsværk)?

De ansattes faglige baggrund?

Hvad?

Formål?

Målgruppe?

Hvordan finder formidlingen sted?

Temaer, emner?

Eventuelle teser og nærmere sammenhænge og baggrunde?

Den finansielle baggrund?

Hvordan?

Projektets (ernes) organisering/ledelse?

Geografisk fokus?

Casestudier eller generelle studier?

Hvilket landdistriktsbegreb anvendes?

Fremover?

Planer for mere landdistriktsforskning?

Anbefalinger til en forskningsindsats?

Eventuel. sammenhæng med afdelingens strategi?

Eventuel. sammenhæng med institutionens strategi?

Samarbejdsrelationer?

Hvem samarbejdes med i forbindelse med landdistriktsforskningen?

Kendes andre landdistriktsforskere, som ikke umiddelbart samarbejdes med?

Department of Environmental and Business Economics
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi (IME)

IME REPORTS

ISSN: 1399-3232

Issued reports from IME

Udgivne rapporter fra IME

No.

1/99	Niels Kold Olesen Eva Roth	<i>Det danske dambrugserhverv – en strukturanalyse</i>
2/00	Pernille Eskerod (red.)	<i>Projektstyring og -ledelse - de bedste cand.merc. bidrag fra 1998-99</i>
3/00	Hanne W. Tanvig Chris Kjeldsen	<i>Aktuel forskning om danske landdistrikter</i>